

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS
Socialinių ir humanitarinių mokslų fakultetas
Pedagogikos katedra

**SOCIALINĖS IR EDUKACINĖS PAGALBOS TEIKIMO GALIMYBĖS
SOCIALINĘ RIZIKĄ PATIRIANČIOMS ŠEIMOMS:
UKMERGĖS RAJONO ATVEJIS**

Šeimos edukologijos ir vaiko teisių apsaugos magistrantūros studijų programos baigiamasis darbas

Autorius

Darbo vadovas

ŠEFTA18 gr. stud. Ema Povilavičiūtė

Doc. dr. R. Vismantienė

Klaipėda, 2020

MAGISTRO BAIGIAMOJO DARBO LYDRAŠTIS

.....Ema Povilavičiūtė.....
(magistro baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė)

.....Socialinės ir edukacinės pagalbos teikimo galimybės socialinę riziką patiriančioms šeimoms:
Ukmergės rajono atvejis.....
(magistro baigiamojo darbo pavadinimas lietuvių kalba)

Patvirtinu, kad magistro baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas magistro baigiamasis darbas ar jo dalis nebuvo panaudotas Klaipėdos universitete ir kitose aukštosiose mokyklose.

.....Ema Povilavičiūtė.....
(magistro baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė ir parašas)

Sutinku, kad magistro baigiamasis darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 m. Klaipėdos universiteto studijų procese.

.....Ema Povilavičiūtė.....
(magistro darbo autoriaus vardas, pavardė ir parašas)

Magistro baigiamąjį darbą ginti

(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

.....

.....

(data)

(magistro baigiamojo darbo vadovo vardas, pavardė ir parašas)

Baigiamasis darbas įregistruotas katedroje

(data)

.....

(katedros sekretorės vardas, pavardė ir parašas)

Magistro baigiamąjį darbą ginti

.....

(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

.....

.....

(data)

(katedros vedėjo vardas, pavardė ir parašas)

Recenzentu(-ais) skiriu

.....

.....

(įrašyti recenzento(ų) vardą, pavardę)

.....

.....

(data)

(katedros vedėjo vardas, pavardė ir parašas)

SANTRAUKA

Povilavičiūtė E. Socialinės ir edukacinės pagalbos teikimo galimybės socialinę riziką patiriančioms šeimoms: Ukmergės rajono atvejis. Šeimos edukologijos ir vaiko teisių apsaugos magistro studijų baigiamasis darbas. Darbo vadovas doc. dr. R. Vismantienė, Klaipėdos universitetas: Klaipėda, 2020. – 68 p.

Raktažodžiai: socialinė ir edukacinė pagalba, šeima patirianti socialinę riziką, socialinis darbuotojas.

Lietuvoje nėra daug atliktų tyrimų skirtų apžvelgti socialinės ir edukacinės pagalbos teikimą, socialinę riziką patiriančioms šeimoms, kuriais siekiama sužinoti pačių klientų nuomonę apie jiems teikiama pagalbą. Remiantis *LR vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2018 metų veiklos ataskaita (2019)*, ataskaitiniais metais buvo atkreiptas dėmesys, jog nemažoje dalyje savivaldybių nebuvo (aktyviai) plėtojamas paslaugų tinklas bei neretai savivaldybės teikė šeimoms ir vaikams paslaugas neskirdamos reikiamo dėmesio geriausiai individualius vaiko ir šeimos poreikius atitinkančių paslaugų paieškai, jų teikimo (prieinamumo) užtikrinimui.

Problema – kokios yra socialinės ir edukacinės pagalbos teikimo galimybės šeimoms, patiriančioms socialinę riziką Ukmergės rajone?

Tyrimo objektas – socialinės ir edukacinės pagalbos teikimas, socialinę riziką patiriančioms šeimoms Ukmergės rajone.

Tyrimo tikslas – ištirti kokios yra socialinės ir edukacinės pagalbos teikimo galimybės socialinę riziką patiriančioms šeimoms, gyvenančioms Ukmergės rajone.

Uždaviniai:

1. Teoriškai išanalizuoti mokslinę literatūrą apie socialinę riziką patiriančios šeimos sampratą, apibrėžti kokia socialinė ir edukacinė pagalba yra teikiama šeimai.
2. Ištirti socialinių darbuotojų nuomonę apie socialinės ir edukacinės pagalbos teikimo galimybes socialinę riziką patiriančioms šeimoms Ukmergės rajone.
3. Ištirti socialinę riziką patiriančių šeimų nuomonę apie jiems teikiamą socialinę ir edukacinę pagalbą.
4. Pateikti rekomendacijas Ukmergės rajono: socialiniams darbuotojams, šeimoms patiriančioms socialinę riziką, ugdymo įstaigoms, miesto / kaimo seniūnijoms.

Metodai: Mokslinės literatūros analizė. Dokumentų analizė. Empiriniai – internetinė apklausa, apklausa raštu. Statistiniai – duomenų analizė atlikta duomenų apdorojimo programa MS Office Excel 2016 programa. Taikomas metodas – kiekybinė duomenų analizė. O atvirais klausimais gauti kokybiniai duomenys apdorojami turinio (content) analizės metodu.

Tyrimo metodika – Tyrimo metu buvo apklausiami 24 socialiniai darbuotojai dirbantys Ukmergės rajone ir teikiantys socialinę paslaugą šeimoms patiriančioms socialinę riziką. Tiriama 54 šeimų patiriančių socialinę riziką nuomonė apie jų šeimai teikiamą socialinę ir edukacinę pagalbą. Tyrimas vykdytas 2020 metų vasario – kovo mėnesiais. Abiems tyrimo grupėms naudota anketinė apklausa.

Tyrimo rezultatai – Nustatyta, kad teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą šeimoms patiriančioms socialinę riziką Ukmergės rajone, trūksta – didesnio bendruomenės suprantingumo ir palaikymo, bendruomenės įsitraukimo į pagalbą šeimai teikimą. Kaimo vietovėse nėra vaikų dienos centro (kitų patalpų), kur vaikai galėtų pabūti po pamokų, paruošti namų darbus. Jaučiamas prevencinių ir ugdomųjų veiklų įvairovės trūkumas. Nėra laikino apgyvendinimo paslaugos (šeimoms atsidurusioms krizinėse situacijose). Trūksta geresnio susisiekimo ir didesnių transporto išteklių (kaime gyvenančios šeimos neretai patiria socialinę atskirtį, joms sunkiau prieinamos įvairių specialistų paslaugos, ribotas susisiekimas su miestu ir joje esančiomis institucijomis). Trūksta kvalifikuotų psichologų, psichoterapeutų vaikams turintiems elgesio ir emocijų sutrikimų. Šeimoms teikiamos socialinio darbuotojo pagalba socialinėse srytise pakanka trūksta - dažnesnių pasiūlymų prevencinėse ugdomosiose veiklose, didesnės pagalbos ieškantis nuolatinio darbo, pagalbos šeimoje augantiems vaikams dėl jų mokymosi problemų. Kaip viena iš patiriamų sunkumų šeimos nurodo bendruomenės neigiamą požiūrį į jų šeimos gyvenimą. Šeimų nuomonę socialinė ir edukacinė pagalba galėtų būti gerinama jai kartu su pačiu klientu būtų aptariama kokia pagalba bus teikiama šeimai ir kokių rezultatų tikimasi. Pagalbos kokybė pagerėtų: jai būtų aiškiai įvardinta dėl kokių esančių sunkumų šeimoje yra siūloma pagalba šeimai, šeimoms svarbu jog būtų ugdomas pačių tėvų gebėjimas spręsti šeimoje kylančias problemas savarankiškai. Šeimos skirti didesnę dėmesį šeimoje augančių vaikų ugdymui. Šeimoms ne tik svarbi socialinė pagalba, bet svarbus ir dažnesnis prevencinių ugdomųjų veiklų, paskaitų, kursų organizavimas jų šeimai.

SUMMARY

Povilavičiūtė E. Possibilities of Providing Social and Educational Assistance to Families of Social Risk: the Case of Ukmergė District. Master's Thesis in Family Education and Child Rights Protection. Supervisor doc. dr. R. Vismantienė, Klaipėda University: Klaipėda, 2020. - 68 p.

Keywords: social and educational assistance, family at social risk, social worker.

There are not many studies conducted in Lithuania to review the provision of social and educational assistance to families at social risk, the aim of which is to find out the opinion of clients about the assistance provided to them. According to the activity report of the Ombudsman for Children of the Republic of Lithuania 2018 (2019), it was noted in the reporting year that a significant number of municipalities did not (actively) establish a network of services and often provided services to families and children without paying due attention to services that best meet individual child and family needs. search, ensuring their provision (accessibility).

The problem – is what are the possibilities of providing social and educational assistance to families at social risk in Ukmergė district.

The object of the research – is the provision of social and educational assistance to families at social risk in Ukmergė district.

The aim of the research – is to investigate the possibilities of providing social and educational assistance to families at social risk living in Ukmergė district.

Tasks:

1. To theoretically analyze the scientific literature on the concept of a family at social risk, to define what social and educational assistance is provided to the family.
2. To study the opinion of social workers about the possibilities of providing social and educational assistance to families at social risk in Ukmergė district.
3. To study the opinion of social risk families about the social and educational assistance provided to them.
4. To provide recommendations to Ukmergė district: social workers, for families at social risk, educational institutions, town / village elders.

Methods: Analysis of scientific literature. Document analysis. Empirical - online survey, written survey. Statistical - data analysis was performed using the data processing program MS Office Excel 2016. The method used is quantitative data analysis. And the qualitative data obtained from open questions are processed by the content analysis method.

Research methodology - during the research 24 social workers working in Ukmergė district and providing social services to families at social risk were interviewed. The opinion of 54 families at

social risk about the social and educational assistance provided to their families is surveyed. The survey was conducted in 2020. February - March A questionnaire was used for both study groups.

Results of the research - It was established that when providing social and educational assistance to families at social risk in Ukmergė district, there is a lack of - greater understanding and support of the community, community involvement in the provision of family support. In rural areas, there is no children's day center (other premises) where children can stay after school and prepare homework. There is a lack of diversity in preventive and educational activities. There is a lack of temporary accommodation services (for families in crisis situations. Lack of better transport and more transport resources (rural families often experience social exclusion, more difficult access to various specialist services, limited contact with the city and its institutions.) Lack of qualified psychologists, child psychotherapists There is a lack of social worker support for families in the social field - more frequent offers in preventive education activities, more help in finding a permanent job, help for children growing up in the family due to their learning problems. In the opinion of families, social and educational assistance could be improved by discussing with the client what support will be provided to the family and what results are expected. The quality of support would improve: it would be clearly identified due to the difficulties in the family, and it is important for families to develop their parents' ability to solve problems in the family on their own. Families pay more attention to the education of children growing up in the family. Not only social assistance is important for families, but also more frequent organization of preventive educational activities, lectures and courses for their families.

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Gyventojų skaičius Ukmergės r. sav.....	19
2 pav. Per 2018 metus suteiktos kompleksinės paslaugos šeimoms, gyvenančioms Ukmergės r.sav.....	20
3 pav. Vaikų laikinoji globa per 2018 m. pirmąjį pusmetį Ukmergės r. sav.....	21
4 pav. Vaikų laikinoji globa per 2018 m. antrąjį pusmetį Ukmergės r. sav.....	22
5 pav. Socialinių darbuotojų amžius.....	25
6 pav. Socialinių darbuotojų išsilavinimas.....	25
7 pav. Socialiniai darbuotojų socialinio darbo stažas.....	26
8 pav. Šeimų skaičius, su kuriomis dirba apklausiami socialiniai darbuotojai.....	26
9 pav. Socialiniai darbuotojai pažymi teritoriją, kurioje teikia socialinę ir edukacinę pagalbą.....	26
10 pav. Respondentų lytis.....	27
11 pav. Respondentų amžius.....	27
12 pav. Respondentų gyvenamoji vieta.....	28
13 pav. Šeimoje augančių nepilnamečių vaikų skaičius.....	29
14 pav. Socialiniai darbuotojų atsakymai, kokioms šeimoms dažniausiai tenka teikti socialinę ir edukacinę pagalbą.....	31
15 pav. Socialiniai darbuotojai pažymi, su kokiais sunkumais dažniausiai susiduria Ukmergės r. savivaldybėje gyvenančios ir socialinę riziką patiriančios šeimos.....	32
16 pav. Socialiniai darbuotojai pažymi, kokio pobūdžio socialinę ir edukacinę pagalbą teikia šeimoms.....	33
17 pav. Socialiniai darbuotojų bendradarbiavimo su kitų įstaigų specialistais, teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą socialinę riziką patiriančioms šeimoms vertinimas.....	34
18 pav. Socialiniai darbuotojai atsakymai, kaip dažnai jie organizuoja prevencines ugdomasias veiklas ir užsiėmimus šeimoms.....	36
19 pav. Socialiniai darbuotojai nuomonė apie pateiktus teiginius, kurie galėtų pagerinti socialinės ir edukacinės pagalbos teikimą šeimoms patiriančioms socialinę riziką.....	39
20 pav. Šeimų atsakymai, kaip dažnai socialinis darbuotojas lankosi jų namuose.....	40
21 pav. Šeimų nuomonė, kokios socialinio darbuotojo teikiamos funkcijos yra svarbiausios jų šeimai.....	43
22 pav. Šeimos pažymi, kaip dažnai socialinis darbuotojas jiems ar jų šeimos nariams siūlo sudalyvauti prevencinėse ugdomosiose veiklose.....	44
23 pav. Šeimų atsakymai, kokios socialinės ir edukacinės pagalbos šeimai pakanka ir	

kokios trūksta.....	45
24 pav. Šeimų atsakymai dėl kokių dažniausiai pasitaikančių priežasčių nedalyvauja organizuojamose prevencinėse ugdomosiose veiklose.....	46
25 pav. Šeimų atsakymai, kokios prevencinės ugdomosios veiklos jiems ar jų šeimos nariams būtų naudingos.....	47
26 pav. Šeimų atsakymai, kokie pokyčiai įvyko jų šeimoje, socialinės ir edukacinės pagalbos teikimo metu.....	49
27 pav. Šeimų atsakymai į pateiktus pasiūlymus, kurie padėtų socialiniam darbuotojui gerinti šeimoms teikiamą socialinę ir edukacinę pagalbą.....	50

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Socialiniai darbuotojų atsakymai, ko labiausiai trūksta teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą Ukmergės rajone gyvenančioms šeimoms patiriančioms socialinę riziką.....	37
2 lentelė. Šeimų atsakymai, su kokiais sunkumais susiduria jų šeima.....	41
3 lentelė. Šeimų nuomonė apie įvairių specialistų teikiamą pagalbą jų šeimai.....	48

TURINYS

ĮVADAS	5
1. SOCIALINĖS IR EDUKACINĖS PAGALBOS TEIKIMO GALIMYBIŲ SOCIALINĘ RIZIKĄ PATIRIANČIOMS ŠEIMOMS TEORINĖ ANALIZĖ	9
1.1. Socialinės ir edukacinės pagalbos apibrėžtis	9
1.2. Socialinę riziką patiriančių šeimų samprata	12
1.3. Socialinių darbuotojų ir kitų pagalbos šeimai specialistų veikla teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą	14
2. SOCIALINĖS IR EDUKACINĖS PAGALBOS TEIKIMO GALIMYBIŲ SOCIALINĘ RIZIKĄ PATIRIANČIOMS ŠEIMOMS EMPIRINIS TYRIMAS	20
2.2. Tyrimo etika	29
2.3. Socialinių darbuotojų nuomonės apie socialinės ir edukacinės pagalbos teikimo galimybes socialinę riziką patiriančioms šeimoms tyrimo rezultatų analizė	31
2.4. Socialinę riziką patiriančių šeimų nuomonės apie socialinę ir edukacinę pagalbą tyrimo rezultatų analizė	40
2.5. Tyrimo apibendrinimas	51
DISKUSIJA	54
IŠVADOS	58
REKOMENDACIJOS	60
LITERATŪRA	62
PRIEDAI	68

SĄVOKŲ ŽODYNAS

1. **Atstovavimas** (angl. representation) - veikimas kieno nors vardu, įgaliojimu. (Socialinio darbo profesijos terminų žodynas, 2016).
2. **Bendradarbiavimas** (angl. co-operation) – tai procesas, kurio metu subjektai dalijasi informacija, ištekliais, atsakomybe. Bendrai planuoja, įgyvendina ir vertina savo veiklą, siekiant bendro tikslo. (L. M. Camarihna – Matos, H.Afsarmanesh, 2008)
3. **Įgūdis** (angl. skill) - mąstymo ir daiktinės, praktinės veiklos automatizuotas veiksmas. Įgūdis sociologijoje apibrėžiamas taip: tai sudėtingas ir išmoktas elgesys (fizinis ar verbalinis), skirtas konkrečiam tikslui ar įkomponuotas į konkrečią veiklą. Įgūdį taip pat galima apibūdinti kaip techninį įgudimą, sugebėjimą panaudoti žinias veiksmingai ir greitai, kompetentingai. Socialinio darbo profesijos terminų žodynas, 2016).
4. **Klientas** (angl. customer, client) – asmuo, ieškantis profesinės pagalbos, tas, kuris naudojasi kito pagalba, arba tas, kuriam teikia paslaugas socialinė agentūra ar institucija. Klientas yra tas asmuo, kuris arba kreipėsi pagalbos į socialinį darbuotoją, arba jam teikia paslaugas agentūra, kurioje dirba socialinis darbuotojas. Klientais gali būti asmuo arba socialinė sistema, turintys savo poreikių ir problemų. Klientu gali būti kiekvienas visuomenės narys, patekęs į sudėtingą gyvenimišką situaciją. Tačiau dažniausiai kliento sąvoka apima tam tikras gyventojų kategorijas, kurioms reikia specifinės pagalbos ir paramos, pagalbos adaptuotis, reabilitacijos. (Socialinio darbo profesijos terminų žodynas, 2016).
5. **Konsultacija** (lot. consultatio - pasitarimas; angl. consultation) - socialinio darbuotojo teikiama paslauga, kuria kartu su asmeniu analizuojama asmens (šeimos) probleminė situacija ir ieškoma veiksmingų problemos sprendimo būdų. (Socialinio darbo profesijos terminų žodynas, 2016).
6. **Motyvacija** (angl. motivation): 1. jėgos, kurios teikia energiją ir nukreipia elgesį 2. žmogaus elgesį lemiančių veiksnių visuma. (Socialinio darbo profesijos terminų žodynas, 2016).
7. **Poreikis** (angl. need) - tai individo reikmė, kuri būtina normaliam jo funkcionavimui. Poreikiai klasifikuojami pagal kilmę: pirminiai (susiję su biologiniais organizmo procesais, pvz: alkis, troškulys) ir antriniai (susiję su asmens funkcionavimu socialinėje aplinkoje); pagal įsisąmoninimo lygį: sąmoningi ir nesąmoningi; pagal poreikio aktualizaciją: nuolatiniai, pastovūs, cikliniai, situaciniai. (Socialinio darbo profesijos terminų žodynas, 2016).
8. **Priklausomybė** (angl. dependency) - tai žalingo elgesio ratas. Elgesio, kuris nebekontroliuojamas. Priklausomybė – tai procesas, kuris ilgainiui kinta, transformuojasi. S.Peel (1985) teigė, kad priklausomybės vystymuisi nebūtinai biomedicininiai organizmo

- pokyčiai. Šių pokyčių neturi, pavyzdžiui, lošėjai ar darboholikai, nors jie taip pat priklausomi. (Socialinio darbo profesijos terminų žodynas, 2016).
9. **Socialinė atskirtis** (angl. social exclusion) - visuomenės atsisakymas atskirų savo narių, jeigu jų gyvenimo būdas neatitinka visuomenės nuostatų arba jie negali palaikyti įprastos socialinės sąveikos, neturėdami tam reikalingų materialinių išteklių, išsilavinimo ir pan. (Socialinio darbo profesijos terminų žodynas, 2016).
 10. **Socialinės paslaugos/pagalba** (angl. social services) - socialinės apsaugos tarnybų teikiamos paslaugos įvairiomis nepiniginėmis formomis, pinigais bei globa, siekiant grąžinti sugebėjimą pasirūpinti savimi ir integruotis į visuomenę. Socialinės paslaugos yra paslaugos, kuriomis suteikiama pagalba asmeniui (šeimai), dėl amžiaus, neįgalumo, socialinių problemų iš dalies ar visiškai neturinčiam, neįgijusiam arba praradusiam gebėjimus ar galimybes savarankiškai rūpintis asmeniniu (šėimos) gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime. (Socialinio darbo profesijos terminų žodynas, 2016).
 11. **Socialinis darbas** (angl. social work) – profesinė veikla, nukreipta ryšių tarp žmonių ir jų aplinkos pagerinimui, siekiant sustiprinti asmenų ir jų bendruomenių prisitaikymo prie aplinkos galimybes bei padėti jiems integruotis visuomenėje. Socialinis darbas skatina socialinius pokyčius visuomenėje ir suteikia galimybę patiems žmonėms, bendruomenėms dalyvauti sprendžiant jų socialines problemas, didinant jų pačių atsakomybę ir nepažeidžiant žmonių orumo. (Socialinio darbo profesijos terminų žodynas, 2016).
 12. **Sociokultūrinės paslaugos** (angl. cultural services) - laisvalaikio organizavimo paslaugos, teikiamos siekiant išvengti socialinių problemų (prevenciniais tikslais), mažinant socialinę atskirtį, aktyvinant bendruomenę ir kurias teikiant asmenys (šėimos) gali bendrauti, dalyvauti grupinio socialinio darbo užsiėmimuose, užsiimti mėgstama veikla, vaikai – ruošti pamokas ir pan. (Socialinio darbo profesijos terminų žodynas, 2016).
 13. **Šėima** (angl. family) – tai maža asmenų grupė. Jos pagrindas – santuoka ar kraujo ryšiais susijusi grupė, kurios narius sieja bendras gyvenamasis būstas ir bendras namų ūkio tvarkymas, emocinis ryšys, įsipareigojimai vienas kitam, vaikų auginimas ir auklėjimas. (Socialinio darbo profesijos terminų žodynas,

IVADAS

Temos aktualumas. Remiantis *Lietuvos Respublikos Konstitucija* (1992), šeima apibrėžiama kaip visuomenės ir valstybės pagrindas, o valstybės pareiga – saugoti ir globoti šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę. Remiantis Lietuvos Respublikos statistikos departamento pateikiamais duomenimis (2019), Lietuvoje 2018 metų pabaigoje buvo 9235 socialinę riziką patiriančios šeimos, kuriose augo 17430 vaikų.

Anot J. Eidukavičiūtės (2017), mūsų bendruomenėje yra socialinių grupių, kurioms neveikia bendros socialinės politikos priemonės, padedančios užtikrinti šeimos gerovę, todėl joms reikia individualios socialinio darbuotojo pagalbos, kad tos šeimos integruotųsi į visuomenę. Socialinio darbuotojo teikiamos paslaugos šeimai susideda iš socialinės ir edukacinės pagalbos aspektu. N. Simanauskienė (2019) socialinę ir edukacinę pagalbą šeimai apibūdina, kaip viena iš sudėtinių Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos sistemos dalių, kurios tikslas yra sudaryti sąlygas asmeniui (šeimai) ugdyti ar stiprinti gebėjimus ir galimybes spręsti savo socialines problemas, palaikyti socialinius ryšius su visuomene, taip pat padėti įveikti socialinę atskirtį. Socialinė ir edukacinė pagalba teikiama siekiant užkirsti kelią asmens, šeimos, bendruomenės socialinėms problemoms, taip pat visuomenės saugumui užtikrinti. Socialinės ir edukacinės paslaugos teikiamos ir prevenciniais tikslais, visuomenėje atliekant švietėjišką ar aiškinamąjį darbą, kad užkirsti kelią galimiems neigiamiems socialinių problemų reiškiniams.

Nuo 2018 metų liepos 1 dienos Lietuvoje buvo itin sustiprina vaiko teisių apsauga įsigaliojo bendras prevencinės ir kitos pagalbos vaikui ir šeimai organizavimo modelis. Pagal *Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymą (2018)*, ištisą parą veikiančia vaiko teisių apsaugos sistema siekiama užtikrinti vienodą praktiką, apsaugant ir ginant vaiko teises, o visoje šalyje vadovaujamosi tomis pačiomis vertybinėmis nuostatomis ir taikomi vienodi teisiniai pagrindai. Pagal *Socialinių paslaugų įstatymą (2006)*, savivaldybės atsako už socialinių paslaugų teikimo savo teritorijos gyventojams užtikrinimą, planuodama ir organizuodama socialines paslaugas bei kontroliuodama bendrųjų socialinių paslaugų ir socialinės priežiūros kokybę. Remiantis *LR vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2018 metų veiklos ataskaita (2019)*, ataskaitiniais metais buvo atkreiptas dėmesys, jog nemažoje dalyje savivaldybių nebuvo (aktyviai) plėtojamas paslaugų tinklas bei neretai savivaldybės teikė šeimoms ir vaikams paslaugas neskirdamos reikiamo dėmesio geriausiai individualius vaiko ir šeimos poreikius atitinkančių paslaugų paieškai, jų teikimo (prieinamumo) užtikrinimui. Praktikoje yra atvejų, kai savivaldybės turi galimybes šeimoms ir vaikams teikti jų poreikius atitinkančias bei tuo metu reikalingas paslaugas, papildomą pagalbą, tačiau toks poreikis pradedamas vertinti ir (ar) paslaugos, pagalba pradedama teikti tada, kad šeima jau yra patekusi į sudėtingą situaciją, kai yra iškilusi vaikų paėmimo iš šeimos grėsmė arba priimtas sprendimas paimti vaikus. Anot V. Rimkaus

ir S. Žemgulienės (2013), dirbant socialinį darbą, susiduriama su begale įvairių problemų, kurioms spręsti nėra vienos sistemos ar taisyklių rinkinio.

Temos iširtumas. Mokslinėje literatūroje socialinę riziką patiriančių šeimų sampratą nagrinėjo tokie autoriai kaip: G. Kondrotaitė (2006), J. Guščinskienė (2006), V. Ivanauskienė (2012), I. Skridlaitė, A. Kavaliauskienė, A. Račkelienė ir kt. (2016), A. R. Matos ir L. M. Sousa (2004). Socialinės ir edukacinės pagalbos teikimo galimybes, socialinę riziką patiriančioms šeimoms bei socialinį darbą su jomis nagrinėja tokie autoriai kaip: A. Bagdonas (2001), V. Rimkus ir S. Žemgulienė (2013), L.G.V. Weezel ir kt. (2012), E. Munro (2010), R. Bardauskienė (2016), C. Collins – Camargo ir B. Antle, J. Magnussen (2018), I. Leliugienė, L. Pielkytė, A. Kaušylienė (2011), J. Sadauskas ir I. Leliūgienė (2010). Autorius J. Magnussen (2018) pastebi, kad tiriant socialinę riziką patiriančių šeimų problemas įvairūs autoriai dažniausiai remiasi socialinio darbo srities ar kitų specialistų nuomone, tačiau mažiau tyrinėtas pačių klientų – požiūris į jų patiriamas problemas bei poreikį pagalbai.

Mokslinė problema. Lietuvoje nėra daug atliktų tyrimų skirtų apžvelgti socialinės ir edukacinės pagalbos teikimą, socialinę riziką patiriančioms šeimoms, kuriais siekiama sužinoti pačių klientų nuomonę apie jiems teikiama pagalbą. Šio darbo naujumas pasižymi tuo, kad atskiruose Lietuvos rajonuose nėra atliktų pakankamai tyrimų kuriais siekiama sužinoti, kokia socialinė ir edukacinė pagalba yra teikiama socialinę riziką patiriančioms šeimoms. Šią temą aktualu tirti todėl, kad tai padėtų atskleisti įvairiapusiškesnės socialinės ir edukacinės pagalbos galimybes Ukmergės rajono savivaldybėje, gerinti teikiamos pagalbos kokybę, aktyvinti bendruomenės įsitraukimą į pagalbos tinklą, sužinoti kokios pagalbos šiems labiausiai šeimoms trūksta. Tai paskatino iškelti **mokslinę problemą**: kokios yra socialinės ir edukacinės pagalbos teikimo galimybės šeimoms, patiriančioms socialinę riziką Ukmergės rajone?

Tyrimo objektas – socialinės ir edukacinės pagalbos teikimas, socialinę riziką patiriančioms šeimoms Ukmergės rajone.

Šio tyrimo tikslas - ištirti kokios yra socialinės ir edukacinės pagalbos teikimo galimybės socialinę riziką patiriančioms šeimoms, gyvenančioms Ukmergės rajone.

Tyrimo uždaviniai:

1. Teoriškai išanalizuoti mokslinę literatūrą apie socialinę riziką patiriančios šeimos sampratą, apibrėžti kokia socialinė ir edukacinė pagalba yra teikiama šeimai.
2. Ištirti socialinių darbuotojų nuomonę apie socialinės ir edukacinės pagalbos teikimo galimybes socialinę riziką patiriančioms šeimoms Ukmergės rajone.
3. Ištirti socialinę riziką patiriančių šeimų nuomonę apie jiems teikiamą socialinę ir edukacinę pagalbą.

4. Pateikti rekomendacijas Ukmergės rajono: socialiniams darbuotojams, ugdymo įstaigoms, seniūnijoms.

Metodai:

- Mokslinės literatūros analizė.
- Dokumentų analizė.
- Empiriniai – internetinė apklausa, apklausa raštu.
- Statistiniai – duomenų analizė atlikta duomenų apdorojimo programa MS Office Excel 2016 programa. Taikomas metodas – kiekybinė duomenų analizė. O atvirais klausimais gauti kokybiniai duomenys apdorojami turinio (content) analizės metodu.

Metodologinės nuostatos:

Pasak B. Bitino (2013), humanistinės psichologijos pradininkai - psichologai A. Maslou ir K. Rodžersas (XX a.) pažymi, kad svarbiausias asmenybės bruožas – jos veržimasis į ateitį, siekis laisvai realizuoti savo galias. Ši idėja svarbi ugdymo atžvilgiu, nes pabrėžiamas siekis padėti žmogui suvokti savo poreikius ir taip skatinti jo asmenybės tapsmą bei sklaidą. Šiame darbe *humanistinės teorijos* teiginiai svarbūs apibūdinant socialinio darbuotojo profesijos paskirtį – padėti kitam žmogui, rūpintis socialiai pažeistais asmenimis. Socialinis darbuotojas gali būti tapatinimas su humanistinėje ugdymo filosofijoje traktuojamu ugdytoju, kuris tiesiogiai bendrauja su socialinę riziką patiriančia šeima, padeda jai suvokti problemas, skatina jas kūrybiškai spręsti, motyvuoja teigiamiems pokyčiams. Humanistinė ugdymo teorija remiasi A. Maslou pasiūlyta žmogaus poreikių hierarchija, kurios viršūnėje – saviaktualizacijos siekis. Psichologai (C. Maslow, R. Rogers, N. Rogers), žvelgia į asmenybę *holistiniu požiūriu*, kai svarbios visos asmenybės dalys: autentiškumas, unikalumas, saviraiška – kaip siekis tapti, tuo kuo gali tapti, atskleisdamas savo vidines galias tai aktualu kliento (šeimos) įgalinimo procese. Anot D. Alifanovienės (2003), socialinio darbo teorija laikosi holizmo nuostatų, fenomenologinio žmogaus būties matymo, kuriame dera biologiskumas ir socialumas, leidžiantis suvokti žmogų, kaip kuriančią savo asmeninę ir unikalią asmenybę.

Egzistencinė ugdymo filosofija (XX a.) (A. Camus, J. P. Sartre, S. Kierkegaard, M. Heideggeris, A. Maceina). Egzistencializmo filosofija kalba apie žmogų, kurio vienintelis tikslas – įveikti savo vidinio bei išorinio likimo jungą. Ši nuostata svarbi atskleidžiant, kaip socialinis darbuotojas (kaip ugdytojas) gali padėti šeimai patiriančiai socialinę riziką, kuri šiuolaikinėje visuomenėje jaučia socialinę atskirtį. Socialinę riziką patiriančios šeimos jaučia aplinkinių priešišumą, todėl dažniausiai savo problemas pasirenka spręsti netinkamais būdais: besaikiš psichotropinių medžiagų vartojimas, smurtas, vagystės. Šeimos stokoja socialinių įgūdžių, nesilanko sociokultūriniuose renginiuose, stengiasi išlikti nematomi. Tokie veiksniai priveda prie vienišumo jausmo, minčių apie savižudybę, žmogus neberanda būdų kaip išsiveržti iš užburto priklausomybių

rato. Socialinis darbuotojas gali būti tas žmogus, kuris socialinę riziką patiriančioms šeimoms padės įveikti baimę bei rasti pozityvių savirealizacijos būdų.

Pasak A. Rimkutės (2006), *Epistemologija, pažinimo teorija (XVIII a. filosofas D. Locke)* – filosofijos šaka, nagrinėjanti žinojimo ir pažinimo prigimties, kilmės, struktūros ir ribų problemas. Žmogus buvo laikomas aplinkos produktu. Jis negimsta nei tik blogas, nei tik geras. Žmogus tampa toks, kokį jį padaro aplinka. Patirtis formuoja jo moralę epistemologija ieško atsakymų į klausimus, kaip gimsta žinios, kaip žmogus kuria žinias, pažįsta pasaulį. Šiame darbe galima remtis keliomis epistemologijos pažinimo rūšys: *subjektyvistine ir konstruktyvistine*. Remiantis A. Gustiene (2012) subjektyvistine pažinimo pozicija siekiama, atskleisti kaip socialinę riziką patirianti šeima supranta, interpretuoja realybę, patiriamas problemas. Konstruktyvistinė pažinimo pozicija suprantama, kad žinios yra konstruojamos sąveikaujant su kitais žmonėmis. Socialinę riziką patiriančios šeimos bendraudamos su kitais žmonėmis, kurių savo supratimą apie socialinį pasaulį.

Darbo struktūra: įvadas, pagrindinės sąvokos, teorinė ir empirinė darbo dalis, diskusija, išvados ir rekomendacijos, santrauka lietuvių ir anglų kalba, literatūros sąrašas 59 šaltiniai, 8 priedai, 27 paveikslėliai, 3 lentelės. Viso 68 darbo puslapiai.

1. SOCIALINĖS IR EDUKACINĖS PAGALBOS TEIKIMO GALIMYBIŲ SOCIALINĘ RIZIKĄ PATIRIANČIOMS ŠEIMOMS TEORINĖ ANALIZĖ

1.1. Socialinės ir edukacinės pagalbos apibrėžtis

Remiantis *LR vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2018 metų veiklos ataskaita (2019)*, ne vienerius metus atliktuose tyrimuose bei teikiamuose siūlymuose dėl vaiko gerovės užtikrinimo, pabrėžiamas poreikis ir būtinumas plėtoti paslaugų šeimai ir vaikui tinklą bei užtikrinti, kad kiekviena šeima, kiekvienas vaikas gautų jų individualius poreikius atitinkančią ir konkrečiu laikotarpiu reikalingą pagalbą, garantuojant jos teikimą arčiausiai vaiko ir šeimos. *Tarptautinė socialinio darbo federacija (IFSW)* pateikė ir vartoja tokį tarptautinį socialinio darbo apibrėžimą: „Socialinio darbo profesija skatina socialinę kaitą, žmonių tarpusavio santykių problemų sprendimą teikia galimybių ir pagalbą gerinti jų gyvenimą. Remdamasis žmogaus elgsenos ir socialinių sistemų teorijomis, socialinis darbas siekia žmonių ir jų aplinkos sąveikos darnos. Anot A. Kiaunytės ir V. Lygnugarienės (2019), socialiniai darbuotojai profesinės veiklos vaiko globos sistemoje metu atlieka svarbų vaidmenį vertindami vaiko ir šeimos interesus, poreikius, padėtį, kitas aplinkybes, planuodami ir įgyvendindami prevencijos, intervencijos strategijas ir priemones.

Socialinis darbuotojas socialinę riziką patiriančioms šeimoms teikia socialines paslaugas, kurios yra apibrėžiamos *LR Socialinių paslaugų įstatyme (2017)* socialinės paslaugos šeimai teikiamos padedant ugdyti suaugusių šeimos narių, įskaitant tuos šeimos narius, kuriems laikinai apribota tėvų valdžia, ar tuos tėvus, kurių vaikams nustatyta laikinoji globa (rūpyba), socialinius įgūdžius ir stiprinti motyvaciją kurti saugią, sveiką ir darnią aplinką savo namuose, šeimoje, palaikyti socialinius ryšius su visuomene ir užtikrinti šioje šeimoje augančių vaikų visapusišką vystymąsi ir ugdymą bei organizuojant su sveikatos priežiūra, užimtumu, švietimu ir ugdymu suderintą ir koordinuotai teikiamą pagalbą, o jeigu tėvų valdžia apribota, – sudaryti sąlygas tėvų (tėvo ar motinos) elgesio pokyčiams, kurie leistų grąžinti vaiką į šeimą. *LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu (2016)* socialinio darbuotojo pagrindiniai veiklos tikslai:

- ugdyti, atstatyti ir palaikyti asmens gebėjimus savarankiškai spręsti jam ar jo šeimai iškilančias socialines problemas, inicijuoti pokyčius asmeniniame ir šeimos socialiniame gyvenime, tam panaudojant paties asmens, jo šeimos galimybes bei bendruomenės išteklius;
- gerinti asmenų, jų socialinių grupių, bendruomenių socialinį gyvenimą, mažinant jų socialinę atskirtį ir skatinant jų socialinę integraciją į visuomenę;
- siekti užkirsti kelią galimoms asmens, šeimos ar bendruomenės socialinėms problemoms atsirasti.

Anot G. Konikovaitės (2015), šių tikslų socialinis darbuotojas turi siekti tiesiogiai dirbdamas socialinį darbą, organizuodamas socialinių paslaugų teikimą, vykdydamas prevencinę socialinę veiklą bei bendrai veiklai telkdamas kitus specialistus ir bendruomenę. Profesinėje veikloje socialinis darbuotojas turi aktyviai bendradarbiauti su vaiko teisių apsaugos, savivaldybės socialinės paramos, švietimo ir ugdymo, sveikatos priežiūros, teisėsaugos, užimtumo ir kitų sričių darbuotojais, kitais socialiniais darbuotojais, organizacijų, ginančių žmogaus teises ir interesus, atstovais, bendruomenės nariais, savanoriais. Socialinis darbuotojas turi organizuoti socialinių darbuotojų padėjėjų veiklą, telkti juos bei kitus įstaigos, įmonės ar organizacijos, kurioje jis dirba, specialistus bendrai komandinei veiklai. Socialinę riziką patiriančioms šeimoms teikiama socialinė ir edukacinė pagalba, gali remtis A. Maslou poreikių piramidės principais. Pirmiausiai stengiamasi patenkinti žemesniojo lygmens poreikius:

- *žmogaus fiziologinius* – kad šeima turėtų gyvenamąjį būstą, namuose būtų šilta, švaru, pakankamai būtų maisto.
- *saugumo* – užtikrinti, kad šeimos nariai tiek fiziškai, tiek psichologiškai jaustųsi saugus.
- *socialiniai ir edukaciniai poreikiai* – užtikrinti, kad šeimai būtų prieinamos sociokultūrinės paslaugos, motyvuoti kurti ilgalaikius draugiškus santykius su kaimynais ir kt. bendruomenės nariais.

Pasak N. Simanauskienės (2019), socialinės ir edukacinės pagalbos teikimas orientuotas į švietimo, užimtumo, kultūros, socialinės priežiūros ir apsaugos paslaugas. Socialinės paslaugos gali būti teikiamos ir prevencijos tikslais, vykdam švietėjišką ir aiškinamąjį darbą visuomenėje tam, kad išvengtų galimų socialinių problemų pasireiškimo. Socialinių paslaugų teikėjai, teikdami paslaugas, susiduria su įvairiausiais atvejais, aplinkybėmis, nuo kurių dažnai priklauso darbo rezultatai. Į pagalbos teikimą, be viešojo sektoriaus biudžetinių įstaigų (valstybinių, savivaldybinių), įtraukiami ir kiti socialinių paslaugų teikėjai – nevyriausybinės organizacijos, religinės bendruomeninės, privatūs paslaugų teikėjais, savipagalbos grupės. Autorės I. Leliūgienė, L. Pielikytė, A. Kaušlylienė (2011) teigia, kad socialinė – edukacinė aprėptis – reiškinys, kurį lemia įvairios socialinio gyvenimo sritys, Ji priklauso nuo paties asmens aktyvumo ir dalyvavimo, Būti socialiai įgaliau reiškia dalyvauti visose gyvenimo srityse: socialinėje, ekonominėje, politinėje, kultūrinėje ir kt. Socialinis darbas, nukreiptas į žmogų jo socialinėje aplinkoje, siekia išspręsti jo socialines problemas asmens gyvenimo nesėkmės periodais, Aktyvus socialinio darbo organizatorius gali prisidėti prie programų ruošimo, bendruomenėje jis gali atlikti lyderio vaidmenį, organizuodamas ir teikdamas veiksmingas socialines ir edukacines paslaugas. Nuolat augantys darbo kompetencijos reikalavimai ir didėjanti konkurencija performuoja žmonių vertybes bei įsitikinimus, socialinio darbo misija šiuolaikinėje visuomenėje - sustiprinti žmogaus prisitaikymo prie aplinkos sugebėjimus, atkurti prarasta ryšį su bendruomene,

dėmesio centre visada lieka žmogus, todėl svarbu visapusiškai ugdyti jo socialinius įgūdžius. Tai vykdoma per socialinę, prevencinę ir edukacinę veiklą.

Anot S. Račkauskienės (2018) Lietuvoje vykstančios vaikų teisių apsaugos reformos kontekste pozityvios tėvystės mokymai įgauna naują prasmę. *Bendro darbo su šeima tvarkos apraše* (2012) pirmą kartą norminių dokumentų lygmeniu buvo pradėta kalbėti apie socialinės rizikos prevenciją, apie savalaikį prevencinių priemonių taikymą socialinę riziką patiriančioms šeimoms, prioritetą skiriant ekonominių nepriteklių patiriančioms šeimoms, fizinių asmenų globėjų (rūpintojų) šeimoms, daugiavaikėms šeimoms, šeimoms kuriose nustatyti smurto atvejai. Kuriant nuoseklia, planingą prevencinę ir kompleksinę pagalbą šeimai tėvystės įgūdžių formavimas tampa centrine ašimi organizuojant ir teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą šeimai. Savivaldybėse šeimoms sudaromos galimybės dalyvauti pozityvios tėvystės mokymuose, kurie orientuoti į tėvystės įgūdžių stiprinimą bei vaiko savarankiškumo ir tėvų kontrolės balanso paiešką, siekiant užkirsti kelią disfunkcinės tėvystės praktikai bei mažinti šeimos rizikos veiksnius, susijusius su netinkamu vaiko elgesiu. Pastebėta, kad pozityvios tėvystės mokymų turinys skirtingose savivaldybėse skiriasi. Tai sąlygoja bendros politikos tėvystės įgūdžių formavimo klausimu nebuvimas. Pasak L. Kunickienės (2010), socialinę riziką patiriančių šeimų geografija labai įvairi, dažnai jos migruoja iš vienos seniūnijos ar savivaldybės į kitą. Šių šeimų skaičius yra nuolat kintantis. Pagrindinės priežastys kodėl šeimoms yra baigiama teikti socialinę ir edukacinę pagalbą: vaikai tapo pilnamečiai, vaikai yra paiimti iš šeimos arba vaikams nustatyta nuolatinė globa.

Remiantis LR vaiko teisių apsaugos *kontrolieriaus 2018 metų veiklos ataskaita (2019)* savivaldos institucijos turėtų būti aktyvesnės identifikuodamos šeimas, ypač tarp jau patiriančių įvairius socialinės rizikos veiksnius, kurioms reikalinga įvairiapusė (papildoma) pagalba. Taip pat turėtų ne tik orientuotis į krizių sprendimą, pagalbos ir paslaugų šeimai ir vaikui teikimą krizinėse situacijose, tačiau daugiau dėmesio skirti tokių situacijų prevencijai, užtikrinant šeimoms (vaikams) aktualios informacijos apie paslaugas, pagalbą ir kitą paramą sklaidą bei aktyviam bendravimui ir bendradarbiavimui su šeimomis.

Apibendrinant galima teigti, kad socialinė ir edukacinė pagalba socialinę riziką patiriančiai šeimai susideda iš socialinių ir edukacinių paslaugų, kurios padeda ugdyti suaugusių šeimos narių, įskaitant tuos šeimos narius, kuriems laikinai apribota tėvų valdžia, ar tuos tėvus, kurių vaikams nustatyta laikinoji globa (rūpyba), socialinius įgūdžius ir stiprinti motyvaciją kurti saugią, sveiką ir darnią aplinką savo namuose, šeimoje, palaikyti socialinius ryšius su visuomene ir užtikrinti šioje šeimoje augančių vaikų visapusišką vystymąsi ir ugdymą bei organizuojant su sveikatos priežiūra, užimtumu, švietimu ir ugdymu suderintą ir koordinuotai teikiamą pagalbą. Jeigu tėvų valdžia apribota, – sudaro sąlygas tėvų (tėvo ar motinos) elgesio pokyčiams, kurie leistų grąžinti vaiką į šeimą. Socialinės ir edukacinės pagalbos teikimas orientuotas į švietimo, užimtumo, kultūros,

socialinės priežiūros ir apsaugos paslaugas. Socialinės paslaugos gali būti teikiamos ir prevencijos tikslais, vykdant švietėjišką ir aiškinamąjį darbą visuomenėje tam, kad išvengtų galimų socialinių problemų pasireiškimo. Socialinė ir edukacinė pagalba kuriama teikiant nuoseklią, planingą prevencinę ir kompleksinę pagalbą šeimai.

1.2. Socialinę riziką patiriančių šeimų samprata

Remiantis LR socialinių paslaugų įstatymu (2017) socialinę riziką patirianti šeima – tai šeima, kurioje auga vaikų iki 18 metų ir kurioje bent vienas iš tėvų piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis, psichotropinėmis ar toksinėmis medžiagomis yra priklausomas nuo azartinių lošimų, dėl socialinių įgūdžių stokos nemoka ar negali tinkamai prižiūrėti vaikų, naudoja prieš juos psichologinę, fizinę ar seksualinę prievartą. Šiose šeimose gaunamą valstybės paramą panaudojama ne šeimos interesams ir todėl iškyla pavojus vaikų fiziniams, protiniams, dvasiniams, doroviniams vystymuisi bei saugumui. Socialinę riziką patiriančiai šeimai priskiriama ir šeima, kurios vaikui įstatymų nustatyta tvarka yra nustatyta laikinoji globa (rūpyba). Pagrindinės priežastys, kada šeimos yra įrašomos į apskaitą bei prižiūrimos socialinio darbuotojo, kai VTAS tarnybos specialistai, gauna rašytinę ar žodinę informaciją, kad šeimoje nesirūpinama vaikais dėl anksčiau išvardintų priežasčių. M. Brandon ir J. Thoburn (2008) nurodo, kad pagrindinės vaikų paėmimo iš šeimos priežastys, tai tėvų netinkamas elgesys jų atžvilgiu, vaikų užgauliojimas ar nepriežiūra. N. Goštautaitė Midttun (2017) teigia, kad vaiko paėmimas iš šeimos taikomas tik kraštutiniu atveju, kai Vaiko teisių apsaugos tarnybos įvertinimu vaikui aplinka yra pavojinga gyvybei ir sveikatai. Tais atvejais visada stengiamasi laikinąją priežiūrą ir globą perduoti artimiesiems ar giminaičiams. Ankstyvas Vaiko teisių apsaugos tarnybų įsikišimas gali sudaryti sąlygas vaiko tėvams kreiptis veiksmingos pagalbos, tapti paskata keisti savo elgesį. Kuo anksčiau tarnybos sužino apie tokias šeimas ir jų narių keliamą grėsmę vaiko sveikatai, mokslo rezultatams, saugumui ir kitų poreikių patenkinimui, tuo anksčiau pradeda teikti pagalbą ir gali būti, kad vaiko patirta žala ir reikalingos pagalbos apimtis bus reikšmingai mažesnė negu tuo atveju, kai pagalba pradeda teikti labai pavėluotai. I. Skridlaitė, A. Kavaliauskienė, A. Račkelienė ir kt. (2016), socialinę riziką patiriančią šeimą apibūdina, kaip šeimą, kurioje narių bendradarbiavimas ir emocinis bendravimas yra sutrikę ir kurios neigiama aplinka neskatina sveiko ir produktyvaus asmenybės augimo ir vystymosi. Tokios šeimos nesugeba tenkinti vaiko emocinių ir fizinių reikmių, be to, bendravimo būdas tokiose šeimose žymiai apriboja vaiko galimybes išreikšti poreikius ir jausmus. Vaikai, augantys tokiose šeimose, turi labai žemą savęs vertinimą, nesitiki, kad jų poreikiai yra svarbūs ir gali būti patenkinti, neturi tinkamų socialinių įgūdžių. Anot A. R. Matos ir L. M. Sousa (2004), socialinę riziką patirianti šeima išsiskiria chaotiška sąveika problemų, kurios paliečia visus šeimos narius. Šios šeimos kovoja su nepriežiūros,

apleistumo, alkoholizmo, nusikalstamumo, narkotinių medžiagų vartojimo, depresijos, psichozės ir pan. problemomis.

V. Ivanauskienė (2012) teigia, kad socialinę riziką patiriančios šeimos yra apibrėžiamos pagal išorines ir vidines problemas. Vidinėms problemoms yra priskiriami tokie reiškiniai, kai šeimos narių ryšiai nėra sveiko pobūdžio, – priešingai, šeimos narių elgesys dažnai žlugdo pastangas juos vienyti. Tokios šeimos elgesį stiprina kiekvienas bandymas spręsti problemas, o pasikartojanti negatyvi sąveika sunaikina pozityvios komunikacijos galimybę ir šeimos narių tarpusavio supratimą. Tokia šeima nebegali sveikai funkcionuoti, nes tokios šeimos santykiai ir funkcionavimas visiškai priklauso nuo jos pusiausvyrą ardančio nario (arba narių). Pavyzdžiui, asmuo, piktnaudžiaujantis alkoholiu, kenkia ne tik sau, bet žeidžia ir aplinkinius. Labiausiai kenčia artimiausi ir mylimiausi žmonės, t. y. tie, kurie gyvena kartu: sutuoktinis, vaikai, tėvai.

H. Neifield (2010) savo tyrime išskiria tokias pagrindinės priežastys, dėl kurių socialinę riziką patirianti šeima tampa socialinių darbuotojų klientais – tai menki materialiniai ištekliai (skurdas, nedarbas šeimoje), tėvų nesugebėjimas suprasti savo vaikų poreikių (kad vaikams reikia maitintis, reikia nuolatinės pastogės, priežiūros ir t.t.). Tai dažnai išsiskyrusios šeimos, šeimos, kuriose nėra vieno iš tėvų, turinčios problemų auginant vaikus (mokyklos nelankymas, bendravimo problemos, valkatavimas, įsitraukimas į nusikaltimus, girtavimą, prostituciją ir t.t.), asmeninių gebėjimų įveikti problemines situacijas trūkumas, žinių trūkumas (paprasčiausias nežinojimas, kaip pasirūpinti vaiku, kur kreiptis dėl socialinių išmokų) turinčių aplinkos ir asmeninių poreikių neatitikimo problemų. Smurtas, girtuokliavimas šeimoje, vaikų nusikalstamumas ir polinkis į savižudybes, daugiavaikių šeimų piktnaudžiavimas socialinėmis išmokomis – tai dažnos problemos, dėl kurių šeimos yra įtraukiamos į socialinės rizikos šeimų sąrašus ir tampa socialinių darbuotojų klientais. R. Kovachevikj, M. Bijedikj ir kt. (2009), teigia, kad socialinę riziką patiriančių šeimų atsiradimas nulemtas konkrečių krizinių situacijų: gyvenamosios vietos pakeitimo, finansinių sunkumų, bedarbystės, turto netekimo, patirtų traumų, vaiko prievarta, liga, vieno iš šeimos narių mirtis, kriminaliniai nusikaltimai ir kt. Šeima, patekusi į krizinę situaciją ar patyrusi traumų, dėl vidinių ir išorinių resursų trūkumo neįveikia sunkumų, jai nepavyksta išvengti ir socialinės rizikos veiksnių (azartinių lošimų, psichotropinių medžiagų vartojimo, negatyvios įtakos). Tokių šeimų aplinka sutrinka, šeima gyvena nuolatinėje krizės būsenoje. Vaikai tokiose šeimose tampa socialiai pažeidžiami dėl nesaugios namų aplinkos, pozityvių santykių šeimoje trūkumo, nepriežiūros, netinkamo auklėjimo. Dėl to vystosi elgesio, emocinės, mokymosi, bendravimo su bendraamžiais problemos, stokojama socialinių įgūdžių.

Apibendrinat galima teigti, kad socialinę riziką patiriančių šeimą įvairūs autoriai apibūdina gana panašiai - tai šeima, kurioje auga vaikai iki 18 metų ir kurioje bent vienas iš tėvų piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis, psichotropinėmis ar toksinėmis medžiagomis yra priklausomas nuo

azartinių lošimų, dėl socialinių įgūdžių stokos nemoka ar negali tinkamai prižiūrėti vaikų, naudoja prieš juos psichologinę, fizinę ar seksualinę prievartą. Šiose šeimose gaunamą valstybės parama panaudojama ne šeimos interesams ir todėl iškyla pavojus vaikų fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam vystymuisi bei saugumui. Socialinę riziką patiriančioje šeimoje labai dažnai emocinis bendravimas yra sutrikęs ir šeimoje esantį neigiama aplinka neskatina sveiko ir produktyvaus asmenybės augimo ir vystymosi. Tokios šeimos nesugeba tenkinti vaiko emocinių ir fizinių reikmių, be to, bendravimo būdas tokiose šeimose žymiai apriboja vaiko galimybes išreikšti poreikius ir jausmus. Vaikai, augantys tokiose šeimose, turi labai žemą savęs vertinimą, nesitiki, kad jų poreikiai yra svarbūs ir gali būti patenkinti, neturi tinkamų socialinių įgūdžių.

1.3. Socialinių darbuotojų ir kitų pagalbos šeimai specialistų veikla teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą

Anot A. Vareikytės (2010), kiekvienoje visuomenėje yra dalis žmonių, kurie dėl įvairių priežasčių negali patys savarankiškai spręsti iškylančių socialinių problemų, visavertiškai dalyvauti visuomenės gyvenime, jaučiasi nesaugūs ir atstumti. Dažnai tokius asmenis palaiko ir reikiamą pagalbą suteikia šeima, draugai, kaimynai ar kiti artimieji. Tačiau jie ne visada gali padėti, kartais artimųjų tiesiog nėra. Todėl žmonėms prireikia profesionalių socialinių darbuotojų pagalbos. Mūsų šalis turi savitą socialinio darbo raidos istoriją. Prasidėjęs labdaringa filantropine veikla, socialinis darbas šiuolaikinėje Lietuvoje yra savarankiška perspektyvi profesija, tvirtai įsitvirtinusi kitų profesijų sistemoje. Pastaruoju metu socialinis darbas Lietuvoje sparčiai tobulėja. Plėtojamos naujos socialinių darbuotojų veiklos sritys, didėja socialinių darbuotojų skaičius, tobulėja jų profesionalumas. Profesinėje veikloje socialiniai darbuotojai siekia socialinio teisingumo ir yra atsakingi už žmogaus ir jo aplinkos darnią raidą. Plečiantis socialiniam darbui Lietuvoje, jis vis dažniau suvokiamas ne tik kaip žmogui būtina pagalba, bet ir kaip žmonių socialinė teisė. Socialinio darbo plėtojimas mūsų šalyje susijęs su socialinio teisingumo siekiu ir valstybės įsipareigojimu rūpintis pažeidžiamais, labiausiai pagalbos reikalingais savo piliečiais. Pasak I. Leliūgienės (2001), socialines – edukacines paslaugas teikiantys specialistai rūpinasi žmonėmis, analizuodami jų poreikius. Poreikis yra tai, ko reikia žmogui arba socialinei sistemai pagrįstai funkcionuoti tam tikroje sistemoje. *Socialinės įtraukties didinimo (2013), 2014 – 2020 metais veiksmų plano priemonių* punkte numatyta:

- Organizuoti kompleksinių paslaugų teikimą krizinėse situacijose esantiems tėvams, auginantiems vaikus, ugdant tėvų socialinius ir pozityvios tėvystės įgūdžius ir teikiant prioritetą ankstyvųjų šeimos krizių prevencijai.
- Vykdyti smurto artimoje aplinkoje prevenciją ir teikti pagalbą smurtą patyrusiems asmenims.

Pasak V. Kalaušienės (2015) pagalbą socialinę riziką patiriančioms šeimoms krizių metu gali suteikti ne tik socialiniai darbuotojai, bet ir psichologai, socialiniai pedagogai, medicinos įstaigų darbuotojai ir kiti specialistai. Informacija apie šeimoje kylančius nesklandumus ir problemas socialinius darbuotojus pasiekia įvairiausiais būdais – dažni apsilankymai šeimose, policijos, pedagogų, gydytojų pranešimai, kaimynų ar giminaičių pateikta informacija. Socialinę riziką patiriančiai šeimos, išgyvenančios socialinę, psichologinę krizę ir esančios rizikos grupėje dėl netinkamo elgesio su vaikais, girtavimo, smurto šeimoje, problemos sprendžiamos dviem kryptimis – prevencijos ir intervencijos.

Teikiant socialinę pagalbą šeimai, turi būti užtikrinamas socialinių paslaugų teikimas ir vaikams. Anot A. Kiaunytės ir V. Lygnugarienės (2019), socialiniame darbe taikomi aiškūs darbo metodai, pateikiami jų aprašymai, tačiau kiekvienas klientas ir jo situacija yra individuali. Todėl kiekvienu konkrečiu atveju socialinio darbuotojo profesionalus veikimas priklauso nuo jo gebėjimų interpretuoti situaciją ir taikyti turimas žinias. Anot V. Rimkaus ir S. Žemgulienės (2013), neįmanoma sukurti visų galimų strategijų, kurias būtų galima pritaikyti kiekvienai asmeniui ar šeimai, nes kiekvienas klientas, kaip ir jo problemos, yra unikalus ir nepakartojamas. V. Ivanauskienė (2012) teigia, kad socialinis darbuotojas socialinę riziką patiriančioms šeimoms pagal poreikį teikia bendrąsias ir socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugas. Bendrosios socialinės paslaugos yra atskiros, be nuolatinės specialistų priežiūros teikiamos paslaugos. Bendrųjų socialinių paslaugų tikslas – ugdyti ar kompensuoti asmens (šėimos) gebėjimus savarankiškai rūpintis asmeniniu (šėimos) gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime. Socialiniai darbuotojai šeimoms teikia socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugas, siekdami skatinti ir prireikus atkurti jų savarankiškumą, atliekant įvairias visuomeniniame ar asmeniniame (šėimos) gyvenime reikalingas funkcijas (pagalba tvarkant pinigų apskaitą, apsiperkant, mokant mokesčius, prižiūrint vaikus, atliekant namų ruošos darbus ir pan.). Šėimos yra informuojamos ir konsultuojamos socialinės paramos klausimais. Nemažai dėmesio skiriama ir finansinės paramos, kurią gauna šeima, panaudojimo priežiūrai, taip pat šėimų, kurių vaikai yra apgyvendinti vaikų globos namuose, lankymui.

Pasak L.G.V. Weezel ir kt. autorių (2012), kadangi socialinę riziką patirianti šeima turi neigiamos patirties, užtrunka laiko, kol ji priima paramą ir supranta, kad socialinis darbuotojas iš tikrųjų nori jai padėti. Autorės R. Stremauskienė ir G. Žibėnienė (2014), savo tyrime „*Socialinių darbuotojų, dirbančių Vilniuje su socialinės rizikos šėimomis ir teikiančių joms socialines paslaugas, patiriami sunkumai*“ atskleidė, kad socialinę riziką patiriančių šėimų neigiamos ir agresyvios reakcijos dažnai pasireiškia kartu su neigiamu požiūriu į socialinį darbuotoją ir nesupratimu, kas yra socialinis darbuotojas ir kokie jo tikslai. Tyrimu atskleista, kad dalis šėimų nemano, kad jie turi socialinių sunkumų, todėl tai apsunkina teikiamos socialinės ir edukacinės pagalbos efektyvumą ir

pirmojo kontakto užmezgimą, taip pat ne visada supranta socialinio darbuotojo veiklos tikslą, nes jiems trūksta informacijos apie tai, kas yra socialinis darbuotojas. Pasak M. J. Rodrigo ir J. Byrne (2011), klientų negatyvų požiūrį į socialinį darbuotoją gali sukelti pats pagalbą teikiantis asmuo, nes kartais ši pagalba gali būti šeimai žeminanti ir stigmatizuojanti. Anot J. Moriarty ir J. Manthorpe (2016), socialinio darbuotojo veiklos efektyvumas priklauso nuo jo gebėjimo derinti įvairius vaidmenis, įskaitant šeimos problemos vertinimo, šeimos narių konsultavimo, tinkamo žinių panaudojimo ir paramos teikimo įgūdžių.

R. Bardauskienė (2016) analizavo socialinio darbuotojo veiklos efektyvumą ir jį sąlygojančius veiksnius. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad pagrindinis efektyvumą ribojantis veiksnys glūdi pačioje socialinių paslaugų sistemoje (socialinio darbo veiklos organizavimas, ribotos galimybės, darbo krūviai). Autorė pažymi, kad socialinio darbuotojo veiklai poveikį daro klientų motyvacija, neigiamas visuomenės požiūris į socialinės rizikos veiksnius patiriančias šeimas bei neigiama aplinka. Anot L.G.V. Weezel ir kt. autorių (2012) labai dažnai socialinis darbuotojas turi įveikti gausybę kliūčių, kol įgauna kliento pasitikėjimą ir šis sutinka dalytis savo problemomis ir mintimis. Darbiniam santykiui su klientu pasiekti reikia labai gerų socialinio darbuotojo socialinių įgūdžių bei įžvalgumo, padedančio susivokti, kas iš tiesų vyksta. Socialiniam darbuotojui ne visada lengva išklausti klientus ar priimti juos pagarbiai, nes jie gali kaltinti, gintis ar izoliuotis. Jų elgesys dažnai grindžiamas baime, pykčiu ir išoriniu spaudimu. Dėl pribloškiančio šių klientų problemų sudėtingumo bei bendravimo įgūdžių stokos socialinio darbuotojo darbas, jo užduotys, tampa labai sudėtingos. Socialinio darbuotojo užduotys tampa dar sudėtingesnės, kai aplinkiniai reikalauja, jog būtų pasiekta greitų ir akivaizdžių rezultatų ir išspręstos visuomenei nepriimtinos problemos. Anot E. Munro (2010), vaikų gerovės ir saugumo siekiantys specialistai privalo būti racionalūs, nes padarytos klaidos gali neigiamai paveikti vaikus ir visą šeimą. Pervertintas pavojus, užtikrinant vaikų apsaugą, yra toks pat pavojingas, kaip ir nepakankamai įvertintas. Pasak H. Neifield (2010) socialinių darbuotojų indėlis, dirbant su socialinę riziką patiriančiomis šeimomis, yra esminis. Tai rodo statistika, sociologiniai tyrimai. Kai kuriuos atskirų rajonų socialinės rizikos šeimų padėties skirtumus iš dalies galima aiškinti socialinių darbuotojų skaičiaus pakankamumu ar trūkumu: seniūnijose, kuriose socialiniam darbuotojui tenka didelis socialinės rizikos šeimų skaičius, per didelis darbo krūvis lemia socialinio darbuotojo galimybes padėti tokioms šeimoms. Esant dideliame socialinio darbuotojo darbo krūviui ne visos šeimos spėjamos aplankyti. Ypač problemiška, kai socialinės rizikos šeimos gyvena atokiose kaimo vietovėse, yra sunkiai pasiekiamos. Dar sudėtingiau tuomet, kai socialinis darbuotojas neturi tinkamos transporto priemonės, negali privažiuoti. Todėl parama kartais gali būti uždelsta arba visai nesuteikta. Be to, pasitaiko atvejų, kai socialiniai darbuotojai yra užpuolami, ypač tada, kai lanko alkoholį vartojančias ar smurtaujančias socialinę riziką patiriančias šeimas. Remiantis *LR vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2018 metų veiklos*

ataskaita (2019), šeimos atsisakymas bendradarbiauti su specialistais (atsisakymas, vengimas priimti siūlomas paslaugas pilna apimtimi ar kt.) negali būti vertinamas vienareikšmiškai ir paliekamas tik šeimos atsakomybei. Darbuotojų kompetencija, pasirinkti bendravimo būdai, sėkmingas šeimos motyvavimas, galimos pasiūlyti šeimai paslaugos ir aktyvios geranoriško bendradarbiavimo galimybių paieškos ir kiti aspektai, gali būti reikšmingi sėkmingam, veiksmingam pagalbos teikimui. Ilgai trunkantis nesėkmingas šeimos motyvavimo procesas, kylantys sunkumai dėl bendravimo, pasitikėjimo ir t. t., sudaro prielaidas problemų įsisenėjimui, dėl ko ne tik gali užsitęsti atvejo vadybos procesas, tačiau gali iškilti būtinybė priimti kitus, su tėvų valdžios įgyvendinimo vertinimu susijusius sprendimus, nors siūlomomis šeimai paslaugomis, pagalba buvo siekiama sudaryti sąlygas tėvams tinkamai įgyvendinti tėvų valdžią, stiprinti jų gebėjimus ir kt.

Anot H. Neifield (2010) kita problema teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą socialinę riziką patiriančioms šeimoms yra ta, kad socialiniai darbuotojai ne visada gali nustatyti socialinės rizikos šeimoms. Pavyzdžiui, kartais, kol tai netampa akivaizdu, sunku atpažinti šeimoje prieš vaikus vykdomą smurtą, nes šeima gali teigti, kad „pas jas viskas gerai“ ir neįsileisti socialinio darbuotojo patikrinimui; priversti vaikus meluoti socialiniams darbuotojams, apie netinkamą elgesį su jais. Todėl labai svarbus socialinių darbuotojų profesionalumas, kuris įgalintų socialinį darbuotoją atitinkamai bendrauti su šeimomis, gebėti atpažinti įvairias socialines rizikas, žinoti apie priemones, taikytinas socialinę riziką patiriančioms šeimoms, ir mokėti tas priemones pritaikyti konkrečiu atveju. Visi socialinio darbuotojo darbo su šeimomis aspektai yra gana svarbūs, kadangi kiekvienas iš jų lemia tiek atskiros šeimos gyvenimą, tiek ir bendrą situaciją.

Pasak N. Eisenstadt (2011), socialinio darbuotojo ir kliento bendradarbiavimas gali paskatinti teigiamus rezultatus, nes su klientu tiesiogiai kartu yra derinami pokyčių planai, atidžiai stebimi jų vykdymo etapai, įvykusi pažanga. Anot A. Kiaunytės ir V. Lygnugarienės (2019), socialiniame darbe pagalbos procesas įmanomas tik bendradarbiaujant su klientu, todėl profesinėje veikloje socialiniam darbuotojui kiekvieną dieną tenka spręsti santykių užmezgimo, palaikymo ir puoselėjimo problemas. Tačiau pagalbos veiksmingumas labai priklauso ne vien nuo socialinio darbuotojo kompetencijos ir kitų veiksnių, bet ir nuo paties kliento norų, lūkesčių, įsivaizdavimų, įsitraukimo. Šiuo požiūriu socialiniai darbuotojai patiria nemažą profesinį iššūkį – klientai dažnai nenori pagalbos, netgi jai priešinasi. Sėkmingas socialinis darbas su šeima įmanomas tuomet, kai paslaugos gavėjas bendradarbiauja su socialiniu darbuotoju, drauge ieško geriausių problemos sprendimo būdų, priima siūlomą pagalbą ir pan. Tačiau kad taip atsitiktų, reikalingas visuomenės, žiniasklaidos priemonių, šeimos ir netgi kitas paslaugas teikiančių specialistų požiūrio į socialinį darbą kaip pagalbos teikimą pasikeitimas.

Remiantis *LR vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2018 metų veiklos ataskaita (2019)*, svarbu paminėti ir tai, kad nuoseklios, individualios, planingos pagalbos vaikui ir šeimai užtikrinimui

yra itin reikšmingas ir aktualus šeimos ir jai pagalbą teikiančių darbuotojų bendradarbiavimas. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje nagrinėti atvejai, kai reikalingos paslaugos, pagalba ar kita parama šeimoms nebuvo suteikta arba šis procesas buvo apsunkintas dėl nesėkmingo tarpusavio šeimos ir specialistų bendradarbiavimo. Konkrečiais atvejais su šeimomis dirbę darbuotojai nurodė, jog viena iš didžiausių problemų teikiant pagalbą šeimoms yra nepakankama šeimos motyvacija priimti teikiamą pagalbą, jos atsisakymas bei sunkumai užmezgant konstruktyvų, efektyvų tarpusavio bendradarbiavimą. Pasak L. Kunickienės (2010), visoms šeimoms būtina suteikti pagalbą laiku, t.y. būtinas prevencinis darbas su šeima, siekiant problemas spręsti jų užuomazgos stadijoje, o ne tada, kai jos jau išsisknijusios. Tik tada galima tikėtis teigiamo rezultato. Tačiau šiuo dėl socialinių problemų gausos dirbama su pasekmėmis, kurios priverčia vaikus atskirti nuo biologinių tėvų ir bent laikinai juos apgyvendinti valstybinėse globos įstaigose.

Anot G. Kondrotaitės (2006), vaikai – mūsų ateitis ir jiems skirtas dėmesys, rūpyba gali stipriai teigiamai paveikti ateities visuomenės kūrimą. Deja, norint užtikrinti socialinę riziką patiriančių šeimų mažėjimą ir šio socialinio reiškimo plitimą, reikia, kad visuomenė ir valstybė bendradarbiautų. Pasak G. Šiaučiūnienės (2012), statistiniai rodikliai rodo, kad Lietuvoje mažėja socialinę riziką patiriančių šeimų, tačiau kaimo bendruomenėse ši problema vis dar sunkiai sprendžiama. Kaime gyvenančios šeimos neretai patiria socialinę atskirtį, joms sunkiau prieinamos įvairių specialistų paslaugos, ribotas susisiekimas su miestu ir joje esančiomis institucijomis. Pasak G. Kvieskienės (2003), bendruomenė (socialiniuose moksluose) suprantama kaip tapatybės ir bendrumo jausmas, kuris atsiranda priklausant tam tikrai vietai, organizacijai ar socialinei grupei. V. Legkauskas (2008) teigia, kad bendruomenė – betarpiška socialinė žmogaus gyvenimo ir darbo erdvė, kuri, lyginant su visuomene, yra mažesnė, trumpiau gyvuojanti, tačiau jai būdingas didesnis konkrečių, su kasdieniniu gyvenimu susijusių vertybių bendrumas. Kaimo bendruomenėje, sprendžiant socialines problemas, labai svarbi yra specialistų, socialinių darbuotojų, socialinių pedagogų, ikimokyklinio ugdymo darbuotojų, nevyriausybinų organizacijų atstovų teikiama socialinė pagalba, bet pagrindinis vaidmuo tenka socialiniams darbuotojams. Pasak G. Šiaučiūnienės (2012), socialinių paslaugų šeimai sistema dažniausiai apsiriboja finansinės paramos teikimu ir jos naudojimo priežiūra, tačiau praktika rodo, kad vien materialinė parama nėra veiksminga. Siekiant mažinti tokių šeimų ir jose augančių vaikų socialinę atskirtį, būtina sistemingai dirbti socialinį darbą, ugdyti jų socialinius bei bendruosius įgūdžius, taikant naujoviškus, aktyvius bei lanksčius kompleksinius metodus ir priemones, skatinti socialinę riziką patiriančias šeimas integruotis į bendruomenę, motyvuoti bendruomenės narius padėti šioms šeimoms. Anot L. C. Johnsono (2001), analizuojant bendruomenę kaip socialinę sistemą, galima geriau suprasti klientus supančią kultūrą, tinkamiau panaudoti esamus išteklius, įvertinti, kada reikia keisti bendruomenę. Socialiniai darbuotojai turėtų kreipti išskirtinį dėmesį į bendruomenėje esamų veiksmų įvairovę. *LR vaiko teisių*

apsaugos kontrolieriaus ataskaitoje (2019), siūloma atskiroms savivaldybėms atkreipti dėmesį į poreikį stiprinti su šeimomis dirbančių socialinių darbuotojų kompetencijas, šeimų motyvavimo ir efektyvaus bendradarbiavimo klausimais.

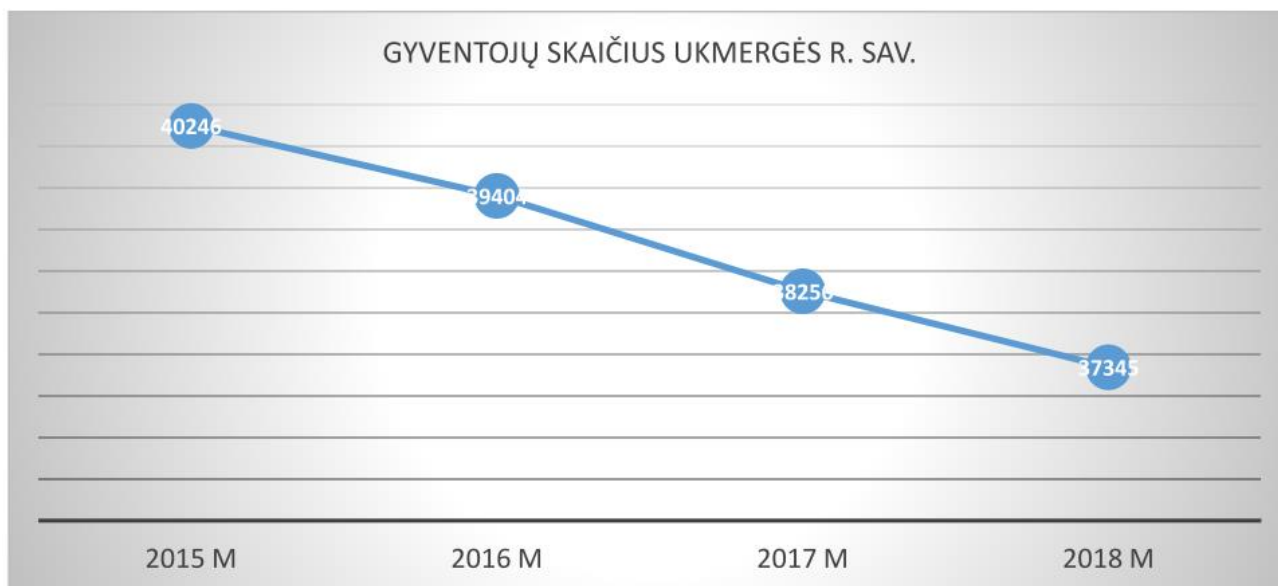
Apibendrinant galima teigti, kad socialinę riziką patiriančiai šeimai, išgyvenančiai socialinę, psichologinę krizę ir esančiai rizikos grupėje dėl netinkamo elgesio su vaikais, girtavimo, smurto šeimose, problemos sprendžiamos dviem kryptimis – prevencijos ir intervencijos. O norint mažinti socialinę riziką patiriančių šeimų skaičių ir jose augančių vaikų socialinę atskirtį, būtina ugdyti jų socialinius bei bendruosius įgūdžius taikant naujoviškus, aktyvius bei lanksčius kompleksinius metodus ir priemones, skatinti šeimas integruotis į bendruomenę, motyvuoti bendruomenės narius padėti šioms šeimoms. Pagalbą socialinę riziką patiriančioms šeimoms krizių metu gali suteikti ne tik socialiniai darbuotojai, bet ir psichologai, socialiniai pedagogai, medicinos įstaigų darbuotojai bei kiti specialistai. Visoms šeimoms būtina suteikti pagalbą laiku, t.y. būtinas prevencinis darbas su šeima, siekiant problemas spręsti jų užuomazgos stadijoje, o ne tada, kai jos jau įsišaknijusios. Tik tada galima tikėtis teigiamo rezultato.

2. SOCIALINĖS IR EDUKACINĖS PAGALBOS TEIKIMO GALIMYBIŲ SOCIALINĖ RIZIKĄ PATIRIANČIOMS ŠEIMOMS EMPIRINIS TYRIMAS

2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Ukmergės nestacionarių socialinių paslaugų centro ir kitų įstaigų teikiančiu socialinę ir edukacinę pagalbą socialinę riziką patiriančioms šeimoms charakteristika. Ukmergės rajono savivaldybės teritoriją sudaro 12 seniūnijų: Ukmergės m. sen., Deltuvos sen., Pivonijos sen., Taujėnų sen., Vidiškių sen., Lyduokių sen., Siesikų sen., Želvos sen., Pabaisko sen., Šešuolių sen., Veprių sen., Žemaitkiemio sen.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis (2019) Ukmergės rajono savivaldybėje 2018 metų Sausio mėn. 1 – ają dieną gyveno 33 948 žmonės. Iš jų mieste – 20398 žmonės, kaimo vietovėse – 13557 žmonės.

1 pav. Gyventojų skaičius Ukmergės r. sav.

(šaltinis: <https://www.ukmerge.lt/go.php/lit/Veiklos-ataskaitos>)

Remiantis *Ukmergės rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2018 m. veiklos ataskaita* (2019), Ukmergės rajono savivaldybėje savo gyvenamąją vietą 2018 metų pabaigoje deklaravo 37 345 gyventojai. Lyginant su 2017 metų atitinkamu laikotarpiu, gyventojų, deklaravusių savo gyvenamąją vietą Ukmergės rajone, skaičius sumažėjo – 911 gyventojų. Gyventojų registro (2020) duomenimis, šių metų vasario mėn. 3 dienai Ukmergės rajone gyveno 36 889 gyventojai. Iš jų mieste – 21 931, kaimo vietovėse – 14 691.

Apibendrinant gautus statistikos duomenis galima teigti, kad nuo 2018 metų pabaigos iki 2020 metų pradžios Ukmergės rajone sumažėjo 456 – gyventojais mieste, bet padidėjo net 1134 gyventojais kaimo vietovėse.

Remiantis *Ukmergės rajono savivaldybės 2018 metų veiklos ataskaita* per 2018 metus Ukmergės gyventojams nemokamai suteikta:

2 pav. Per 2018 metus suteiktos kompleksinės paslaugos šeimoms, gyvenančioms Ukmergės r.sav.
(šaltinis: <https://www.ukmerge.lt/go.php/lit/Veiklos-ataskaitos>, pav. sudarytoja – darbo autorė)

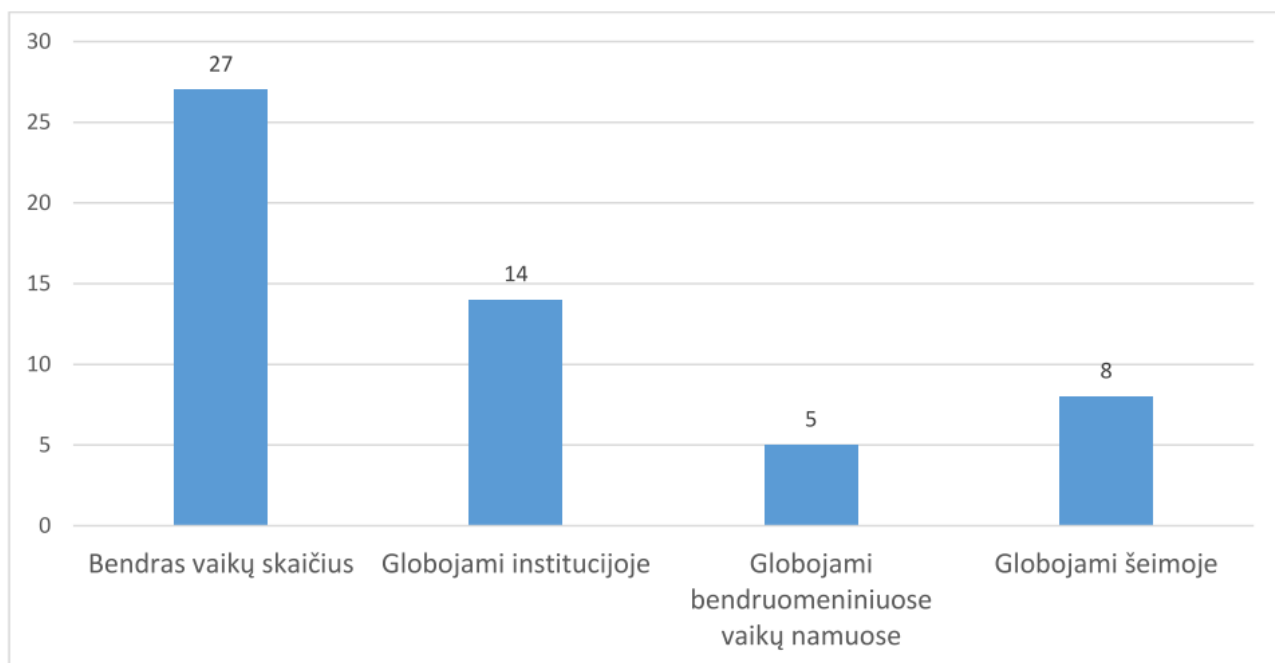
Ukmergės rajono savivaldybėje socialinių ir edukacinių paslaugų teikėjai yra:

- VšĮ „Ukmergės šeimos centras“ – kuris konsultuoja, tarpininkauja besikreipiantiems dėl pagalbos asmenims, informuoja apie teikiamas paslaugas Ukmergės rajone.
- VšĮ „Lyderių karta“ – savo įstaigoje šeimoms teikia psichosocialinės, mediacijos, teisinės pagalbos, šeimos įgūdžių ugdymo, sociokultūrinės, vaikų priežiūros paslaugas.
- Ukmergės savivaldybės – teikiamos paslaugos apima galimybę kreiptis dėl transporto skyrimo, šalpos pensijos pažymėjimų išdavimo, pažymų apie gyventojų gaunamos socialinės paramos išdavimą ir kitų socialinių paslaugų skyrimo.

Remiantis *Ukmergės rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2018 m. veiklos ataskaita* (2019) savivaldybės biudžetinės įstaigos – Ukmergės globos centras ir Ukmergės nestacionarių socialinių paslaugų centras, socialinės globos įstaigos, nevyriausybines organizacijos užtikrina teikiamų socialinių paslaugų tęstinumą, didina jų įvairovę, gerina kokybę ir prieinamumą rajono gyventojams. Bendrąsias socialines paslaugas kaimo gyventojams savivaldybėje pavesta teikti kaimiškujų seniūnijų socialiniams darbuotojams. 2018 m. birželio 30 d. duomenimis į Ukmergės rajono socialinės rizikos šeimų apskaitą buvo įrašyta 230 socialinės rizikos šeimų. Nuo 2018 m. liepos 1 d. ši apskaita nebevedama, perduodama Ukmergės nestacionarių socialinių paslaugų centrui, kad taikant atvejo vadybą būtų organizuojama pagalba, sudarant pagalbos šeimai planą. *Ukmergės nestacionarių socialinių paslaugų centro duomenimis 2019 metais* į Ukmergės rajono socialinės

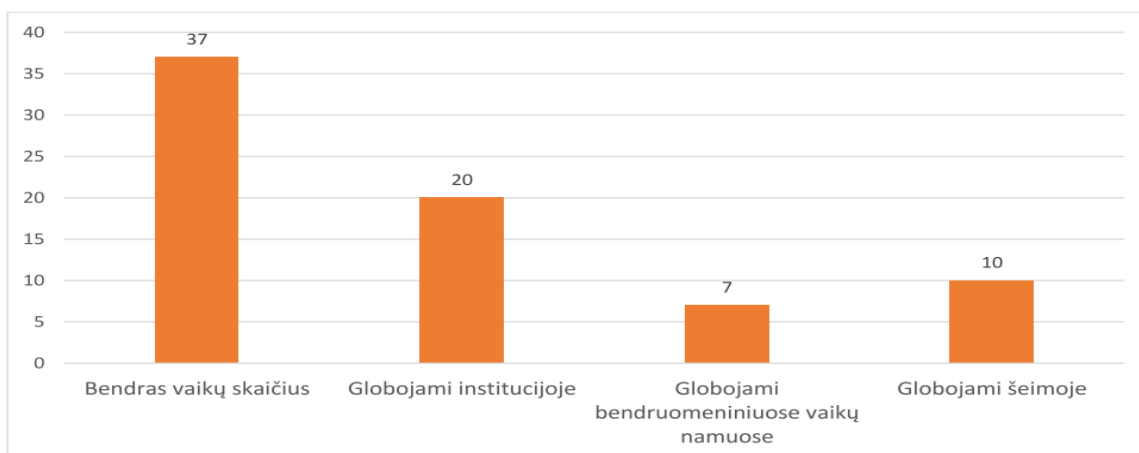
rizikos šeimų apskaitą buvo įrašyta 213 socialinės rizikos šeimų. Per pirmąjį 2018 m. pusmetį 27 Ukmergės r. vaikams, neturintiems sąlygų augti biologinėje šeimoje dėl tėvų nepriežiūros, girtavimo ir kt. priežasčių buvo nustatyta laikinoji globa.

3 pav. Vaikų laikinoji globa per 2018 m. pirmąjį pusmetį Ukmergės r. sav.

(šaltinis: <https://www.ukmerge.lt/go.php/lit/Veiklos-ataskaitos>)

Per pirmąjį 2018 m. pusmetį iš 27 tėvų globos netekusių vaikų tik 12 turėjo galimybę sugrįžti atgal į tėvų šeimą, išnykus vaiko paėmimo priežastims. Tai reiškia, kad tik 44,4 proc. šeimų sugebėjo, padedami socialinių darbuotojų, keisti situaciją namuose ir suteikti galimybę vaikams vėl augti kartu su tėvais, 14, 9 proc. tėvų iš esmės nesuinteresuoti keisti gyvenimo būdo, neturi motyvacijos ir visiškai nesiekia susigrąžinti vaikų. Viso per 2018 metus Ukmergės rajono savivaldybėje tėvų globos neteko 64 vaikai.

4 pav. Vaikų laikinoji globa per 2018 m. antrąjį pusmetį Ukmergės r. sav.

(šaltinis: <https://www.ukmerge.lt/go.php/lit/Veiklos-ataskaitos>)

Pagrindinė įstaiga teikianti socialines paslaugas socialinę riziką patiriančioms šeimoms yra – Ukmergės nestacionarių socialinių paslaugų centras (žr. 1 priedą). Ukmergės nestacionarių socialinių paslaugų centras (toliau – Centras) yra Ukmergės rajono savivaldybės biudžetinė įstaiga, teikianti bendrąsias ir specialiąsias socialines paslaugas Ukmergės miesto ir rajono gyventojams, išlaikoma iš savivaldybės biudžeto lėšų ir LR valstybės biudžeto specialiųjų tikslinių dotacijų savivaldybės biudžetu. Centras savo veikloje vadovaujasi: *LR Konstitucija, LR įstatymais, LR Vyriausybės nutarimais, Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymais, Ukmergės rajono savivaldybės tarybos sprendimais, Mero potvarkiais, šiais nuostatais, vykdo Ukmergės rajono savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu.*

Nuo 2018 m. liepos 1 d. socialinio darbo su šeimomis sektoriuje dirba 6 atvejo vadybininkai, kurie organizuoja specialistų pagalbą ir pagalbos plano sudarymą šeimai bei 24 socialiniai darbuotojai. Remiantis socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (2017), 2016–2017 metų socialiniu pranešimu socialiniai darbuotojai ar atvejo vadybininkai privalo turėti aukštąjį arba jam prilygintą išsilavinimą. Ukmergės nestacionarių socialinių paslaugų centre teikiamos dienos socialinės globos institucijoje, transporto organizavimo, asmens higienos ir priežiūros paslaugų organizavimo ir kt. socialinės paslaugos.

Tyrimo tipas. Siekiant ištirti socialinės ir edukacinės pagalbos galimybes socialinę riziką patiriančioms šeimoms Ukmergės rajono savivaldybėje, buvo taikytas kiekybinis tyrimo metodas, kuriam anot I. Gaižauskaitės ir S. Mikėnės (2014) būdingas objektyvus požiūris į aplinką, nesikišimas į tikrovę tyrimo atlikimo metu. Siekiant ištirti šeimų, patiriančių socialinę riziką, požiūrį į socialinio darbuotojo veiklą, sprendžiant jų problemas, svarbu buvo sužinoti objektyvią klientų nuomonę.

Tyrimo duomenų rinkimo instrumentas – anketinės apklausos. Anketinės apklausos pasirinktos remiantis I. Gaižauskaitės ir S. Mikėnės (2014) teigimu, kad tai vienas iš labiausiai paplitusių ir greičiausiai realizuojamų duomenų rinkimo metodų. Duomenis, kurie surinkti apklausos metu, taikant statistinius aprašomuosius metodus, yra lengva formalizuoti, atlikti jų analizę, palyginti ir apibendrinti. *I – ajq anketa*, siekiama išsiaiškinti Ukmergės nestacionarių socialinių paslaugų centro socialinių darbuotojų nuomonę apie socialinės ir edukacinės pagalbos teikimo galimybes socialinę riziką patiriančioms šeimoms Ukmergės rajone. Tyrimui atlikti pasirinkta anketinė apklausa. Vykdomas kiekybinis tyrimas. Klausimynas sudarytas remiantis mokslinę literatūros analize. Klausimyną sudaro 15 klausimų: 6 uždaro tipo klausimai ir 9 mišraus tipo klausimai. Pateiktus anketos klausimus galima suskirstyti į 4 blokus:

Pirmasis klausimų blokas (1,2,3,4 klausimai) skirti sužinoti respondentų sociodemografinius duomenis: lytį, amžių, išsilavinimą, darbo stažą socialinio darbuotojo veikloje. Šie duomenys leis daugiau sužinoti apie socialinių darbuotojų socialinę padėtį. Šie klausimai pateikti

anketos pradžioje dėl psichologinių tikslų, nes respondentas pradėjęs pildyti anketą kurį laiką yra susikoncentravęs į save.

Antrajam klausimų blokui priskiriami 5,6,7,8 klausimai. Antrasis klausimų blokas skirtas sužinoti, kokiam skaičiui šeimų teikia paslaugas socialinis darbuotojas, kokios yra pagrindinės šių šeimų problemos, kaip dažnai socialinis darbuotojas lankosi šeimose.

Trečiuoju klausimų bloku (probleminiai klausimai – 9,10,11,12,13) siekiama ištirti su kokiomis pagrindinėmis problemomis ir sunkumais susiduria socialinis darbuotojas, teikdamas socialinę ir edukacinę pagalbą šeimoms. Sužinoti kaip dažnai socialinis darbuotojas organizuoja šeimoms prevencines ugdomąsias veiklas, išsiaiškinti kaip socialiniai darbuotojai vertina bendradarbiavimą su kitomis įstaigomis teikiančiomis pagalbą šioms šeimoms.

Ketvirtuoju bloku (14, 15 klausimu) siekiama sužinoti, socialinių darbuotojų nuomonę ko labiausiai trūksta teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą Ukmergės rajone. Sužinoti ar jie pritaria pateiktiems pasiūlymams dėl efektyvesnio rezultato dirbant su šeimomis, socialiniai darbuotojai galėjo pateikti savo pasiūlymus ir idėjas, kurios padėtų gerinti socialinio darbuotojo veiklą.

II – anketa siekiama sužinoti socialinę riziką patiriančių šeimų nuomonę apie jiems teikiamą socialinę ir edukacinę pagalbą, išsiaiškinti kokios pagalbos šeimoms labiausiai trūksta. Anketinės apklausos metu buvo tiriamas socialinę riziką patiriančių šeimų požiūris į socialinės ir edukacinės pagalbos teikimą. Klausimyną sudaro 15 klausimų: 5 uždaro tipo klausimai ir 10 mišraus tipo klausimų. Pateiktus anketos klausimus galima suskirstyti į 4 blokus.

Pirmasis klausimų blokas (1,2,3,4 klausimai) skirti sužinoti respondentų sociodemografinius duomenis: lytį, amžių, gyvenamąją vietą, vaikų skaičių šeimoje. Šie duomenys leis daugiau sužinoti apie šeimų socialinę padėtį. Šie klausimai pateikti anketos pradžioje dėl psichologinių tikslų, nes respondentas pradėjęs pildyti anketą kurį laiką yra susikoncentravęs į save.

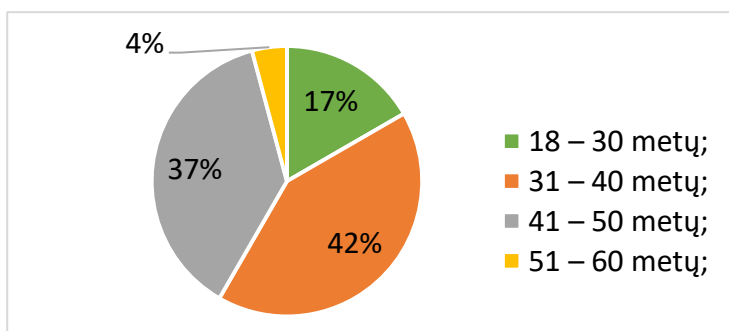
Antrajam klausimų blokui priskiriami (5,6 klausimai). Antrasis klausimų blokas skirtas sužinoti, kaip dažnai socialinis darbuotojas lankosi šeimoms namuose – tai žinant galima nustatyti kokios, socialinės paslaugos teikiamos apklausiamai šeimai. Išsiaiškinti pačių šeimų nuomonę, su kokiomis problemomis jų šeima susidūrė.

Trečiuoju klausimų bloku (7, 8, 9, 10, 11, 12 probleminiai klausimai) siekiama ištirti kokią socialinę ir edukacinę pagalbą šeima gauna iš socialinio darbuotojo. Bandoma sužinoti kokios socialinės ir edukacinės pagalbos pakanka ir kokios trūksta apklausiamai šeimai. Kokią teikiamą pagalbą šeima vertina geriausiai, kokia pagalbą jiems yra nesvarbi. Siekiama išsiaiškinti, kaip dažnai socialinis darbuotojas šeimai siūlo dalyvauti prevencinėse ugdomosiose veiklose, dėl kokių priežasčių šeima negali dalyvauti. Siekiama sužinoti, kokios veiklos būtų naudingos šeimoms, kuriose jos norėtų sudalyvauti.

Ketvirtuoju bloku (13,14,15 klausimais) siekiama sužinoti, kaip šeima vertina įvairių specialistų teikiamą socialinę ir edukacinę pagalbą. Bandoma išsiaiškinti, kokie pokyčiai įvyko šeimoje pradėjus socialiniam darbuotojui teikti pagalbą šeimai. Pateikti pasiūlymai, kurie padėtų socialiniams darbuotojams gerinti šeimoms teikiama socialinę ir edukacinę pagalbą, o šeimos šiuos teiginius gali įvertinti pagal svarbumą.

Tyrimo imtis. Tiriamieji - socialiniai darbuotojai. Taikomas tikslinės grupės pasirinkimas. Apklausiant socialinius darbuotojus tyrimui pasirinkta patogioji atranka. Tai reiškia, kad tyrėjas numato, kokius konkrečiai asmenis reikia apklausti. Tai užtikrina lengvą socialinių darbuotojų pasiekiamumą. Todėl dalyvauti apklausoje buvo pasirinkti ir atrinkti Ukmergės nestacionarių socialinių paslaugų centre dirbantys 24 socialiniai darbuotojai. Tyrimo autorius dirba toje pačioje įstaigoje, todėl atliekant tyrimą nesusiduriama su materialiomis sąnaudomis, organizacija nekelia reikalavimų, netrukdo tyrimo vykdymui, yra patogu vykdyti tyrimą. Su įstaigos vadovu pasirašomas leidimas vykdyti apklausą.

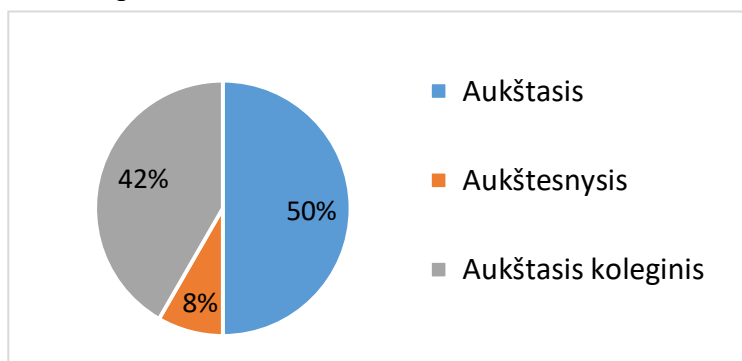
Visi tiriamieji buvo – socialiniai darbuotojai, dirbantys Ukmergės nestacionarių socialinių paslaugų centre, darbo su šeimomis skyriuje. Visi apklausti socialiniai darbuotojai buvo – moteriškos lyties. Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti darbuotojų amžių. Socialinių darbuotojų atsakymai pateikiami 5 pav.

5 pav. Socialinių darbuotojų amžius

Apklaustų socialinių darbuotojų amžius pasiskirstė taip: didžiausią dalį sudarė 31 – 40 metų darbuotojai (42%) ir 41 – 50 metų darbuotojai (37%). Vyresnių kaip 61 – 70 metų darbuotojų apklausoje nebuvo.

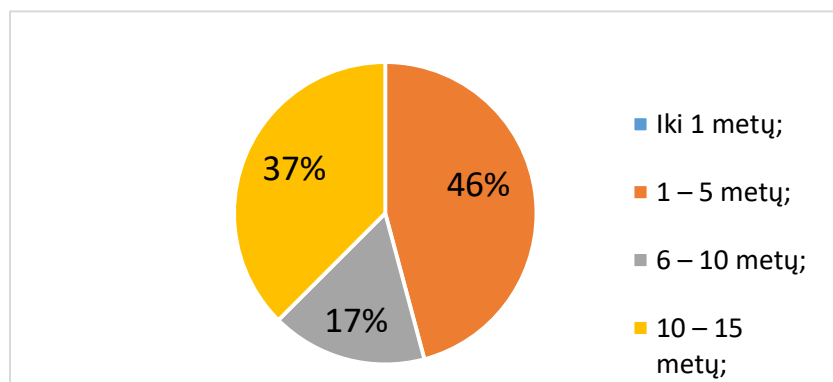
Anketoje buvo pateiktas klausimas apie socialinių darbuotojų išsilavinimą. Socialinių darbuotojų atsakymai pateikiami 6 pav.

6 pav. Socialinių darbuotojų išsilavinimas

Remiantis Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (2017) 2016 -2017 metų parengtu socialiniu pranešimu socialiniai darbuotojai ar atvejo vadybininkai privalo turėti aukštąjį arba jam prilygintą išsilavinimą.. Didžioji dalis (50%) apklaustų socialinių darbuotojų turi aukštąjį išsilavinimą, 42% aukštąjį koleginį, 8% socialinių darbuotojų nurodė turintis aukštesnįjį išsilavinimą.

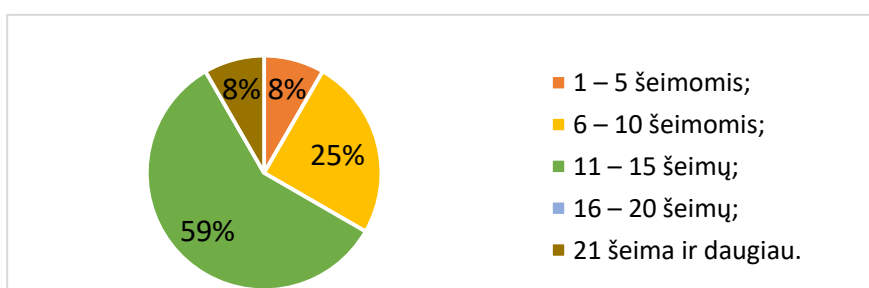
Anketoje darbuotojams buvo pateiktas klausimas apie jų socialinio darbo stažą. Socialinių darbuotojų atsakymai pateikti 7 pav.

7 pav. Socialiniai darbuotojų socialinio darbo stažas

Didžioji dalis apklaustųjų socialinių darbuotojų (46%) turi nuo 1 iki 5 metų socialinio darbo stažą, kiek mažiau (37%) socialinių darbuotojų nurodė turintis 10 – 15 metų stažą.

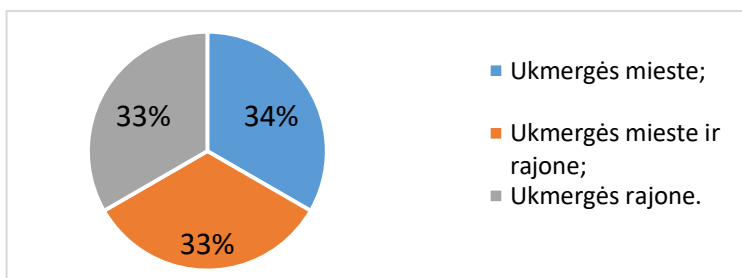
Socialiniams darbuotojams anketoje buvo pateiktas klausimas, apie tai su kiek šeimų šiuo metu dirba. Socialinių darbuotojų atsakymai pateikti 8 pav.

8 pav. Šeimų skaičius, su kuriomis dirba apklausiami socialiniai darbuotojai

Daugiau nei pusė atsakiusiųjų socialinių darbuotojų (59%) nurodo, kad šiuo metu dirba su 11 – 15 šeimų patiriančių socialinę riziką. Likusieji (25%) socialinių darbuotojų nurodo, kad šiuo metu dirba su 6 – 10 šeimų, po (8%) darbuotojų dirba su 1 – 5 šeimomis ir 21 šeima ir daugiau.

Anketoje socialinių darbuotojų buvo teirautasi, kur šiuo metų jie teikia socialinę ir edukacinę pagalbą šeimoms. Socialinių darbuotojų atsakymai pateikti 9 pav.

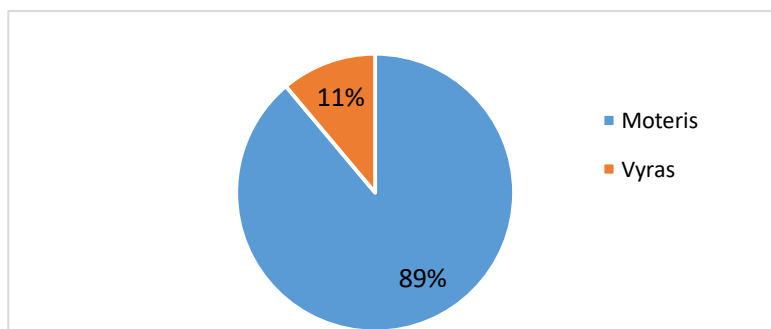

9 pav. Socialiniai darbuotojai pažymi teritoriją, kurioje teikia socialinę ir edukacinę pagalbą

Tyrimo dalyvaujančiųjų socialinių darbuotojų atsakymai pasiskirstė po lygiai t.y. po 33%. Po 8 socialinius darbuotojus nurodė, kad šiuo metu pagalbą jie teikia Ukmergės mieste ir Ukmergės rajone ir 8 socialiniai darbuotojai nurodė, kad pagalbą teikia ir mieste ir rajone.

Tiriamieji – šeimos patiriančios socialinę riziką. Ukmergės mieste ir rajone *Ukmergės nestacionarių socialinių paslaugų centro duomenimis*, 2019 metais buvo 213 šeimų, kurioms teikiamos socialinės paslaugos. Kiekybiniame tyrime pasirinktas *sisteminės* atrankos būdas. Anketinei apklausai pasirinkta ketvirtadalis šių šeimų t.y. 53 šeimos. Vienai šeimai pateikiama 1 anketa. Viso 53 anketos. Toks šeimų skaičius pasirinktas, todėl, kad ne visos šeimos patiriančios socialinę riziką yra galinčios atsakyti į anketoje pateiktus klausimus. Socialinių darbuotojų buvo prašoma nepateikti anketų šeimoms turinčioms – protinę negalią, ypatingų specialiųjų poreikių, asmenims apsvaigusiems nuo alkoholio ar kitų psichotropinių medžiagų.

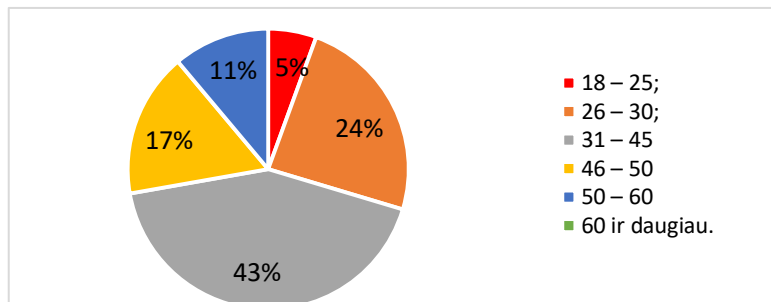
Tyrimo metu respondentai turėjo nurodyti savo lytį. Šeimų atsakymai pateikti 10 pav.

10 pav. Respondentų lytis

Antrąją anketa buvo apklausiamos šeimoms patiriančios socialinę riziką, gyvenančios Ukmergės mieste ir rajone. Didžioji dalis apklaustų tiriamųjų buvo – moterys (89%), apklausoje dalyvavo tik (11%) vyrų.

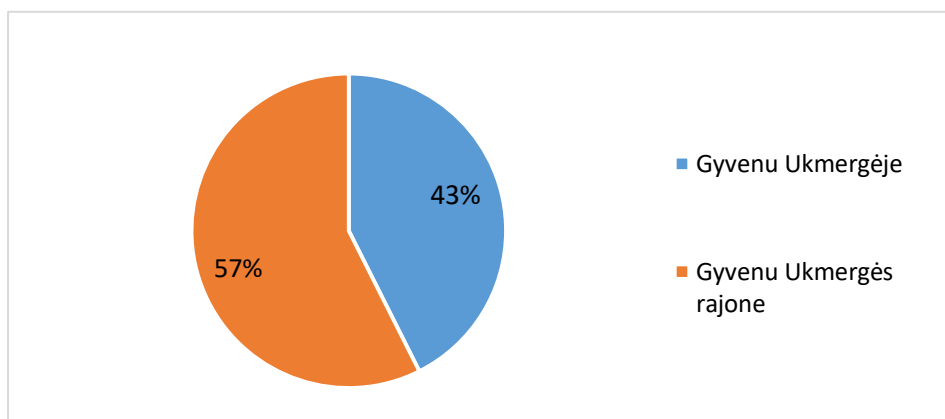
Tyrimo metu buvo domimasi, koks yra respondentų amžius. Šeimų atsakymai pateikti 11 pav.

11 pav. Respondentų amžius

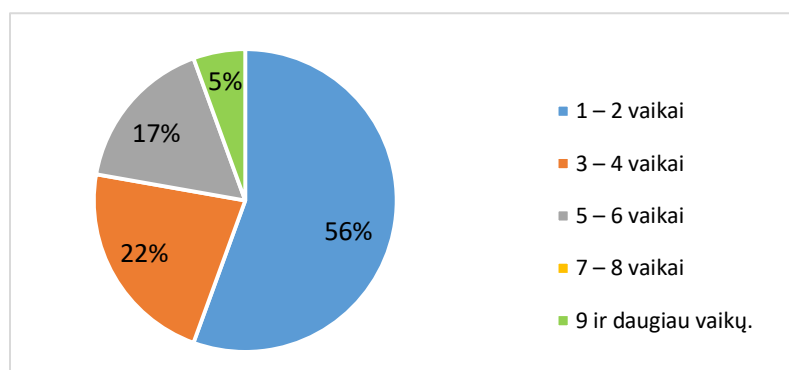
Didžioji dalis (43%) apklaustų tėvų buvo 31 – 45 metų, jaunesnio amžiaus tėvų t.y 18 – 25 metų amžiaus apklausoje dalyvavo tik (5%). Iš gautu rezultatų galima daryti prielaidą, kad didžioji dalis atsakiusiųjų respondentų yra 31 – 45 metų amžiaus.

Tyrimu metu buvo siekiama sužinoti, kur šiuo metu gyvena respondentai. Respondentų atsakymai pateikiami 12 pav.

12 pav. Respondentų gyvenamoji vieta

Daugiau nei pusė (57%) apklaustų šeimų nurodo gyvenantys Ukmergės rajone, kiek mažiau (43%) nurodo gyvenantys Ukmergės mieste. Iš gautų rezultatų galima daryti prielaidą, kad didžioji dalis apklaustų šeimų gyvena Ukmergės rajone (kaimo vietovėse). Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti, kiek nepilnamečių vaikų augs respondentų šeimoje. Respondentų atsakymai pateikti 13 pav.

13 pav. Šeimoje augančių nepilnamečių vaikų skaičius

Daugiau nei pusė (56%) atsakiusiųjų šeimų nurodo, kad jų šeimoje auga nuo 1 iki 2 nepilnamečių vaikų, (22%) šeimų nurodė, kad jų šeimoje auga 3 – 4 vaikai, tik maža dalis t.y. (5%) atsakiusiųjų šeimų nurodė, kad šeimoje auga 9 ir daugiau nepilnamečių vaikų. Iš gautų rezultatų galima daryti prielaidą, kad didžioji dalis respondentų augina 1 – 2 vaikus, bet taip pat sudėjus kartu kitų šeimų atsakymus galima teigti, kad likusios šeimos yra priskiriamos prie daugiavaikių šeimų, kurios nurodė, kad jų šeimoje auga 3 ir daugiau nepilnamečių vaikų.

Tyrimo organizavimas. Apklausiant socialinius darbuotojus tyrimas vykdytas Ukmergės nestacionarių socialinių paslaugų centre. Įstaiga pasirinkta patogumo principu, tyrėja dirba šioje įstaigoje. Socialiniams darbuotojams anketa buvo sukurta internetinėje www.apklausa.lt platformoje, anketos socialiniams darbuotojams persiustos į jų darbinius elektroninius paštus. Anketa buvo privati, todėl taip buvo užtikrintas tikslingų atsakymų surinkimas. Apklausiant šeimas patiriančias socialinę riziką, buvo pasitelkta kitų socialinių darbuotojų pagalba. 3 ir daugiau anketų buvo išdalinamos socialiniams darbuotojams, kurie vykdami apsilankymams šeimose, perdavė anketas respondentams. Tyrimas vykdytas 2020 metų vasario – kovo mėnesiais.

Duomenų skaičiavimas. Taikytas statistinis duomenų apdorojimas, statistinė ir kiekybinė – duomenų analizė atlikta duomenų apdorojimo programa MS Office Excel 2016 programa. O atvirais klausimais gauti kokybiniai duomenys apdorojami turinio (content) analizės metodu.

2.2. Tyrimo etika

Atliekant tyrimą apie socialinės ir edukacinės pagalbos teikimo galimybes šeimoms patiriančioms socialinę riziką, tyrėja rėmėsi etiniais tyrimo principais, kurie rekomenduojami atliekant socialinius tyrimus. Socialinio darbo apklausėjo ir respondento santykis yra grindžiamas abipuse pagarba ir pasitikėjimu.

Remiantis V. Žydžiūnaitės (2011) rekomendacijomis geranoriškumo principas siejamas su tyrėjo taikomais tyrimo metodais, tyrimo instrumentų turiniu ir bendravimo su tiriamaisiais pobūdžiu. Baigiamojo darbo autorius užtikrina laisvanorišką tiriamųjų dalyvavimą tyrime, o respondentai dėl

savo dalyvavimo ar atsisakymo dalyvauti tyrime nepatiria neigiamų potyrių. *Geranoriškumo principas* užtikrintas klausimyno teiginiais, kurie pateikti pagarbiu stiliumi, nesudaro prielaidų respondentams prarasti privatumą. Prieš išdalinant klausimyną, respondentai buvo informuoti, jog jų dalyvavimas šioje apklausoje yra asmeninis apsisprendimas ir jie laisvi nedalyvauti tyrime arba nutraukti dalyvavimą tyrime bet kuriuo metu.

Remiantis V. Žydžiūnaitės (2011) rekomendacijomis teisingumo principas tyrimuose įgyvendinamas tada, kai respondentai parenkami pagal konkrečius kriterijus, susijusius su pagrindinėmis baigiamojo darbo temos sąvokomis, tyrimo objektu ir tyrimo problema. *Teisingumo principas* įvykdytas respondentams pristčius, pagal kokius kriterijus jie pasirinkti šiam tyrimui ir kodėl būtent jie pakviesti dalyvauti tyrime.

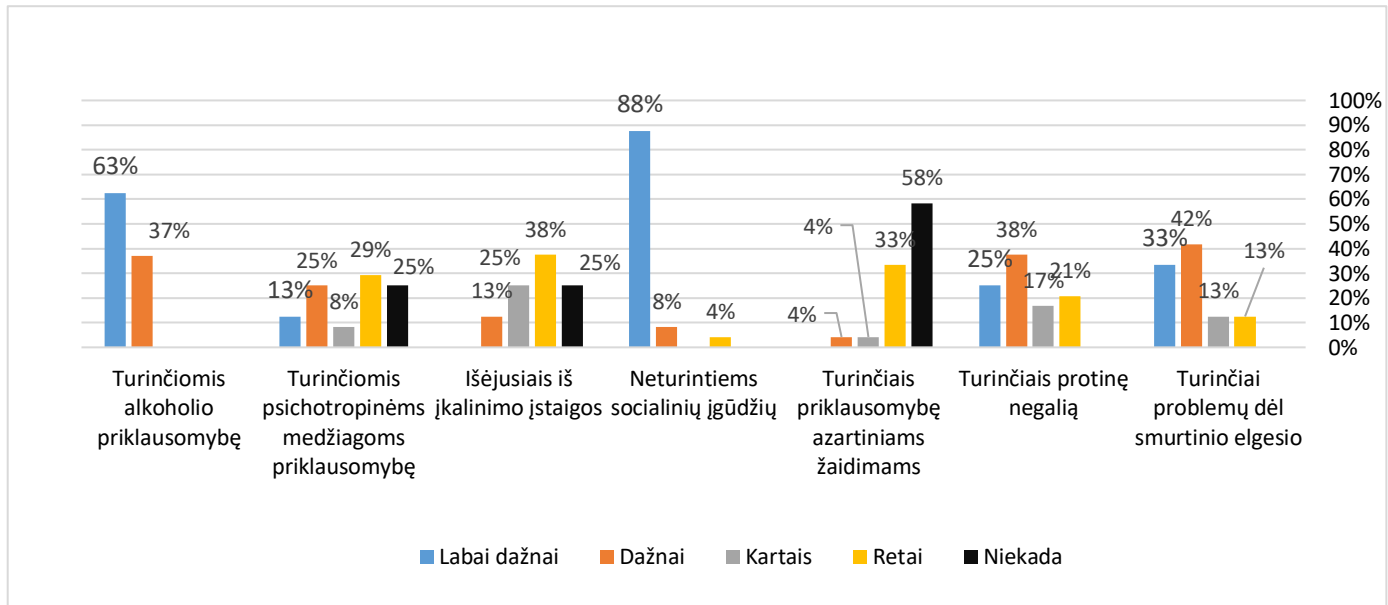
V. Žydžiūnaitės (2011) teigimu, teisės gauti tikslią informaciją principas reiškia, jog baigiamojo darbo autorius turi informuoti tyrimo dalyvius apie visus jiems nerimą keliančius aspektus, pvz., ar nėra jokios rizikos dalyvauti konkrečiame tyrime; kodėl būtent šie žmonės pakviesti dalyvauti tyrime; kokia forma surinkti duomenys bus pateikti ir kur; ar tiriamieji neturi jokių papildomų įsipareigojimų dalyvaudami konkrečiame tyrime; ar tyrėjas neturi įsipareigojimų tiriamiesiems ar organizacijai, išskyrus gerovės siekimą mokslo ir praktikos progreso vardan. *Teisės gauti tikslią informaciją principas* įgyvendintas iki klausimyno pildymo respondentams paaiškinus tyrimo tikslą, tyrimo duomenų rinkimo būdą, tyrėjo motyvaciją pasirinkti tyrimo dalyvius pagal konkrečius kriterijus ir kodėl pasirinkta konkrečios įstaigos darbuotojai. Tyrimo dalyviai informuoti, jog dalyvavimas tyrime nedaro įtakos jų darbiniam statusui, nesukelia jokios rizikos. Gauti duomenys analizuojami tyrimo autoriaus ir šiais duomenimis nedisponuoja jokie kiti asmenys, tyrimo rezultatai skelbiami tik baigiamajame darbe.

Anot V. Žydžiūnaitės (2011) jei tyrime kviečiami dalyvauti konkrečios profesijos atstovai ir jie teikia informaciją, susijusią ne su jų asmenybe, bet su konkrečios organizacijos atstovavimu, tada baigiamojo darbo autorius turi maksimaliai garantuoti tiriamųjų konfidencialumą ir anonimiškumą; tai svarbu užtikrinant asmens ir organizacijos statusą, prestižą ir žmogiškąjį orumą; šiuo atveju tyrimo autorius privalo gauti raštišką organizacijos vadovo sutikimą atlikti tyrimą. *Neapsaugotų tiriamųjų grupių saugumo principas* orientuotas į konkrečios profesijos atstovus (socialinius darbuotojus). Tyrimo dalyvavo Ukmergės nestacionarių socialinių paslaugų centro socialiniai darbuotojai. Gautas raštiškas leidimas atlikti apklausą iš įstaigos vadovo. Leidimas pateiktas baigiamojo darbo priede.

Užtikrintas respondentų anonimiškumas: tiriamieji apklausti, pasitelkiant su šeima dirbančius socialinius darbuotojus, kurie informavo respondentus apie tyrimo tikslą.

2.3. Socialinių darbuotojų nuomonės apie socialinės ir edukacinės pagalbos teikimo galimybes socialinę riziką patiriančioms šeimoms tyrimo rezultatų analizė

Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti, kokioms šeimoms socialiniai darbuotojai dažniausiai teikia pagalbą. Socialinių darbuotojų atsakymai pateikti 14 pav.

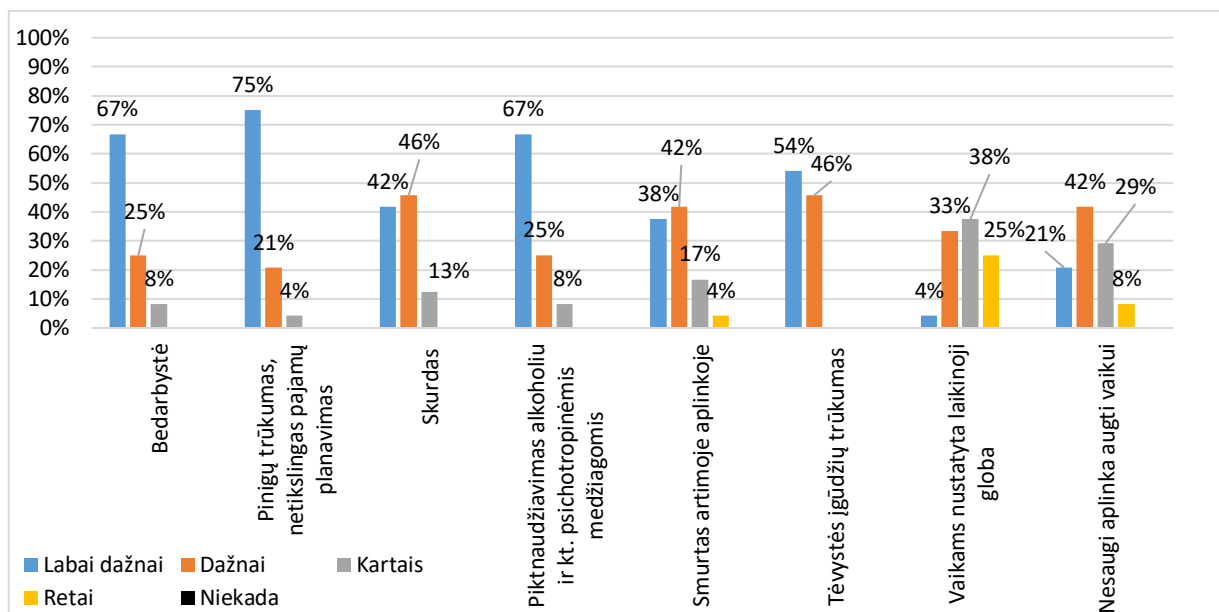

14 pav. Socialiniai darbuotojų atsakymai, kokioms šeimoms dažniausiai tenka teikti socialinę ir edukacinę pagalbą

Remiantis socialinių paslaugų įstatymu (2017), Socialinę riziką patirianti šeima – tai šeima, kurioje auga vaikų iki 18 metų ir kurioje bent vienas iš tėvų piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis, psichotropinėmis ar toksinėmis medžiagomis yra priklausomas nuo azartinių lošimų, dėl socialinių įgūdžių stokos nemoka ar negali tinkamai prižiūrėti vaikų, naudoja prieš juos psichologinę, fizinę ar seksualinę prievartą. Šiose šeimose gaunamą valstybės parama panaudojama ne šeimoms interesams ir todėl iškyla pavojus vaikų fiziniams, protiniams, dvasiniams, doroviniams vystymuisi bei saugumui. Socialinę riziką patiriančiai šeimai priskiriama ir šeima, kurios vaikui įstatymų nustatyta tvarka yra nustatyta laikinoji globa (rūpyba). Didžioji dalis apklaustų socialinių darbuotojų teigia, kad labai dažnai socialinę ir edukacinę pagalbą teikia šeimoms neturinčioms socialinių įgūdžių (87,5%) ir turinčioms alkoholio priklausomybę (62,5%). Kiek mažiau nei pusę (41,7%) atsakiusių darbuotojų nurodo, kad dažnai teikia pagalbą šeimoms turinčioms problemų dėl smurtinio elgesio. Daugiau nei pusę (58,3%) darbuotojų nurodo, kad socialinės ir edukacinės pagalbos neteko teikti šeimoms turinčioms priklausomybę azartiniam žaidimams, galima daryti prielaidą, kad ši problema gana retai pasitaikanti šeimose. 1 darbuotoja nurodo savo variantą, kad socialinę ir edukacinę pagalbą teikia šeimoms, kuriose auga vaikai turintys emocinių ir elgesio sutrikimų. Iš gautų rezultatų galima teigti, kad tiriamieji (socialiniai darbuotojai) nurodo, kad dažniausiai socialinę ir edukacinę pagalbą teikia

šeimoms neturinčioms socialinių įgūdžių bei turinčioms priklausomybę alkoholiui, taip pat nemaža dalis darbuotojų teigia, kad tokiose šeimose dažnai pasireiškia problemos dėl smurtinio elgesio.

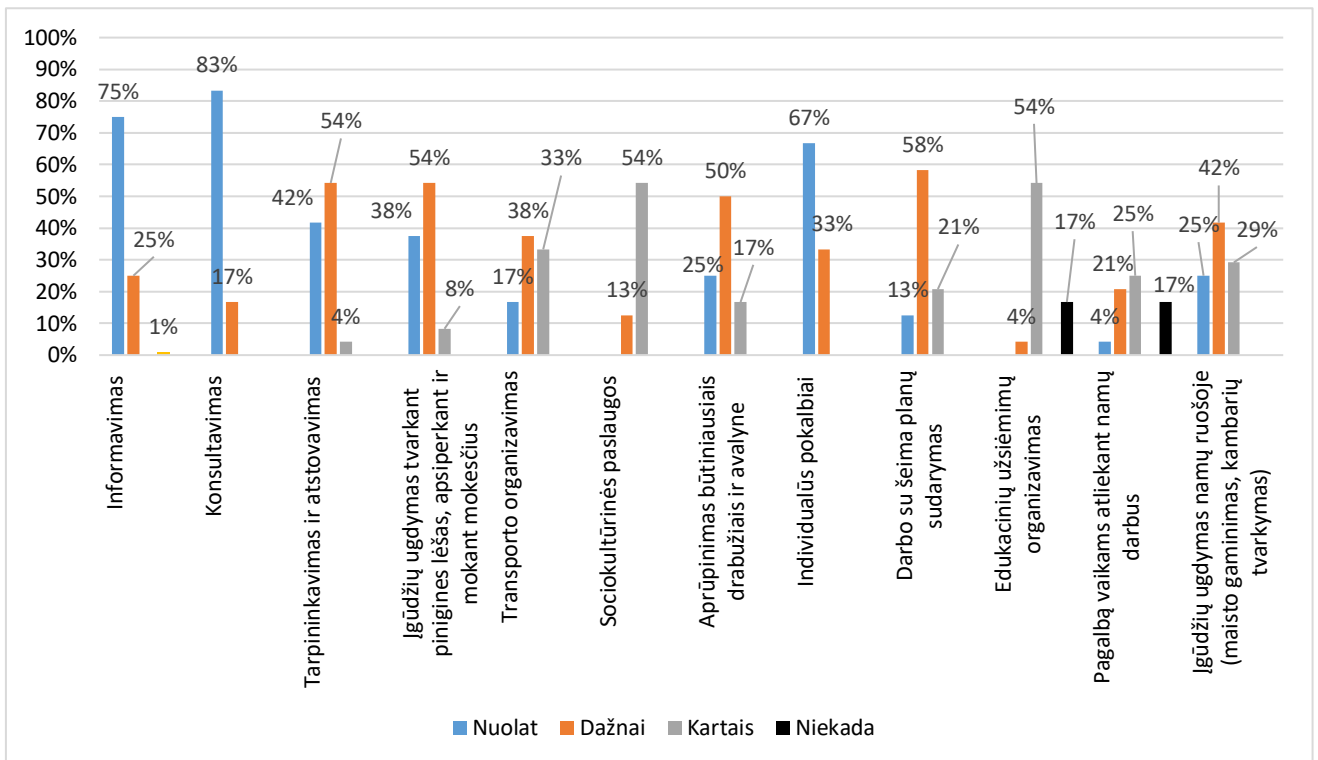
Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti, socialinių darbuotojų nuomonę su kokiais sunkumais dažniausiai susiduria šeimos. Socialinių darbuotojų atsakymai pateikti 15 pav.

15 pav. Socialiniai darbuotojai pažymi, su kokiais sunkumais dažniausiai susiduria Ukmergės r. savivaldybėje gyvenančios ir socialinę riziką patiriančios šeimos

Autoriai R. Kovachevikj, M. Bijedikj ir kt. (2009) teigia, kad šeima, patekusi į krizinę situaciją ar patyrusi traumą, dėl vidinių ir išorinių resursų trūkumo neįveikia sunkumų, jai nepavyksta išvengti ir socialinės rizikos veiksnių (azartinių lošimų, psichotropinių medžiagų vartojimo, neigatyvios įtakos). Didžioji dalis (66,7%) apklaustų socialinių darbuotojų išskiria trys pagrindinius sunkumus, su kuriais labai dažnai susiduria Ukmergės rajone gyvenančios šeimos patiriančios socialinę riziką tai pinigų trūkumas, netikslingas pajamų planavimas, bedarbystė ir piktnaudžiavimas alkoholiu ir kitomis psichotropinėmis medžiagomis. Daugiau nei pusė (54,2%) atsakiusių darbuotojų nurodo, kad šeimoms labai dažnai trūksta tėvystės įgūdžių. Net 45,8% socialinių darbuotojų nurodo, kad dažnai šeimose vyrauja skurdas, (42%) darbuotojų nurodo, kad šeimos dažnai yra nesaugi aplinka vaikui augti. Iš gautų rezultatų galima daryti prielaidą, kad socialiniai darbuotojai nurodo trys pagrindinius sunkumus su kuriais labai dažnai susiduria šeimos patiriančios socialinę riziką: pinigų trūkumas, netikslingas pajamų planavimas, bedarbystė ir piktnaudžiavimas alkoholiu ir kitomis psichotropinėmis medžiagomis.

Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti, kokią socialinę ir edukacinę pagalbą šeimoms yra teikiama dažniausiai. Socialinių darbuotojų atsakymai pateikti 16 pav.

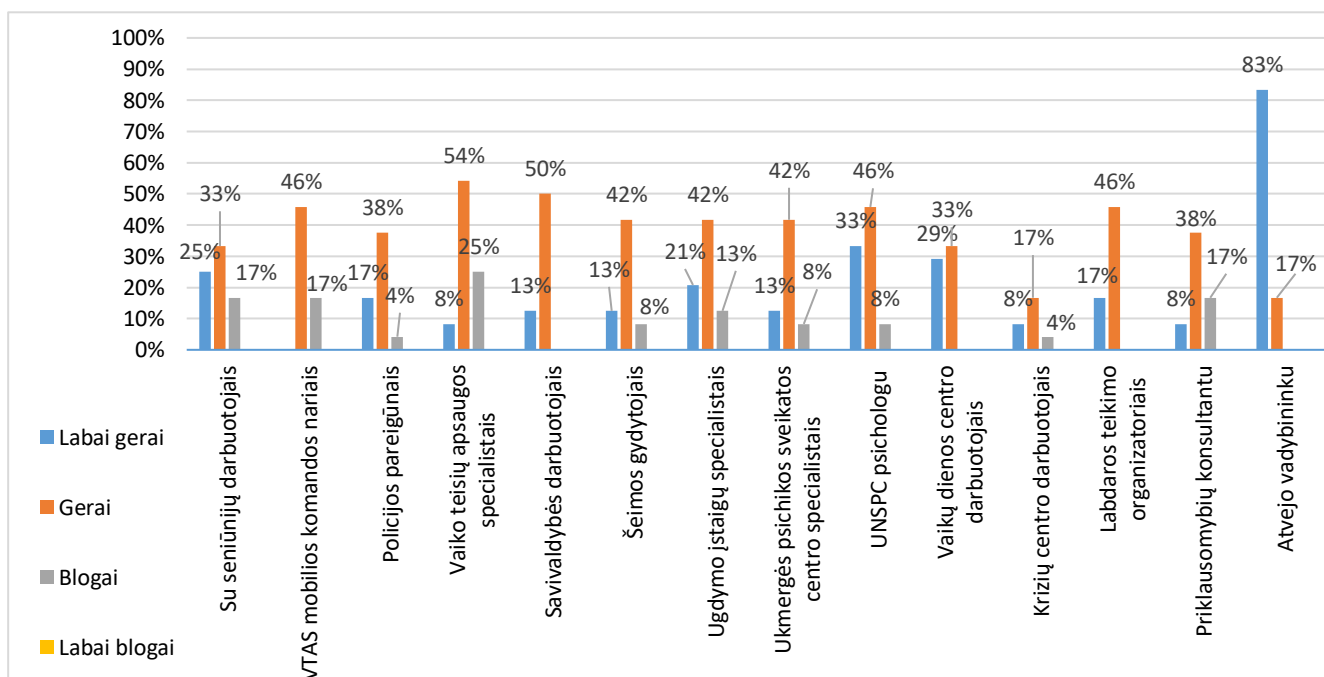
16 pav. Socialiniai darbuotojai pažymi, kokio pobūdžio socialinę ir edukacinę pagalbą teikia šeimoms

N. Simanauskienė (2019) socialinę ir edukacinę pagalbą šeimai apibūdina, kaip viena iš sudėtinių Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos sistemos dalių, kurios tikslas yra sudaryti sąlygas asmeniui (šeimai) ugdyti ar stiprinti gebėjimus ir galimybes spręsti savo socialines problemas, palaikyti socialinius ryšius su visuomene, taip pat padėti įveikti socialinę atskirtį. Didžioji dalis (83,3%) socialinių darbuotojų nurodo, socialinė ir edukacinė pagalba socialinę riziką patiriančioms šeimoms susideda iš nuolatinių šeimoms nariams teikiamų konsultacijų, (75%) darbuotojų nurodo, kad šeimos nuolat informuoja suteikia jiems aktualią informaciją, (66,7%) darbuotojų nurodo, kad su šeimos nariais nuolat vyksta individualūs pokalbiai. Daugiau nei pusė (58,3%) darbuotojų nurodo, kad yra sudaromi darbo su šeima planai. Pusė atsakiusiųjų (50%) darbuotojų nurodo, kad šeimos dažnai yra aprūpinamos būtiniaisiais drabužiais ir avalyne. Mažiau nei pusė (42%) darbuotojų ugdo igūdžius namų ruošoje. Po (54%) darbuotojų teigia, kad tik kartais šeimoms yra teikiamos sociokultūrinės paslaugos, organizuojami edukaciniai užsiėmimai. 1 darbuotojas nurodo, kad šeimoms teikia socialines konsultacijas. Iš gautų rezultatų galima daryti prielaidą, kad didžioji dalis socialinių darbuotojų nurodo, kad socialinė ir edukacinė pagalba šeimoms patiriančioms socialinę riziką susideda iš nuolatinių šeimoms nariams teikiamų konsultacijų, individualių pokalbių, šeimų informavimo jiems aktuali informacija. Kartu su šeimomis yra sudaromi pagalbos šeimai planai, kuriuose numatomi įsipareigojimai, konkrečios užduotys tėvams ir patiems darbuotojams. Šeimos yra aprūpinamos būtiniaisiais drabužiais ir avalyne, šeimoms yra ugdomi igūdžiai namų ruošoje. Tik

maža dalis darbuotojų nurodo, kad šeimoms yra kartais teikiamos sociokultūrinės paslaugos, organizuojami edukaciniai užsiėmimai.

Anot L.G.V. Weezel ir kt. autorių (2012) socialiniam darbuotojui ne visada lengva išklaudyti klientus ar priimti juos pagarbiai, nes jie gali kaltinti, gintis ar izoliuotis. Jų elgesys dažnai grindžiamas baime, pykčiu ir išoriniu spaudimu. Dėl pribloškiančio šių klientų problemų sudėtingumo bei bendravimo įgūdžių stokos socialinio darbuotojo darbas, jo užduotys, tampa labai sudėtingos. Siekiant sužinoti su kokiomis dažniausiai problemomis susiduria darbuotojai teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą šeimoms patiriančioms socialinę riziką, paaiškėjo, kad daugiau nei pusė (54,2%) atsakiusių socialinių darbuotojų nurodo, dažnai rizikuojantis užsikrėsti parazitais, pusė atsakiusių (50%) darbuotojų išskiria vieną iš pagrindinių problemų teikiant pagalbą tai šeimų nenoras priimti siūlomos pagalbos, (41,7%) darbuotojų sulaukia keiksmazodžių iš šeimoje esančių narių, po (37,5%) darbuotojų nurodo, kad dažnai yra įžeidinėjami, jiems tenka bendrauti su apsvaigusiais nuo alkoholio ar kt. psichotropinių medžiagų klientais. Net (41,7%) darbuotojų nurodo, kad kartais yra išprašomi iš klientų namų. Dalis darbuotojų (33,3%), kad kartais yra nepakankamas bendradarbiavimas tarp institucijų (žr. 4 priedą).

Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti, kaip socialiai darbuotojai vertina bendradarbiavimą su kitų įstaigų specialistais, teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą socialinę riziką patiriančioms šeimoms. Socialinių darbuotojų atsakymai pateikti 17 pav.

17 pav. Socialiniai darbuotojų bendradarbiavimo su kitų įstaigų specialistais, teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą socialinę riziką patiriančioms šeimoms vertinimas

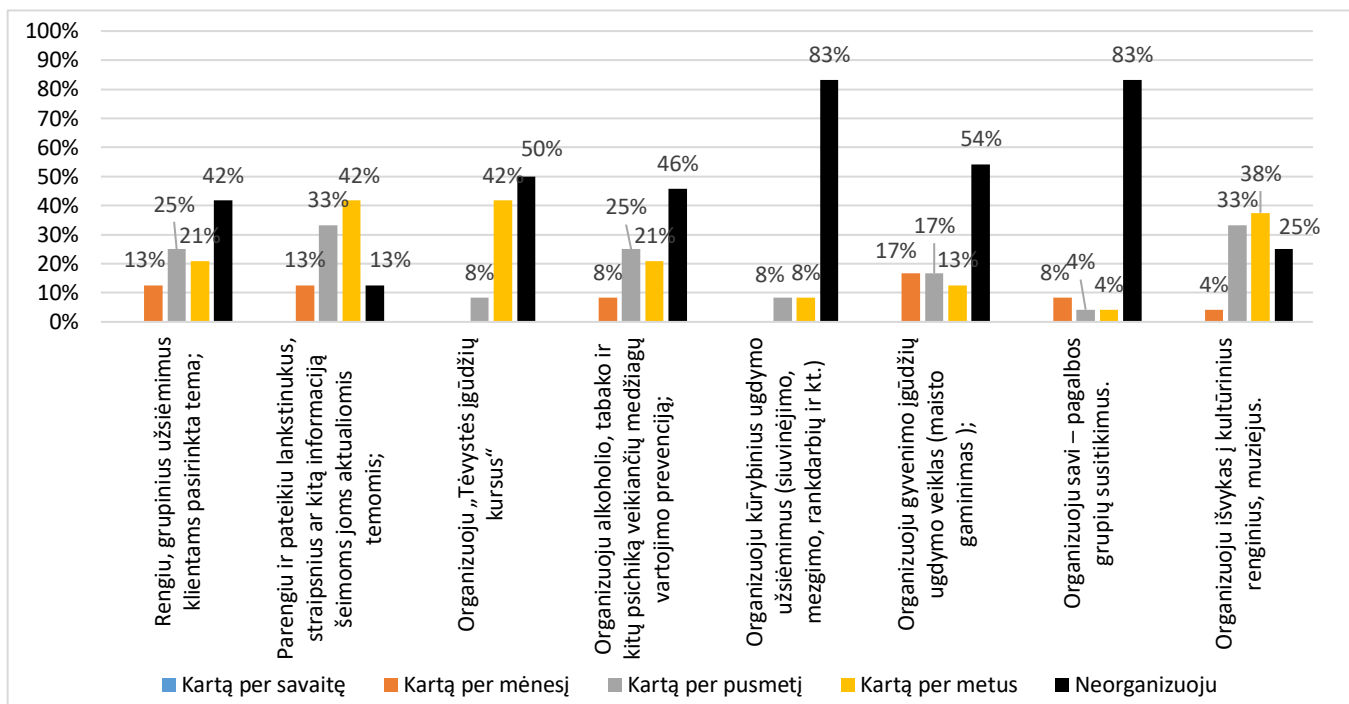
Remiantis LR vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2018 metų veiklos ataskaita (2019), nuoseklios, individualios, planingos pagalbos vaikui ir šeimai užtikrinimui yra itin reikšmingas ir

aktualus šeimos ir jai pagalbą teikiančių darbuotojų bendradarbiavimas. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje nagrinėti atvejai, kai reikalingos paslaugos, pagalba ar kita parama šeimoms nebuvo suteikta arba šis procesas buvo apsunkintas dėl nesėkmingo tarpusavio šeimos ir specialistų bendradarbiavimo. Norint sužinoti, kaip darbuotojai vertina bendradarbiavimą su kitų Ukmergėje esančių įstaigų specialistais teikiant šeimoms pagalbą paaiškėjo, kad geriausiai bendradarbiavimas vyksta tarp socialinio darbuotojo ir atvejo vadybininko, net (83%) darbuotojų, su šiuo specialistu bendradarbiavimą įvertino „labai gerai“, galima daryti prielaidą, kad tai artimiausias specialistas socialiniui darbuotojui, kadangi atvejo vadybininkai dirba toje pačioje įstaigoje. Daugiau nei pusė atsakiusių darbuotojų (54%) bendradarbiavimą su vaiko teisių apsaugos specialistais įvertino kaip gerą, bet taip pat (25%) darbuotojų, su šiais specialistais bendradarbiavimą vertina „blogai“, po (17%) darbuotojų bendradarbiavimą su seniūnių darbuotojais, VTAS mobilios komandos nariais ir priklausomybių konsultantu įvertino „blogai“. 1% darbuotojų nurodo, kad dažnai trūksta atgalinio ryšio iš kitų specialistų. Klientas paslaugą gauna, tačiau socialinis darbuotojas negauna jokios informacijos apie tai ar suteikta paslauga klientui buvo veiksminga, į ką reikėtų atkreipti dėmesį toliau teikiant pagalbą klientui. 1% nurodo, kad labiausiai bendradarbiaujanti įstaiga Ukmergėje yra Ukmergės visuomenės sveikatos biuras. Iš gautų rezultatų galima daryti prielaidą, kad geriausiai bendradarbiavimas vyksta tarp socialinio darbuotojo ir atvejo vadybininko, galima daryti prielaidą, kad tai artimiausias specialistas socialiniams darbuotojams, kadangi atvejo vadybininkai dirba toje pačioje įstaigoje. Daugiau nei pusė (54%) atsakiusių darbuotojų bendradarbiavimą su vaiko teisių apsaugos specialistais įvertino kaip gerą, bet taip pat dalis darbuotojų, su šiais specialistais bendradarbiavimą vertina blogai.

R. Bardauskienė (2016) analizavo socialinio darbuotojo veiklos efektyvumą ir jį sąlygojančius veiksnius. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad pagrindinis efektyvumą ribojantis veiksnys glūdi pačioje socialinių paslaugų sistemoje (socialinio darbo veiklos organizavimas, ribotos galimybės, darbo krūviai). Tyrimo metu buvo norima sužinoti socialinių darbuotojų nuomonę apie jų įstaigoje esančias sąlygas, kurios gali turėti įtakos darbo kokybei (žr. 5 priedą). Daugiau nei pusė (58,3%) apklaustų darbuotojų nurodo, kad įstaigoje, kurioje dirba yra aprūpinami apsaugos, gynybos priemonėmis, bet jų nepakanka, (41,7%) atsakiusių darbuotojų nurodo, kad įstaigoje vyksta atsitikusių įvykių aptarimai, bet jų taip pat nepakanka. Vis dėl to didžioji dalis darbuotojų (91,7%) nurodo, kad vadovo, kolegų paramos ir palaikymo, bei bendradarbiavimo su kitais specialistais užtikrinimo darbuotojams pakanka. Didžioji dalis (75%) darbuotojų nurodo, kad įstaigoje, kurioje dirba yra ir pakanka galimybių lankyti kvalifikacijos kėlimo kursus ar seminarus, kurie suteikia reikiamų papildomų žinių apie teikiamą pagalbą. 1% darbuotojų nurodo, kad įstaigoje norėtusi dažnesniu „užstrigusiu“ situacijų aptarimų su kolegomis. Iš gautų rezultatų galima daryti prielaidą,

kad darbuotojai norėtų būti labiau aprūpinami apsaugos ir gynybos priemonėmis ir dažnesnių atsitikusių įvykių aptarimų.

Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti, kaip dažnai socialiniai darbuotojai šeimoms organizuoja prevencines ugdomąsias veiklas ir užsiėmimus. Socialinių darbuotojų atsakymai pateikiami 18 pav.

18 pav. Socialiniai darbuotojai atsakymai, kaip dažnai jie organizuoja prevencines ugdomąsias veiklas ir užsiėmimus šeimoms

Socialinės įtraukties didinimo (2013), 2014 – 2020 veiksmų plano priemonių punkte numatyta: „Organizuoti kompleksinių paslaugų teikimą krizinėse situacijose esantiems tėvams, auginantems vaikus, ugdant tėvų socialinius ir pozityvios tėvystės įgūdžius ir teikiant prioritetą ankstyvųjų šeimos krizių prevencijai. Vykdyti smurto artimoje aplinkoje prevenciją ir teikti pagalbą smurtą patyrusiems asmenims“ (3 p.) Todėl darbuotojams buvo pateiktas klausimas apie prevencinių ugdomųjų veiklų organizavimą socialinę riziką patiriančioms šeimoms (žr 18 pav.). Didžioji dalis (83%) atsakiusiųjų darbuotojų nurodo, kad šeimoms visai neorganizuoja kūrybinio ugdymo užsiėmimų bei savi – pagalbos grupių susitikimų. Dalis darbuotojų (33%) kartą per pusmetį parengia ar pateikia lankstinukus, straipsnius ar kitą informaciją šeimai aktualia tema, organizuoja išvykas į kultūrinius renginius, muziejus. Tik maža dalis (25%) atsakiusiųjų darbuotojų kartą per pusmetį šeimoms rengia grupinius užsiėmimus pačių klientų pasirinkta tema, organizuoja alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevenciją. Kartą per metus (42%) darbuotojų organizuoja „Tėvystės įgūdžių“ kursus. 1 darbuotojas išreiškia nuomone, kad prevencinių veiklų ir užsiėmimų organizavimui yra ribotos galimybės dėl transporto paslaugų ir patalpų veikloms. Iš gautų

rezultatų galima daryti prielaidą, dažniausiai socialiniai darbuotojai kartą per metus organizuoja tėvystės įgūdžių kursus tėvams. Didžioji dalis socialinių darbuotojų visai neorganizuoja kūrybinio ugdymo užsiėmimų bei savi – pagalbos grupių susitikimų. Tik maža dalis darbuotojų kartą per pusmetį šeimoms rengia grupinius užsiėmimus pačių klientų pasirinkta tema, organizuoja alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevenciją.

Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti socialinių darbuotojų nuomonę, ko labiausiai trūksta teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą šeimoms. Socialinių darbuotojų atsakymai pateikiami 1 lentelėje.

1 lentelė

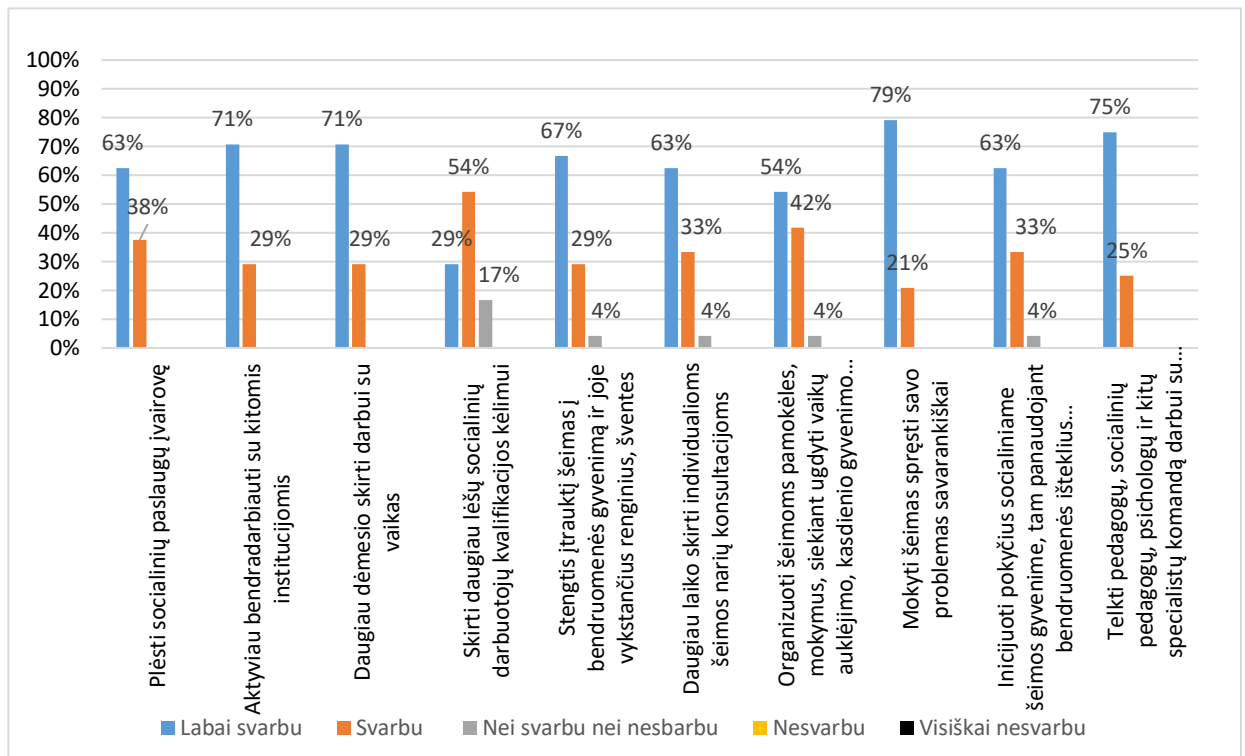
Socialiniai darbuotojų atsakymai, ko labiausiai trūksta teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą Ukmergės rajone gyvenančioms šeimoms patiriančioms socialinę riziką

	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
Bendruomenės suprantingumo, palaikymo;	42%	50%	4%	4%	
Bendruomenės įsitraukimo į pagalbos šeimai teikimą.	38%	54%	8%		
Geresnio susisiekiimo, didesnių transporto išteklių;	42%	25%	17%	8%	8%
Prevencinių ir ugdomųjų veiklų įvairovės;	38%	42%	17%		4%
Įvairių užklasiinių veiklų mokiniams;	42%	42%	13%	4%	
Darbo vietų;	38%	25%	29%	8%	
Ugdymo įstaigų bendradarbiavimo;	33%	42%	21%	4%	
Socialinių būstų	38%	46%	13%	4%	
Dienos centrų ar kitų įstaigų (kur vaikai galėtų leisti laiką po pamokų)	50%	25%	13%	4%	8%
Medicinos įstaigų įvairovės	25%	25%	21%	21%	8%
Psichologo paslaugų	21%	21%	25%	17%	17%
Psichiatro paslaugų	17%	25%	29%	13%	17%
Ugdymo įstaigų įvairovės (vaikams turintiems specialiųjų poreikių, turintiems elgesio problemų)	33%	33%	13%	17%	4%
Įvairių kursų ir mokymų tėvams	29%	42%	17%	8%	4%
Laikino apgyvendinimo paslaugos	42%	33%	13%	8%	4%
Moterų/Vyrų krizių centro paslaugų	50%	33%	88%	4%	4%

Pasak R. Bardauskienės (2016) socialinio darbuotojo veiklai poveikį daro klientų motyvacija, neigiamas visuomenės požiūris į socialinės rizikos veiksnius patiriančias šeimoms bei neigiama aplinka. V. Kalaušienė (2015) teigia, kad pagalbą socialinę riziką patiriančioms šeimoms krizių metu gali suteikti ne tik socialiniai darbuotojai, bet ir psichologai, socialiniai pedagogai, medicinos įstaigų darbuotojai ir kiti specialistai. Todėl svarbu, kad į pagalbos teikimą šeimoms būtų

įtraukiami ir kiti specialistai. Apklauso metu buvo siekiama sužinoti socialinių darbuotojų nuomonės, ko jų manymų labiausiai trūksta teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą šeimos patiriančioms socialinę riziką, gyvenančioms Ukmergės rajone (žr. 1 lentelę). Paaikškėjo, kad daugiau nei pusė (54%) darbuotojų mano, kad dažnai trūksta bendruomenės įsitraukimo į pagalbos šeimai teikimą, taip pat (50%) darbuotojų mano, kad dažnai trūksta bendruomenės supratingumo ir palaikymo. Pusė darbuotojų (50%) teigia, kad labai dažnai trūksta dienos centrų ir kitų įstaigų, kur vaikai iš šeimų patiriančių socialinę riziką galėtų leisti laiką po pamokų, tiek pat darbuotojų išreiškė nuomonę, kad labai dažnai trūksta moterų/vyrų krizių centro paslaugų. Kiek mažiau nei pusė (42%) darbuotojų nurodo, kad dažnai trūksta įvairių kursų ir mokymų tėvams bei prevencinių ir ugdomųjų veiklų įvairovės, tiek pat darbuotojų nurodo, kad labai dažnai trūksta laikino apgyvendinimo paslaugos, dažnai trūksta ugdymo įstaigų bendradarbiavimo. Net (42%) darbuotojų nurodo, kad labai dažnai trūksta geresnio susisieki mo teikiant pagalbą šeimai, didesnių transporto išteklių, tiek pat darbuotojų nurodo, kad labai dažnai trūksta įvairių užklasinių veiklų mokiniams. Darbuotojai pasirinkdami kitą variantą išsako savo nuomonę šiuo klausimu: jų teigimu Ukmergės rajone trūksta kvalifikuotų psichologų ir psichoterapeuto, kaimiškose vietovėse, ugdymo įstaigos atsiriboja nuo šeimoms teikiamos pagalbos, slepia jiems žinomą informaciją apie šeimą. Nurodoma, kad kaimo vietovėse trūksta dienos centro ar kitų patalpų, kur vaikai galėtų pabūti po pamokų, paruošti namų darbus. Iš gautų rezultatų galima daryti prielaidą, kad teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą šeimoms Ukmergės rajone dažniausiai trūksta bendruomenės įsitraukimo į pagalbos šeimai teikimą, bendruomenės supratingumo ir palaikymo. Labai dažnai trūksta dienos centrų, ypač kaimuose, įvairių užklasinių veiklų mokiniams. Labai dažnai trūksta įvairių kursų ir mokymų tėvams pasiūlos. Taip pat išryškėja laikino apgyvendinimo paslaugos trūkumas ir ugdymo įstaigų nenoras bendradarbiauti teikiant pagalbą šeimai.

Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti, socialinių darbuotojų vertinimus į pateiktus pasiūlymus, kurie galėtų pagerinti socialinės ir edukacinės pagalbos teikimą socialinę riziką patiriančioms šeimoms, siekiant efektyvesnių rezultatų. Socialinių darbuotojų atsakymai pateikti 19 pav.

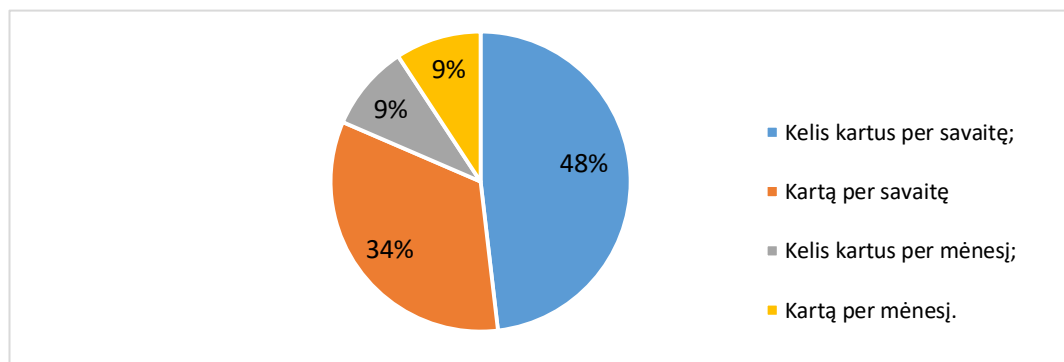
19 pav. Socialinių darbuotojų nuomonė apie pateiktus teiginius, kurie galėtų pagerinti socialinės ir edukacinės pagalbos teikimą šeimoms patiriančioms socialinę riziką

Anot V. Legkausko (2008) bendruomenėje, sprendžiant socialines problemas, labai svarbi yra specialistų, socialinių darbuotojų, socialinių pedagogų, ikimokyklinio ugdymo darbuotojų, nevyriausybinių organizacijų atstovų teikiama socialinė pagalba. Autorė L. Kunickienė (2010) priduria, kad visoms šeimoms būtina suteikti pagalbą laiku, t.y. būtinas prevencinis darbas su šeima, siekiant problemas spręsti jų užuomazgos stadijoje, o ne tada, kai jos jau išsisknijusios. Tik tada galima tikėtis teigiamo rezultato. Socialiniams darbuotojams anketoje buvo pateikti pasiūlymai, kaip būtų galima pagerinti socialinės ir edukacinės pagalbos teikimą šeimoms patiriančioms socialinę riziką, siekiant efektyvesnių rezultatų (žr. 19 pav). Didžioji dalis (79%) socialinių darbuotojų mano, kad *labai svarbu* mokyti šeimas spręsti savo problemas savarankiškai, (75%) darbuotojų mano, kad *labai svarbu* telkti pedagogų, socialinių pedagogų, psichologų ir kitų specialistų komandą darbui su šeimomis patiriančiomis socialinę riziką. Po (71%) darbuotojų nurodo, kad *labai svarbu* aktyviau bendrauti su kitomis institucijomis galinčiomis suteikti pagalbą šeimoms bei daugiau dėmesio skirti darbui su vaikais. Didelė dalis (67%) darbuotojų mano, kad *labai svarbu* stengtis įtraukti šeimas į bendruomenės gyvenimą ir joje vykstančius renginius, šventes. Kiek daugiau nei pusė (54%) atsakiusių darbuotojų nurodo, kad labai svarbu organizuoti šeimoms pamokėles, mokymus siekiant ugdyti vaikų auklėjimo ir kasdieninio šeimų gyvenimo įgūdžius. Iš pateiktų rezultatų galima daryti prielaidą, kad apklausti socialiniai darbuotojai mano, kad labai svarbu mokyti šeimas spręsti savo problemas savarankiškai, taip skatinti šeimas būti socialiai atsakingais asmenimis. Socialiniai

darbuotojai mano, kad labai svarbu telkti pedagogų, socialinių pedagogų, psichologų ir kitų specialistų komandą darbui su šeimomis patiriančiomis socialinę riziką, aktyviau bendrauti su kitomis institucijomis galinčiomis suteikti pagalbą šeimoms bei daugiau dėmesio skirti darbui su vaikais. Taip pat, kad labai svarbu stengtis įtraukti šeimas į bendruomenės gyvenimą ir joje vykstančius renginius. Dauguma darbuotojų mano, kad svarbu nepamiršti organizuoti šeimoms pamokėles, mokymus siekiant ugdyti vaikų auklėjimo ir kasdieninius šeimų gyvenimo įgūdžius.

2.4. Socialinę riziką patiriančių šeimų nuomonės apie socialinę ir edukacinę pagalbą tyrimo rezultatų analizė

Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti, kaip dažnai socialinis darbuotojas lankosi šeimos namuose. Respondentų atsakymai pateikti 20 pav.

20 pav. Šeimų atsakymai, kaip dažnai socialinis darbuotojas lankosi jų namuose

Apklausus šeimas, paaiškėjo, kad didžioji dalis (48%) šeimų nurodė, kad jų šeimoje socialinis darbuotojas lankosi kelis kartus per savaitę, (34%) šeimų, nurodė, kad socialinis darbuotojas jų namuose lankosi kartą per savaitę. Iš gautų šeimų atsakymų galima daryti prielaidą, kad pagal nurodyta šeimoje lankymosi skaičių, didesnei daliai apklaustų šeimų teikiamos socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugos. Tik (18%) šeimų nurodė, kad jų šeimoje socialinis darbuotojas lankosi kelis kartus ar kartą per mėnesį, kadangi darbuotojas šeimose lankosi taip retai, tai gali reikšti, kad šiam procentui šeimų teikiamos bendrosios paslaugos.

Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti su kokiais pateiktais sunkumais susiduria apklausiamą šeimą. Šeimų atsakymai pateikti 2 lentelėje.

Šeimų atsakymai, su kokiais sunkumais susiduria jų šeima

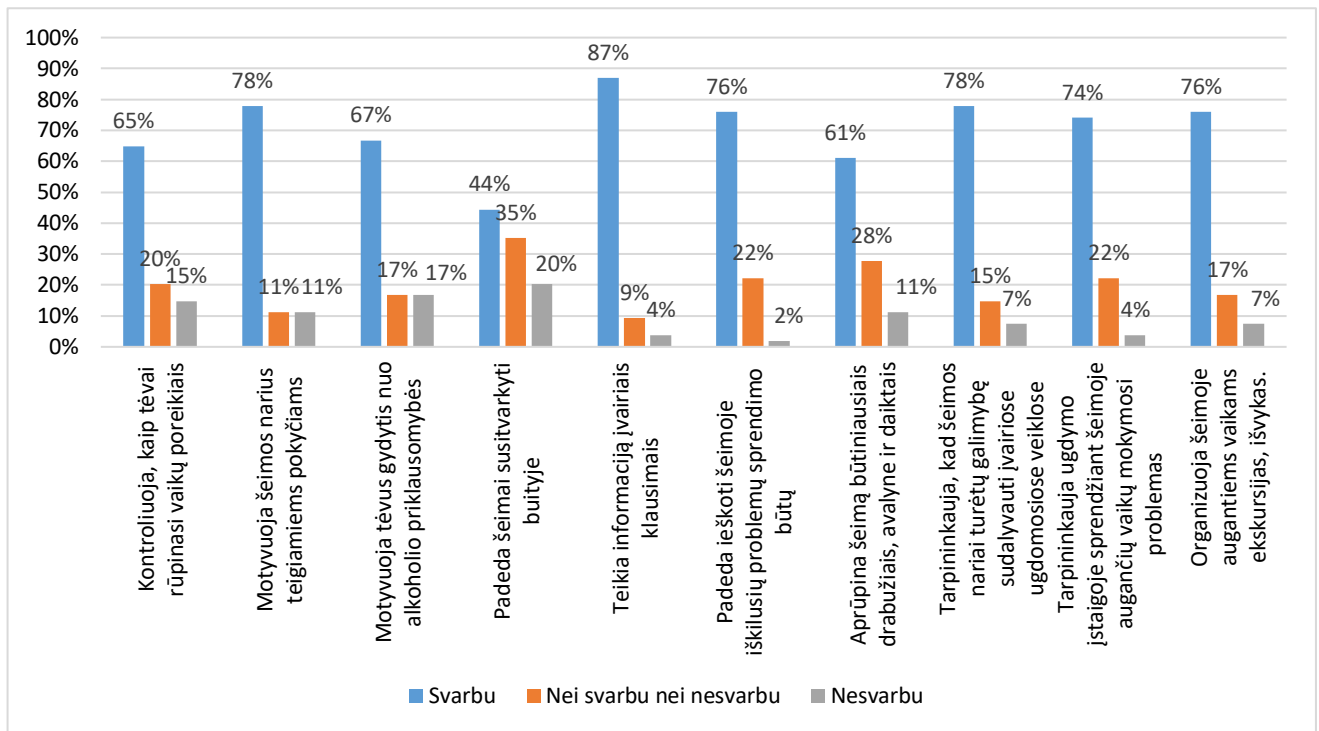
	Sutinku	Nei sutinku nei nesutinku	Nesutinku
Nėra galimybės įsidarbinti	54%	20%	26%
Priklausomybė alkoholiui arba kt. psichotropinėms medžiagoms	30%	28%	42%
Vaikų elgesio problemos	39%	28%	33%
Vaikų mokymosi problemos	39%	30%	31%
Prasti šeimos narių tarpusavio santykiai (dažni konfliktai tarp šeimos narių)	35%	39%	26%
Smurtas šeimoje	19%	13%	69%
Neturime nuosavo būsto	62%	6%	33%
Trūksta lėšų būtinajam būsto remontui	63%	19%	19%
Mažos pajamos	72%	15%	13%
Turime skolų	67%	9%	24%
Neracionalus lėšų panaudojimas (didelis išlaidumas)	20%	43%	37%
Vaikams nustatyta laikinoji globa	4%	2%	94%
Problemos su teisėsauga (policijos pareigūnais ir kt. įstaigomis)	11%	23%	66%
Higienos įgūdžių trūkumas	13%	23%	64%
Socialinių įgūdžių stoka tvarkantis buityje	26%	28%	46%
Bendruomenės neigiamas požiūris į mano šeimos gyvenimo būdą	40%	17%	43%

H. Neifield (2010) savo tyrime išskiria tokias pagrindinės priežastys, dėl kurių socialinę riziką patirianti šeima tampa socialinių darbuotojų klientais – tai menki materialiniai ištekliai (skurdas, nedarbas šeimoje), tėvų nesugebėjimas suprasti savo vaikų poreikių (kad vaikams reikia maitintis, reikia nuolatinės pastogės, priežiūros ir t.t.). Asmeninių gebėjimų įveikti problemines situacijas trūkumas, žinių trūkumas (paprasciausias nežinojimas, kaip pasirūpinti vaiku, kur kreiptis dėl socialinių išmokų). Šeimoms buvo pateikti teiginiai, apibūdinantys įvairius sunkumus, šeimų buvo prašoma nurodyti su kokiais sunkumais susiduria jų šeima. Didžioji dalis (72%) atsakiusiųjų šeimų nurodo, kad šeima gauna mažas pajamas, net (67%) atsakiusiųjų šeimų nurodo turintis skolų. Daugiau nei pusė (63%) šeimų nurodo, kad trūksta lėšų būtinajam būsto remontui (61%), kad neturi nuosavo būsto, (54%) šeimų teigia, kad nėra galimybės įsidarbinti. Net (41%) šeimų, kaip viena iš patiriamų sunkumų nurodo bendruomenė neigiamą požiūrį į jų šeimos gyvenimą. Po (39%) šeimų nurodo, kad susiduria su vaikų mokymosi ir elgesio problemomis. Tik (30%) apklaustų šeimų pripažįsta turintis problemų dėl priklausomybės alkoholiui ir kitoms psichotropinėms medžiagoms. Beveik visi (94%) apklaustų šeimų nurodo, kad neturi problemų dėl vaikams nustatytos laikinosios globos, todėl galima teigti, kad didžioji dalis apklaustų šeimų augina savo vaikus ir jie nėra paiimti iš šeimos ar pas laikinus globėjus. Iš pateiktų rezultatų galima daryti prielaidą, kad didžioji dalis tiriamųjų (šeimų patiriančių socialinę riziką) nurodo, turinčios skolų, gaunančios mažas pajamas,

neturinčios lėšų būtinajam būsto remontui, nurodo, kad neturi galimybės susirasti nuolatinio darbo. Mažiau nei pusė atsakiusiųjų šeimų nurodo, kad turi priklausomybę alkoholiui ar kitoms psichotropinėms medžiagoms. Kaip viena iš patiriamų sunkumų šeimos nurodo bendruomenės neigiamą požiūrį į jų šeimos gyvenimą.

Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti šeimų nuomonę, kokią dažniausiai pagalbą socialinis darbuotojas teikia jų šeimai. Šeimų atsakymai pateikti 6 priede. Anot V. Ivanauskienės (2012), socialiniai darbuotojai šeimoms teikia paslaugas, siekdami skatinti ir prireikus atkurti jų savarankiškumą, atliekant įvairias visuomeniniame ar asmeniniame (šeimos) gyvenime reikalingas funkcijas (pagalba tvarkant pinigų apskaitą, apsiperkant, mokant mokesčius, prižiūrint vaikus, atliekant namų ruošos darbus ir pan.). Šeimos yra informuojamos ir konsultuojamos socialinės paramos klausimais. Nemažai dėmesio skiriama ir finansinės paramos, kurią gauna šeima, panaudojimo priežiūrai, taip pat šeimų, kurių vaikai yra apgyvendinti vaikų globos namuose, lankymui. Šeimų buvo prašoma nurodyti kokią dažniausiai socialinę ir edukacinę pagalbą jų šeimai teikia socialinis darbuotojas (žr. 6 priedą). Daugiausiai (39%) šeimų nurodė, kad socialinis darbuotojas labai dažnai arba dažnai (37%) jų šeimą informuoja (dėl dokumentų tvarkymo, dėl socialinių pašalpų ir kitos svarbios informacijos). Po lygiai (37%) šeimų nurodo, kad socialinis darbuotojas labai dažnai ir dažnai jų šeimai teikia individualius pokalbius (palaiko, pataria). Dalis (33%) šeimų teigia, kad socialinis darbuotojas labai dažnai ar dažnai (30%) konsultuoja tėvus dėl vaikų auklėjimo, tikslingų pajamų naudojimo klausimais. Po (24%) šeimų nurodo, kad socialinis darbuotojas jų šeimai labai dažnai ir dažnai ugdo įgūdžius (padeda apsipirkti, susimokėti mokesčius, pamoko, kaip reikėtų tvarkytis buityje). Bendrai sudėjus labai dažnai ir dažnai šeimų atsakymus, galima teigti, kiek mažiau nei pusė (44%) šeimų nurodo, kad socialinis darbuotojas jų šeimai organizuoja edukacinius užsiėmimus, kviečia į įvairius renginius, mokymus, bet didesnė dalis šeimų teigia, kad tai socialinis darbuotojas daro tik kartais, retai arba niekada. Iš pateiktų rezultatų galima daryti prielaidą, kad šeimos patiriančios socialinę riziką nurodo, kad dažniausiai socialinis darbuotojas jų šeimai: informuoja aktuali informacija dėl dokumentų tvarkymo, socialinių pašalpų, konsultuoja dėl vaikų auklėjimo, tikslingų pajamų naudojimo klausimais, teikia individualius pokalbius palaiko ir pataria. Daugiau nei pusė apklaustų šeimų nurodė, kad socialinis darbuotojas sociokultūrinės paslaugas ir edukacines veiklas jų šeimai organizuoja tik kartais, retai arba niekada.

Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti, kaip šeimos vertina socialinio darbuotojo teikiamas funkcijas jų šeimai. Šeimų atsakymai pateikti 21 pav.

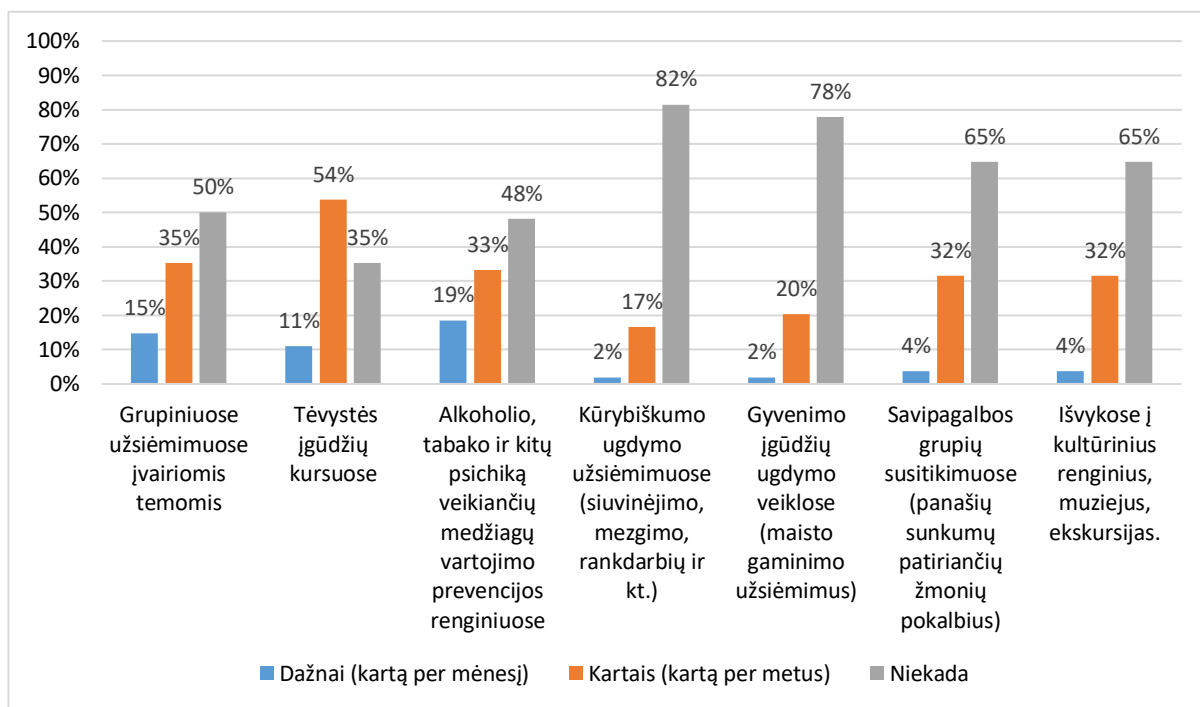

21 pav. Šeimų nuomonė, kokios socialinio darbuotojo teikiamos funkcijos yra svarbiausios jų šeimai

Autorės R. Stremauskienės ir G. Žibėnienės (2014) savo tyrime „*Socialinių darbuotojų, dirbančių Vilniuje su socialinės rizikos šeimomis ir teikiančių joms socialines paslaugas, patiriami sunkumai*“ atskleidė, kad socialinę riziką patiriančių šeimų neigiamos ir agresyvios reakcijos dažnai pasireiškia kartu su neigiamu požiūriu į socialinį darbuotoją ir nesupratimu, kas yra socialinis darbuotojas ir kokie jo tikslai. Šeimų buvo prašoma įvertinti socialinio darbuotojo teikiamas funkcijas jų šeimai. Didžioji dalis (87%) atsakiusiųjų šeimų nurodo, kad jiems svarbu, jog socialinis darbuotojas teiktu informaciją įvairiais klausimais. Po (78%) šeimų nurodo, kad jiems svarbu, jog socialinis darbuotojas motyvuotu šeimos narius teigiamiems pokyčiams bei tarpininkautu, kad šeimos nariai turėtų galimybę sudalyvauti įvairiose ugdomosiose veiklose. Didelė dalis po (76%) šeimų nurodė, kad jiems svarbu jog socialinis darbuotojas padėtų ieškoti šeimoje problemų sprendimo būdų bei organizuotu šeimoje augantiems vaikams ekskursijas, išvykas. Kiek mažiau, bet taip pat didelė dalis (67%) šeimų nurodė, kad jiems svarbu, jog socialinis darbuotojas motyvuotu tėvus gydytis nuo alkoholio priklausomybės ir (65%) mano, kad yra svarbu jog tėvai būtų kontroliuojami, kaip rūpinasi vaikų poreikiais. Tik (44%) tėvų mano, kad svarbu jog socialinis darbuotojas, padėtų šeimai tvarkytis buityje. 1 iš tėvų nurodo, kad socialinis darbuotojas jų šeimoje augantiems vaikams neorganizuoja jokių išvykų. Iš gautų rezultatų galima daryti prielaidą, kad didžioji dalis apklaustų šeimų mano, kad dauguma išvardintų socialinio darbuotojo funkcijų teikiamų jų šeimai yra svarbios. Svarbiausios socialinio darbuotojo funkcijos šeimų akimis: informacijos teikimas aktualiais klausimais, šeimos

motyvavimas teigiamiems pokyčiams ir tarpininkavimas, kad šeimos nariai galėtų sudalyvauti įvairiose ugdomosiose veiklose.

Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti, kaip dažnai socialinis darbuotojas šeimos ar šeimos nariams siūlo sudalyvauti prevencinėse ugdomosiose veiklose. Šeimų atsakymai pateikti 22 pav.

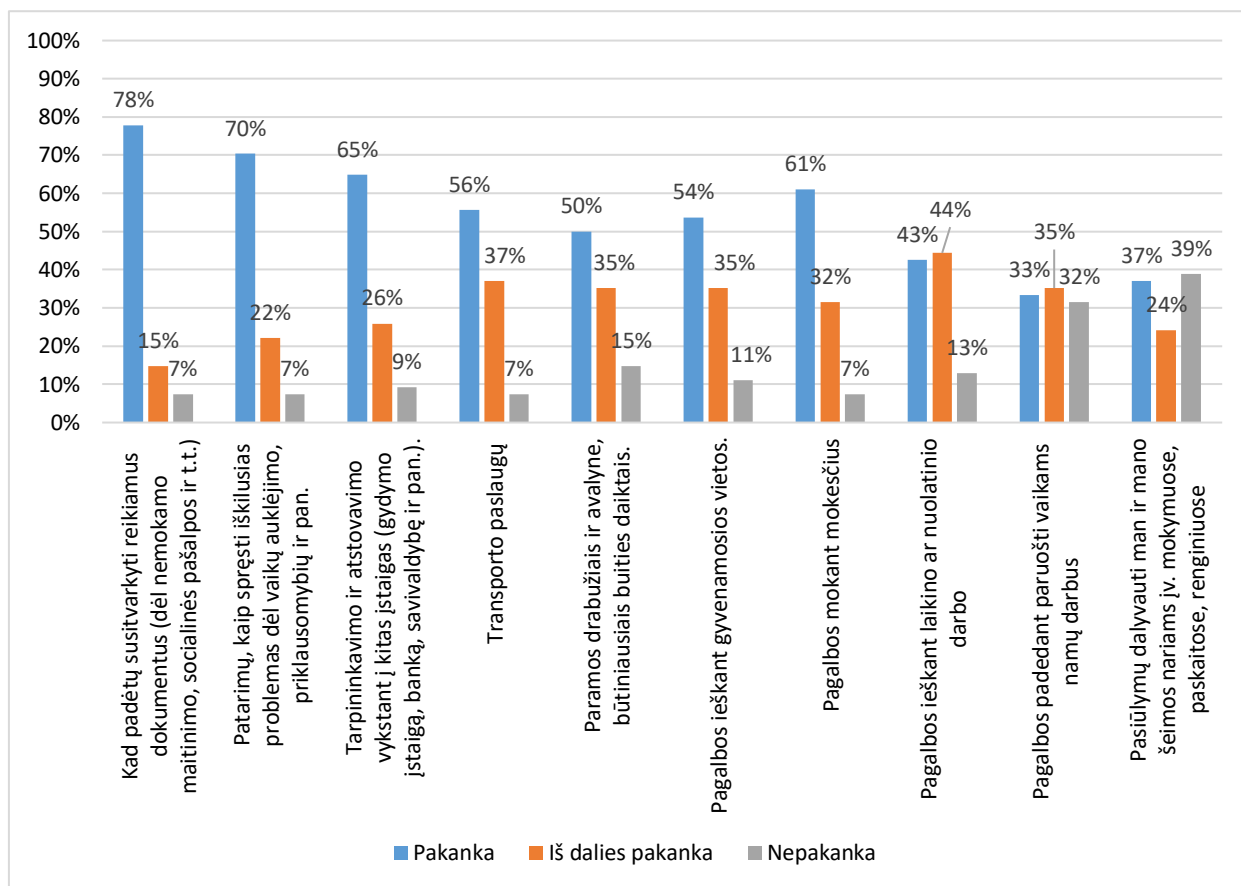

22 pav. Šeimos pažymi, kaip dažnai socialinis darbuotojas jiems ar jų šeimos nariams siūlo sudalyvauti prevencinėse ugdomosiose veiklose

Pasak I. Leliūgienė, L. Pielikytės, A. Kaušylienės (2011) socialinio darbo misija šiuolaikinėje visuomenėje - sustiprinti žmogaus prisitaikymo prie aplinkos sugebėjimus, atkurti prarastą ryšį su bendruomene, dėmesio centre visada lieka žmogus, todėl svarbu visapusiškai ugdyti jo socialinius įgūdžius. Tai vykdoma per socialinę, prevencinę ir edukacinę veiklą. Apklaustų šeimų anketoje buvo teirautasi, kaip dažnai socialinis darbuotojas jiems ar jų šeimų nariams siūlo dalyvauti prevencinėse ugdomosiose veiklose. Didžioji dalis net (82%) šeimų nurodo, kad jiems ar jų šeimos nariams niekada nesiūdoma dalyvauti kūrybiškumo ugdymo užsiėmimuose, (78%) šeimų nurodo, kad jiems ar jų šeimos nariams niekada nesiūdoma dalyvauti gyvenimo įgūdžių ugdymosi veiklose. Po (65%) šeimų nurodo, kad jiems ar jų šeimos nariams niekada nebuvo siūdoma sudalyvauti savipagalbos grupių susitikimuose ar išvykose į kultūrinius renginius, muziejus. Daugiausiai t.y (54%) šeimų nurodo, kad jiems ar jų šeimos nariams buvo kartais siūdoma lankyti tėvystės įgūdžių kursus, (35%) alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos renginiuose bei (35%) šeimų buvo kartais siūdoma sudalyvauti grupiniuose užsiėmimuose įvairiomis temomis (žr. 24 pav.). Iš gautų rezultatų galima daryti prielaidą, kad šeimoms labai retai arba visai

yra nesūdoma dalyvauti prevencinėse ugdomosiose veiklose. Šeimos nurodo, kad kartais (kartą per metus) jiems yra siūdoma sudalyvauti tėvystės įgūdžių kursuose.

Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti, kokio socialinės ir edukacinės pagalbos šeimos iš socialinio darbuotojo pakanka, o kokios trūksta. Šeimų atsakymai pateikti 23 pav.

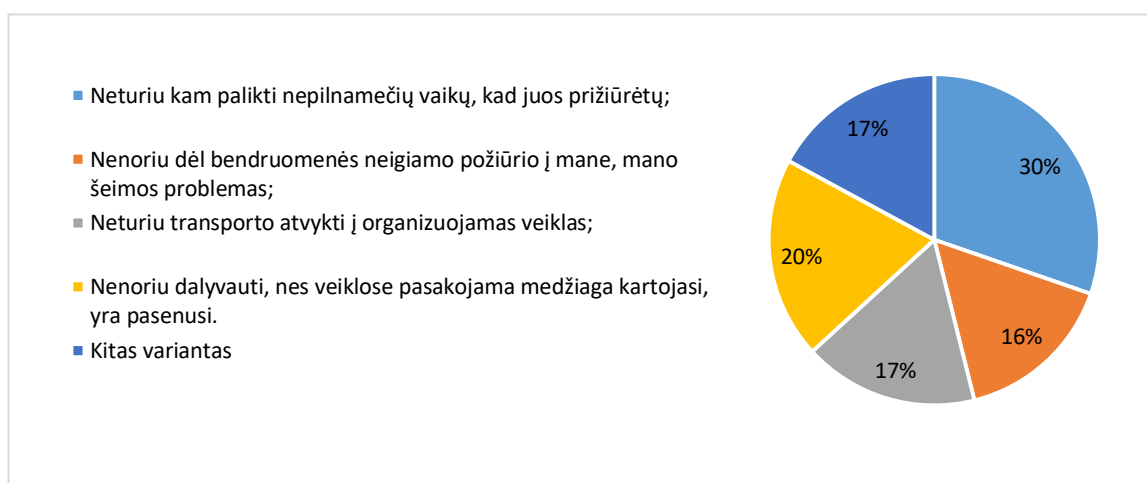

23 pav. Šeimų atsakymai, kokios socialinės ir edukacinės pagalbos šeimai pakanka ir kokios trūksta

Anot A. Kiaunytės ir V. Lygnugarienės (2019) socialiniame darbe pagalbos procesas įmanomas tik bendradarbiaujant su klientu, todėl profesinėje veikloje socialiniam darbuotojui kiekvieną dieną tenka spręsti santykių užmezgimo, palaikymo ir puoselėjimo problemas. Tačiau pagalbos veiksmingumas labai priklauso ne vien nuo socialinio darbuotojo kompetencijos ir kitų veiksnių, bet ir nuo paties kliento norų, lūkesčių, įsivaizdavimų, išitraukimo. Šeimoms pateiktose anketose buvo domimasi, kokios socialinės ir edukacinės pagalbos iš socialinio darbuotojo šeimai pakanka ir kokios trūksta. Paaiškėjo, kad didžiajai daliai (78%) šeimų pakanka, pagalbos, kad socialinis darbuotojas padėtų reikiamus dokumentus įvairiose socialinėse srityse, (70%) šeimų teigia, kad jiems pakanka patarimų, kaip spręsti iškilusias problemas dėl vaikų auklėjimo, priklausomybių įveikimo. Daugiau nei pusė (65%) šeimų nurodė, kad jiems pakanka socialinio darbuotojo tarpininkavimo ir atstovavimo vykstant į kitas įstaigas, (61%) šeimų pakanka pagalbos susimokant mokesčius. Daugiau nei pusei (56%) šeimų pakanka transporto paslaugų, kiek mažiau (50%) šeimų

pakanka paramos drabužiais, avalyne ir kitais būtiniaisiais buities daiktais. Net (39%) atsakiusiųjų šeimų nurodė, kad jų šeimai nepakanka pasiūlymų dalyvauti įvairiuose mokymuose, paskaitose ar renginiuose bei (24%) šeimų nurodė, kad pasiūlymų pakanka tik iš dalies pakanka. Iš pateiktų rezultatų galima daryti prielaidą, kad šeimoms pakanka, pagalbos, kad socialinis darbuotojas padėtų reikiamus dokumentus įvairiose socialinėse srityse, pakanka patarimų, kaip spręsti iškilusias problemas dėl vaikų auklėjimo, priklausomybių įveikimo. Dalis (39%) šeimų nurodo, kad jų šeimai nepakanka pasiūlymų dalyvauti įvairiuose mokymuose, paskaitose ar renginiuose, (13%) mano, kad galėtų būti teikiama didesnė pagalba ieškantis nuolatinio darbo. 32% šeimų nurodo, kad trūksta teikiama daugiau pagalbos šeimoje augantiems vaikams dėl jų mokymosi problemų.

Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti dėl kokių dažniausiai esančių priežasčių šeimos nenori / negali dalyvauti organizuojamose prevencinėse ugdomosiose veiklose. Šeimų atsakymai pateikti 24 pav.

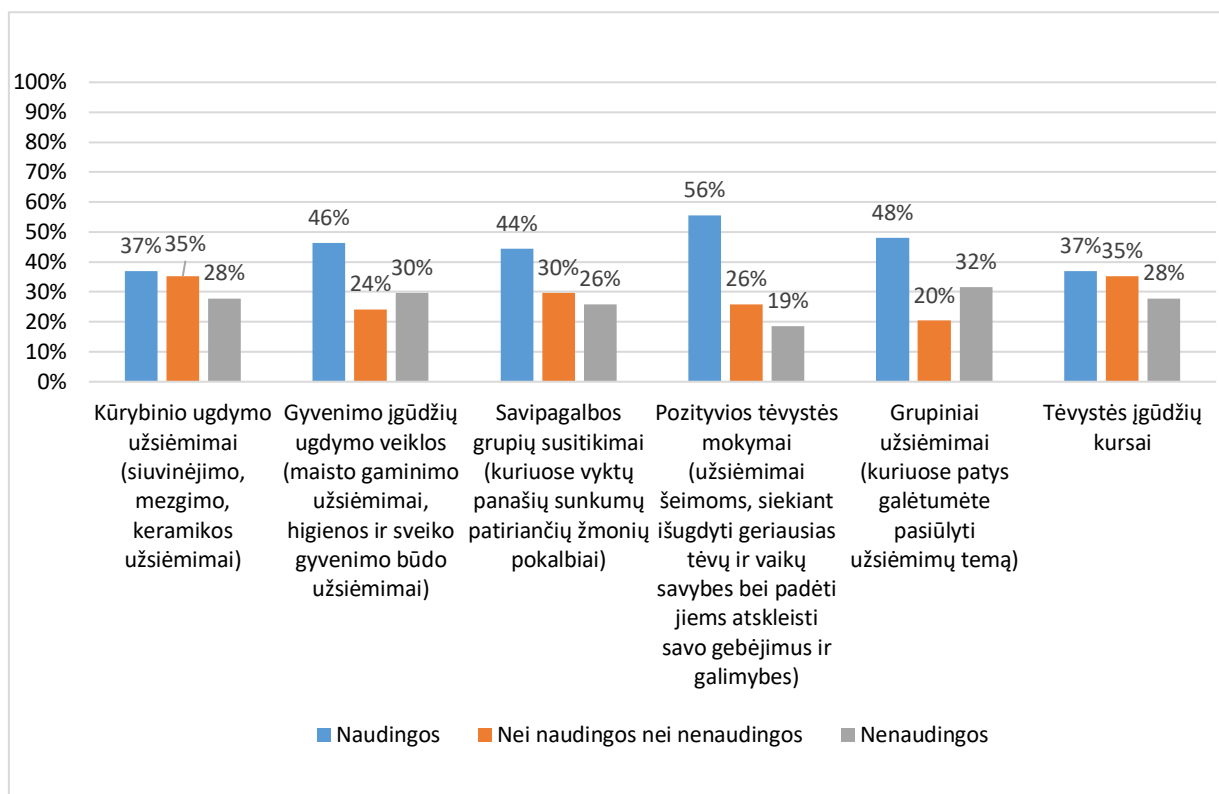

24 pav. Šeimų atsakymai dėl kokių dažniausiai pasitaikančių priežasčių nedalyvauja organizuojamose prevencinėse ugdomosiose veiklose

Pasak I. Leliūgiensė, L. Pielikytės, A. Kaušylienės (2011), Socialinė – edukacinė aprėptis – reiškinys, kurį lemia įvairios socialinio gyvenimo sritys, ji priklauso nuo paties asmens aktyvumo ir dalyvavimo. Todėl šeimų buvo prašymą įvardinti dėl, kokių priežasčių dažniausiai jos nedalyvauja organizuojamose prevencinėse ugdomosiose veiklose. Didžioji dalis (30%) šeimų nurodė, kad veiklose nedalyvauja, nes neturi kam palikti nepilnamečių vaikų, kad juos prižiūrėtų. Net (20%) šeimų teigia, kad nenori dalyvauti veiklose, nes jose pasakojama medžiagą kartojasi ir yra pasenusi. Po (17%) šeimų nurodė, kad neturi transporto atvykti į organizuojamas veiklas bei pasirinko kitą variantą nurodydami, kad jiems : *nesiūloma dalyvauti veiklose, veiklos retai vyksta, nori ir stengiasi dalyvauti organizuojamose veiklose, organizuojamos veiklos yra neįdomios, dirba, todėl dalyvauti negali, nedalyvauja dėl sveikatos problemų* ir tik 1% šeimų teigia, kad jų šeimai *tokių veiklų nereikia*. Iš pateiktų rezultatų galima daryti prielaidą, kad didžioji dalis apklaustų šeimų, organizuojamose

prevenčinėse ugdomosiose veiklose nedalyvauja dėl to, kad neturi, kam palikti nepilnamečių vaikų, kad juos prižiūrėtų. Dalis šeimų (16%), kaip nenoro priežastį dalyvauti įvardina – bendruomenės neigiamą požiūrį į jų šeimą ir šeimos problemas.

Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti šeimų nuomonę, kokios prevencinės ugdomosios veiklos šeimoms ir jų nariams būtų naudingos. Šeimų atsakymai pateikti 25 pav.

25 pav. Šeimų atsakymai, kokios prevencinės ugdomosios veiklos jiems ar jų šeimos nariams būtų naudingos

Remiantis *Bendro darbo su šeima tvarkos aprašu* (2012) įvairiose savivaldybėse šeimoms sudaromos galimybės dalyvauti pozityvios tėvystės mokymuose, kurie orientuoti į tėvystės įgūdžių stiprinimą bei vaiko savarankiškumo ir tėvų kontrolės balanso paiešką, siekiant užkirsti kelią disfunkcinės tėvystės praktikai bei mažinti šeimos rizikos veiksnius, susijusius su netinkamu vaiko elgesiu. Anketoje buvo siekiama išsiaiškinti, kokios prevencinės ugdomosios veiklos šeimoms ir jų nariams būtų naudingos, kuriose būtų norima dalyvauti. Daugiau nei pusė (56%) atsakiusiųjų šeimų nurodo, kad jiems būtų naudingi pozityvios tėvystės mokymai, kiek mažiau (48%) nurodo, kad jiems ar jų šeimos nariams būtų naudingi grupiniai užsiėmimai, kuriuose galėtų patys pasiūlyti užsiėmimų temą. Dalis (46%) atsakiusiųjų nurodo, kad jiems būtų naudingos gyvenimo įgūdžių ugdymo veiklos, (44%) šeimų nurodo, kad jiems įdomu būtų lankyti savipagalbos grupes. Mažiausiai po (37%) šeimų nurodo, kad jiems naudingi kūrybiniai užsiėmimai bei tėvystės įgūdžių kursai. 1% šeimų nurodo, kad jiems nebūtų naudingos jokios veiklos, jie nenori nieko mokytis. Iš pateiktų rezultatų galima daryti

prielaidą, kad didžioji dalis šeimų mano, kad jų šeimai būtų naudingi pozityvios tėvystės mokymai, grupiniai užsiėmimai, kuriuose galėtų patys pasiūlyti užsiėmimų temą, gyvenimo įgūdžių ugdymo veiklos, šeimoms įdomu būtų lankyti savipagalbos grupes.

Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti šeimų nuomonę, kaip jie vertina įvairių specialistų teikiamą pagalbą jų šeimai. Šeimų atsakymai pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė

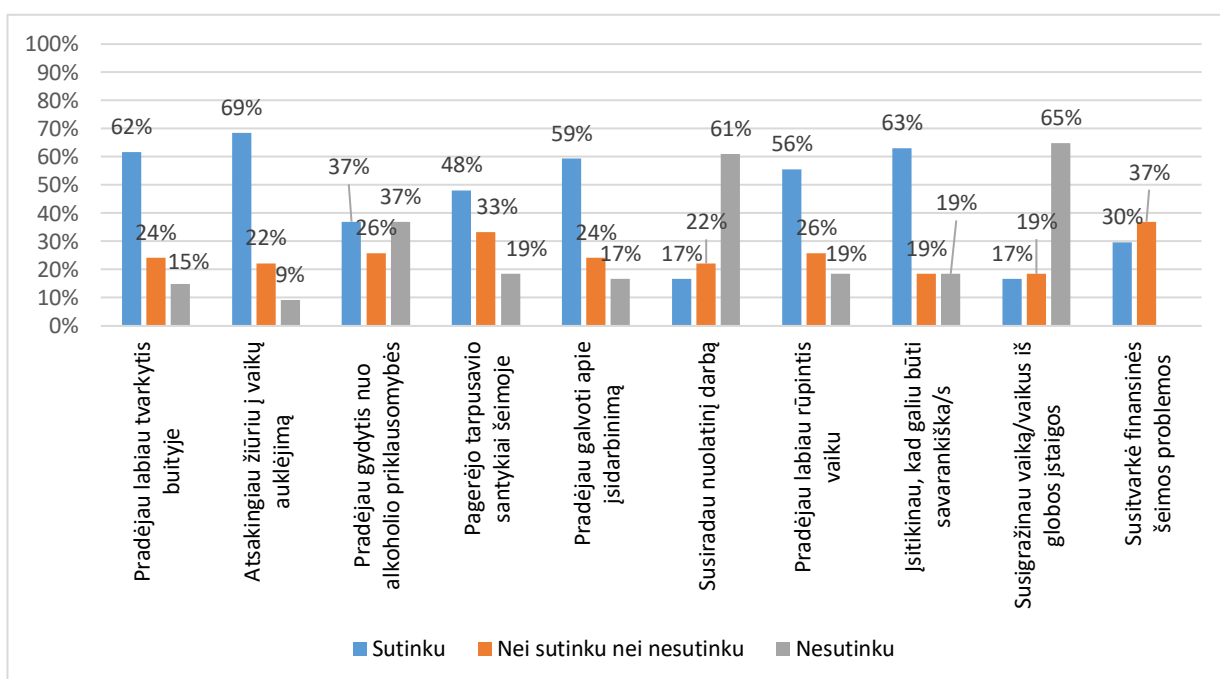
Šeimų nuomonė apie įvairių specialistų teikiamą pagalbą jų šeimai

	Labai gerai	Gerai	Nei gerai nei blogai	Blogai	Šio specialisto pagalbos mūsų šeimai nereikėjo
Ugdymo įstaigos pedagogų	20%	44%	9%	15%	11%
Kaimo/miesto seniūnijos darbuotojų	24%	41%	15%	6%	15%
Vaiko teisių apsaugos specialistų	19%	26%	22%	17%	17%
Psichologo	20%	33%	30%	2%	15%
Psichiatro	15%	28%	20%	2%	35%
Socialinio darbuotojo	46%	41%	7%		6%
Ukmergės Globos centro darbuotojų	11%	24%	9%	2%	54%
Priklausomybių konsultanto	7%	33%	20%	7%	32%
Vaikų dienos centro darbuotojų	6%	26%	19%	4%	46%
Labdaros teikimo organizacijos darbuotojų	15%	39%	15%		32%
Ukmergės rajono savivaldybės specialistų	15%	41%	19%	15%	11%
Šeimos atvejo vadybininko	32%	40%	9%		19%

Pasak V. Kalaušienės (2015) pagalbą socialinę riziką patiriančioms šeimoms krizių metu gali suteikti ne tik socialiniai darbuotojai, bet ir psichologai, socialiniai pedagogai, medicinos įstaigų darbuotojai ir kiti specialistai. Šeimoms buvo pateiktas klausimas, kuriuo siekiama išsiaiškinti, kaip jos vertina visų išvardintų specialistų pagalbą jų šeimai. Didžioji dalis šeimų (46%) *labai gerai* įvertino socialinių darbuotojų teikiama pagalbą, taip pat (32%) atvejo vadybininko pagalbą. Kiek mažiau (44%) atsakiusiųjų šeimų ugdymo įstaigų pedagogų pagalbą vertina *gerai*. Po (41%) šeimų kaimo / miesto seniūnijų darbuotojų ir Ukmergės rajono savivaldybės specialistų teikiama pagalbą įvertina – *gerai*. Dalis šeimų (17%) vaiko teisių apsaugos teikiamą pagalbą įvertina *blogai*, taip pat šį įvertinimą dalis šeimų (15%) priskyrė ir ugdymo įstaigų teikiamai pagalbai. Daugiau nei pusė

(54%) šeimų nurodė, kad Ukmergės globos centro darbuotojų pagalba jų šeimai nereikėjo, kiek mažiau (46%) nurodo, kad jų šeimai pagalba nereikė iš vaikų dienos centro darbuotojų (žr. 28 pav.). Šeimų įvertinimai pasiskirstė gana po lygiai, gauti rezultatai neparodo, jog būtent konkretaus specialisto pagalbą daugumos šeimų būtų įvertina kaip bloga. Iš pateiktų rezultatų galima daryti prielaidą, kad šeimos labai gerai vertina socialinio darbuotojo ir atvejo vadybininko pagalbą jų šeimai, taip pat šeimos gerai vertina ugdymo įstaigų, Ukmergės rajono savivaldybės specialistų teikiamą pagalbą jų šeimai. Tik keletas šeimų (17%) vaiko teisių apsaugos darbuotojų, ugdymo įstaigų pedagogų (15%) ir Ukmergės rajono savivaldybės darbuotojų (15%) pagalbą įvertino blogai.

Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti kokie pokyčiai įvyko šeimose, pradėjus socialiniam darbuotojui teikti socialinę ir edukacinę pagalbą jų šeimai. Šeimų atsakymai pateikti 26 pav.

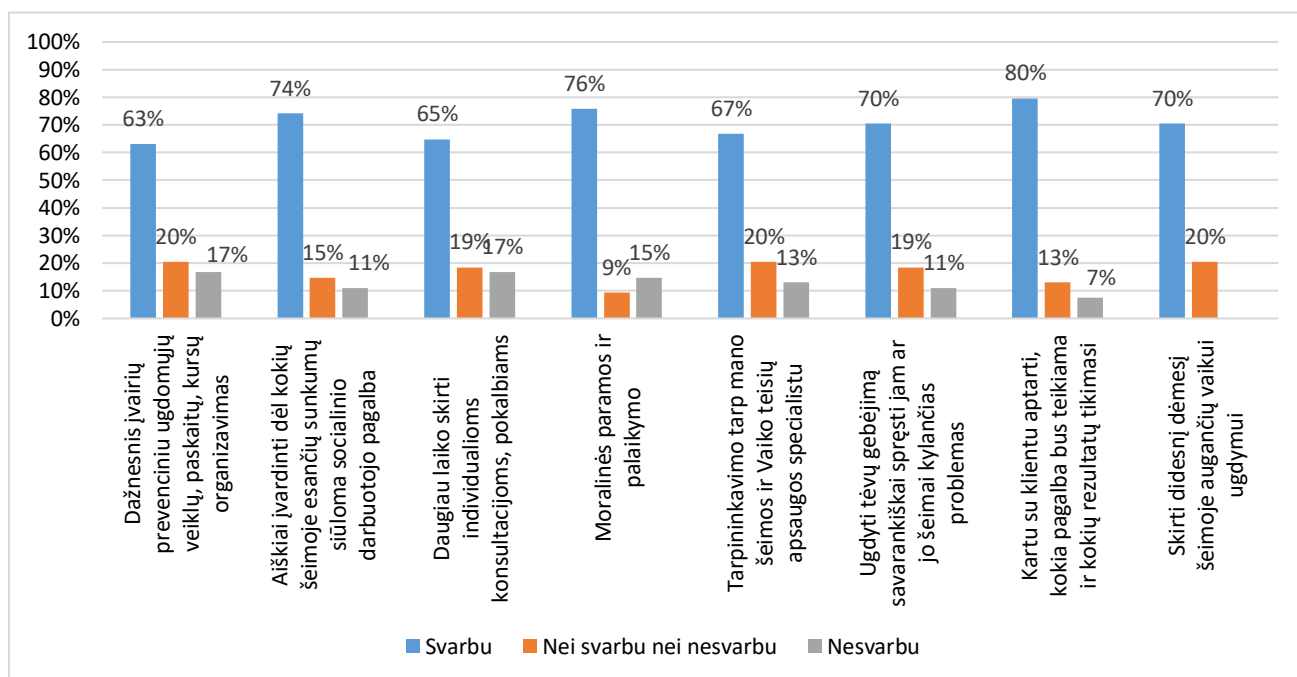

26 pav. Šeimų atsakymai, kokie pokyčiai įvyko jų šeimoje, socialinės ir edukacinės pagalbos teikimo metu

L.G.V. Weezel ir kt. autoriai (2012) teigia, kad socialinę riziką patirianti šeima turi neigiamos patirties, užtrunka laiko, kol ji priima paramą ir supranta, kad socialinis darbuotojas iš tikrųjų nori jai padėti. Todėl buvo norima sužinoti, kaip pačios šeimos vertina pokyčius savo šeimoje, socialinės ir edukacinės pagalbos teikimo laikotarpiu. Iš gautų rezultatų paaiškėjo, kad net (69%) atsakiusiųjų šeimų nurodo, kad atsakingiau žiūri į vaikų auklėjimą, (63%) šeimų įsitikino, kad gali būti savarankiški, (62%) šeimų pradėjo labiau tvarkytis buityje. Daugiau nei pusė (59%) šeimų nurodo, kad pradėjo galvoti apie įsidarbinimą, (56%) šeimų, nurodo, kad pradėjo labiau rūpintis savo vaikais. Vis dėl to didelė dalis (61%) šeimų nurodo, kad nesusirado nuolatinio darbo, todėl galima daryti prielaidą, kad didelės dalies apklaustų šeimų pagrindinis pragyvenimo šaltinis vis dar yra socialinės išmokos. Dalis (37%) šeimų nurodo, kad pradėjo gydytis nuo alkoholio priklausomybės.

Didelė dalis (65%) šeimų nesutinka su teiginiu, kad susigrąžino vaikus iš globos įstaigos, tai galima traktuoti, kad iš šeimų nebuvo paaimti vaikai. Iš pateiktų rezultatų galima daryti prielaidą, kad didžioji dalis šeimų pritaria teiginiui, jog pradėjus šeimoje lankytis socialiniam darbuotojui: atsakingiau žiūri į vaikų auklėjimą (69%) pradėjo labiau rūpintis savo vaikais (56%). Įsitikino, kad gali būti savarankiški (63%). Didelė dalis šeimų (62%) pradėjo labiau tvarkytis buityje, pradėjo galvoti apie įsidarbinimą (59%).

Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti, šeimų nuomonę, apie pasiūlymus, kurie galėtų padėti socialiniam darbuotojui gerinti šeimoms teikiamą socialinę ir edukacinę pagalbą. Šeimų atsakymai pateikti 27 pav.

27 pav. Šeimų atsakymai į pateiktus pasiūlymus, kurie padėtų socialiniam darbuotojui gerinti šeimoms teikiamą socialinę ir edukacinę pagalbą

J. Moriarty ir J. Manthorpe (2016) teigia, kad socialinio darbuotojo veiklos efektyvumas priklauso nuo jo gebėjimo derinti įvairius vaidmenis, įskaitant šeimos problemos vertinimo, šeimos narių konsultavimo, tinkamo žinių panaudojimo ir paramos teikimo įgūdžių. Anketoje buvo norima sužinoti pačių klientų nuomonę, apie pasiūlymus, kurie galėtų padėti socialiniam darbuotojui gerinti šeimoms teikiamą socialinę ir edukacinę pagalbą. Didžioji dalis (80%) šeimų mano, kad svarbiausia, kartu su pačiu klientu aptarti, kokia pagalba bus teikiama šeimai ir kokių rezultatų tikimasi. Net (76%) šeimų nurodo, kad jų šeimai yra svarbu gauti moralinę paramą ir palaikymą. 74% šeimų nurodo, kad svarbu, jog būtų aiškiai įvardinta dėl kokių esančių sunkumų šeimoje yra siūloma pagalba šeimai. Po (70%) šeimų mano, kad svarbu ugdyti tėvų gebėjimą spręsti savarankiškai spręsti jam ir jo šeimai kylančias problemas bei tiek pat procentų šeimų mano, kad svarbu skirti didesnę dėmesį šeimose augančių vaikų ugdymui. Daugiau nei pusei (67%) atsakiusiųjų šeimų yra svarbu, sulaukti

tarpininkavimo tarp jų šeimos ir vaiko teisių apsaugos specialistu bei daugiau laiko skirti individualioms šeimos narių konsultacijoms, pokalbiams. Gana didelė dalis (63%) mano, kad šeimai ne tik svarbi socialinė pagalba, bet svarbus ir dažnesnis prevencinių ugdomųjų veiklų, paskaitų, kursų organizavimas jų šeimai. Iš gautų rezultatų galima daryti prielaidą, kad beveik visos šeimos pažymi, jog visi pateikti pasiūlymai yra svarbus jų šeimai, tik maža dalis šeimų nurodo, kad pasiūlymai yra nesvarbus. Šeimų nuomone teikiama socialinė ir edukacinė pagalba galėtų būti gerinama, jai kartu su pačiu klientu būtų aptariama kokia pagalba bus teikiama šeimai ir kokių rezultatų tikimasi. 76 % šeimų nurodo, kad jiems svarbu gauti moralinę paramą ir palaikymą iš socialinio darbuotojo (žr. 27 pav.). Didelė dalis (74%) šeimų mano, kad pagalbos kokybė pagerėtų, jai būtų aiškiai įvardinta dėl kokių esančių sunkumų šeimoje yra siūloma pagalba šeimai, taip pat (70%) šeimų nurodo, kad jiems svarbu ugdyti tėvų gebėjimą spręsti savarankiškai spręsti jam ir jo šeimai kylančias problemas, (70%) šeimų mano, kad svarbu skirti didesnę dėmesį šeimoje augančių vaikų ugdymui. Didelė dalis (63%) šeimų nurodo, kad jų šeimai ne tik svarbi socialinė pagalba, bet svarbus ir dažnesnis prevencinių ugdomųjų veiklų, paskaitų, kursų organizavimas jų šeimai.

2.5. Tyrimo apibendrinimas

Apibendrinant empirinę tyrimo dalį galima teigti, kad tiriamieji (socialiniai darbuotojai) nurodo, kad dažniausiai socialinę ir edukacinę pagalbą teikia šeimoms neturinčioms socialinių įgūdžių (87,5%) bei turinčioms priklausomybę alkoholiui (62,5%), taip pat nemaža dalis (41,7%) darbuotojų teigia, kad tokiose šeimose dažnai pasireiškia problemos dėl smurtinio elgesio. 67% socialinių darbuotojų nurodo trys pagrindinius sunkumus su kuriais labai dažnai susiduria šeimos patiriančios socialinę riziką: pinigų trūkumas, netikslingas pajamų planavimas, bedarbystė ir piktnaudžiavimas alkoholiu ir kitomis psichotropinėmis medžiagomis. Didžioji dalis (83%) socialinių darbuotojų nurodo, kad socialinė ir edukacinė pagalba šeimoms patiriančioms socialinę riziką susideda iš nuolatinių šeimos nariams teikiamų konsultacijų, individualių pokalbių (67%), šeimų informavimo jiems aktualia informacija (75%). Taip pat (58%) darbuotojų nurodo, kad kartu su šeimomis yra sudaromi pagalbos šeimai planai, kuriuose numatomi įsipareigojimai, konkrečios užduotys tėvams ir patiems darbuotojams. Pusė (50%) darbuotojų nurodo, kad šeimos yra aprūpinamos būtiniaisiais drabužiais ir avalyne, šeimoms yra dažnai ugdomi įgūdžiai namų ruošoje (42%). Tik maža dalis (54%) darbuotojų nurodo, kad šeimoms yra kartais teikiamos sociokultūrinės paslaugos, organizuojami edukaciniai užsiėmimai. 83% socialinių darbuotojų nurodo, kad geriausias bendradarbiavimas teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą šeimai vyksta tarp socialinio darbuotojo ir atvejo vadybininko, galima daryti prielaidą, kad tai artimiausias specialistas socialiniams darbuotojams, kadangi atvejo vadybininkai dirba toje pačioje įstaigoje. Daugiau nei pusė (54%)

atsakiusiųjų darbuotojų bendradarbiavimą su vaiko teisių apsaugos specialistais įvertino kaip gerą, bet taip pat dalis (25%) darbuotojų, su šiais specialistais bendradarbiavimą vertina blogai. 58% socialinių darbuotojų norėtų būti labiau aprūpinami apsaugos ir gynybos priemonėmis vykstant lankyti šeimas ir taip pat (42%) darbuotojų norėtų dažnesnių atsitikusių įvykių aptarimų. Dažniausiai (42%) socialinių darbuotojų kartą per metus organizuoja tėvystės įgūdžių kursus tėvams. Didžioji dalis (83%) socialinių darbuotojų visai neorganizuoja kūrybinio ugdymo užsiėmimų bei savi – pagalbos grupių susitikimų. Tik maža dalis (25%) darbuotojų kartą per pusmetį šeimoms rengia grupinius užsiėmimus pačių klientų pasirinkta tema, organizuoja alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevenciją. Teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą Ukmergės rajone, (54%) socialinių darbuotojų mano, kad dažniausiai trūksta bendruomenės įsitraukimo į pagalbos šeimai teikimą, bendruomenės supratingumo ir palaikymo. 50% mano, kad labai dažnai trūksta dienos centrų, ypač kaimuose, (42%) įvairių užklasinė veiklų mokiniams. 42% darbuotojų mano, kad dažnai trūksta įvairių kursų ir mokymų tėvams pasiūlos. Po (42%) darbuotojų nurodo, kad labai dažnai trūksta laikino apgyvendinimo paslaugos trūkumas ir ugdymo įstaigų dažnas nenoras bendradarbiauti teikiant pagalbą šeimai. Net (79%) socialiniai darbuotojai mano, kad gerinant socialinės ir edukacinės pagalbos kokybę, labai svarbu mokyti šeimas spręsti savo problemas savarankiškai, taip skatinti šeimas būti socialiai atsakingais asmenimis. 75% socialinių darbuotojų mano, kad labai svarbu telkti pedagogų, socialinių pedagogų, psichologų ir kitų specialistų komandą darbui su šeimomis patiriančiomis socialinę riziką, Po (71%) darbuotojų mano, kad reikia aktyviau bendrauti su kitomis institucijomis galinčiomis suteikti pagalbą šeimoms bei daugiau dėmesio skirti darbui su vaikais. Taip pat (67%) mano, kad labai svarbu stengtis įtraukti šeimas į bendruomenės gyvenimą ir joje vykstančius renginius. Dauguma (54%) darbuotojų mano, kad svarbu nepamiršti organizuoti šeimoms pamokėles, mokymus siekiant ugdyti vaikų auklėjimo ir kasdieninius šeimų gyvenimo įgūdžius.

Didžioji dalis tiriamųjų (67% šeimų patiriančių socialinę riziką) nurodo, turinčios skolų, gaunančios mažas pajamas, neturinčios lėšų būtinajam būsto remontui (63%), (54%) šeimų nurodo, kad neturi galimybės susirasti nuolatinio darbo. Mažiau nei pusė (30%) atsakiusiųjų šeimų nurodo, kad turi priklausomybę alkoholiui ar kitoms psichotropinėms medžiagoms. Kaip viena iš patiriamų sunkumų (41%) šeimų nurodo bendruomenės neigiamą požiūrį į jų šeimos gyvenimą. Šeimos patiriančios socialinę riziką nurodo, kad dažniausiai socialinis darbuotojas jų šeima: (31%) informuoja aktuali informacija dėl dokumentų tvarkymo, socialinių pašalpų, labai dažnai konsultuoja (33%) dėl vaikų auklėjimo, tikslingų pajamų naudojimo klausimais, (37%) šeimų nurodo, kad socialinis darbuotojas šeimai teikia individualius pokalbius palaiko ir pataria. Daugiau nei pusė apklaustų šeimų nurodė, kad socialinis darbuotojas sociokultūrinės paslaugas ir edukacines veiklas jų šeimai organizuoja tik kartais (19%), retai (19%) arba niekada (32%). Svarbiausios socialinio

darbuotojo funkcijos šeimų akimis: informacijos teikimas aktualiais klausimais (87%), šeimos motyvavimas teigiamiems pokyčiams (78%) ir tarpininkavimas, kad šeimos nariai galėtų sudalyvauti įvairiose ugdomosiose veiklose. Šeimoms labai retai arba visai yra nesiūloma dalyvauti prevencinėse ugdomosiose veiklose (78%). Daugiau nei pusė (54%) šeimų nurodo, kad tik kartais (*kartą per metus*) jiems yra siūloma dalyvauti tėvystės įgūdžių kursuose. 78% šeimų pakanka, pagalbos, kad socialinis darbuotojas padėtų susitvarkyti reikiamus dokumentus įvairiose socialinėse srityse, (70%) šeimų pakanka patarimų, kaip spręsti iškilusias problemas dėl vaikų auklėjimo, priklausomybių įveikimo. Dalis šeimų (39%) nurodo, kad jų šeimai nepakanka pasiūlymų dalyvauti įvairiuose mokymuose, paskaitose ar renginiuose, (13%) šeimų nepakanka pagalbos ieškantis nuolatinio darbo, (32%) šeimų nurodo, kad nepakanka pagalbos šeimoje augantiems vaikams su namų darbais. Dalis (30%) apklaustų šeimų, organizuojamose prevencinėse ugdomosiose veiklose nedalyvauja dėl to, kad neturi, kam palikti nepilnamečių vaikų, kad juos prižiūrėtų. Dalis (16%) šeimų, kaip nenoro priežastį dalyvauti įvardina – bendruomenės neigiamą požiūrį į jų šeimą ir šeimos problemas. Didžioji dalis (56%) šeimų mano, kad jų šeimai būtų naudingi pozityvios tėvystės mokymai, grupiniai užsiėmimai, kuriuose galėtų patys pasiūlyti užsiėmimų temą, (46%) gyvenimo įgūdžių ugdymo veiklos, (44%) šeimų nurodo, kad jų šeimai būtų naudinga lankyti savipagalbos grupes. 46% šeimų *labai gerai* vertina socialinio darbuotojo ir (32%) atvejo vadybininko teikiama pagalbą jų šeimai, taip pat (44%) šeimų *gerai* vertina ugdymo įstaigų pagalbą, (41%) Ukmergės rajono savivaldybės specialistų teikiama pagalbą jų šeimai. Tik keletas (17%) šeimų vaiko teisių apsaugos darbuotojų, ugdymo įstaigų pedagogų (15%) ir Ukmergės rajono savivaldybės darbuotojų pagalbą (11%) įvertino *blogai*. Didžioji dalis (69%) šeimų pritaria teiginiui, jog pradėjus šeimoje lankytis socialiniui darbuotojui: atsakingiau žiūri į vaikų auklėjimą, (56%) pradėjo labiau rūpintis savo vaikais. Didelė dalis (61%) šeimų pradėjo labiau tvarkytis buityje, (59%) pradėjo galvoti apie įsidarbinimą bei, kad gali būti savarankiški (63%). 80% šeimų mano, kad teikiama socialinė ir edukacinė pagalba galėtų būti gerinama, jai kartu su pačiu klientu būtų aptariama kokia pagalba bus teikiama šeimai ir kokių rezultatų tikimasi. 76% šeimų nurodo, kad jiems svarbu gauti moralinę paramą ir palaikymą iš socialinio darbuotojo. Didelė dalis (74%) šeimų mano, kad pagalbos kokybė pagerėtų, jai būtų aiškiai įvardinta dėl kokių esančių sunkumų šeimoje yra siūloma pagalbą šeimai, taip pat (74%) šeimų svarbu, kad būtų ugdomas tėvų gebėjimas spręsti savarankiškai šeimai kylančias problemas, (70%) šeimų mano, kad svarbu skirti didesnę dėmesį šeimoje augančių vaikų ugdymui. Didelė dalis (63%) šeimų nurodo, kad jų šeimai ne tik svarbi socialinė pagalba, bet svarbus ir dažnesnis prevencinių ugdomųjų veiklų, paskaitų, kursų organizavimas jų šeimai.

DISKUSIJA

N. Simanauskienė (2019) socialinę ir edukacinę pagalbą šeimai apibūdina, kaip viena iš sudėtinių Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos sistemos dalių, kurios tikslas yra sudaryti sąlygas asmeniui (šeimai) ugdyti ar stiprinti gebėjimus ir galimybes spręsti savo socialines problemas, palaikyti socialinius ryšius su visuomene, taip pat padėti įveikti socialinę atskirtį. Remiantis *LR vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2018 metų veiklos ataskaita (2019)*, ataskaitiniais metais buvo atkreiptas dėmesys, jog nemažoje dalyje savivaldybių nebuvo (aktyviai) plėtojamas paslaugų tinklas bei neretai savivaldybės teikė šeimoms ir vaikams paslaugas neskirdamos reikiamo dėmesio geriausiai individualius vaiko ir šeimos poreikius atitinkančių paslaugų paieškai, jų teikimo (prieinamumo) užtikrinimui. Praktikoje yra atvejų, kai savivaldybės turi galimybes šeimoms ir vaikams teikti jų poreikius atitinkančias bei tuo metu reikalingas paslaugas, papildomą pagalbą, tačiau toks poreikis pradedamas vertinti ir (ar) paslaugos, pagalba pradedama teikti tada, kad šeima jau yra patekusi į sudėtingą situaciją, kai yra iškilusi vaikų paėmimo iš šeimos grėsmė arba priimtas sprendimas paaimti vaikus. Šiuo tyrimu buvo siekiama iširti kokios yra socialinės ir edukacinės pagalbos teikimo galimybės socialinę riziką patiriančioms šeimoms, gyvenančioms Ukmergės rajone.

Atlikto tyrimo metu paaiškėjo, kad teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą šeimai Ukmergės rajone, yra keletas ryškių trūkumų:

- Trūksta didesnio bendruomenės supratingumo ir palaikymo, bendruomenės įsitraukimo į pagalbos šeimai teikimą .
- Kaimuose jaučiamas didelis trūkumas vaikų dienos centro (kitų patalpų), kur vaikai galėtų pabūti po pamokų, paruošti namų darbus.
- Jaučiamas prevencinių ir ugdomųjų veiklų įvairovės trūkumas.
- Nėra laikino apgyvendinimo paslaugos (šeimoms atsidūrusioms krizinėse situacijose).
- Trūksta geresnio susisiekimo ir didesnių transporto išteklių (kaime gyvenančios šeimos neretai patiria socialinę atskirtį, joms sunkiau prieinamos įvairių specialistų paslaugos, ribotas susisiekimas su miestu ir joje esančiomis institucijomis).
- Trūksta kvalifikuotų psichologų, psichoterapeutų vaikams turintiems elgesio ir emocijų sutrikimų.

Kita vertus galima pasidžiaugti, kad tyrimo duomenis atskleidė, jog beveik visoms apklaustoms šeimoms patiriančioms socialinę riziką pakanka, pagalbos, kad socialinis darbuotojas padėtų reikiamus dokumentus įvairiose socialinėse srityse, pakanka patarimų, kaip spręsti iškilusias problemas dėl vaikų auklėjimo, priklausomybių įveikimo. Dalis apklaustų šeimų norėtų, kad būtų teikiama didesnė pagalbą ieškant nuolatinio darbo, bet ši problema yra gana sunkiai išsprendžiama

kaimo vietovėse dėl jau anksčiau minėtos riboto susisiekiimo su Ukmergės miestu problemos, tai bene pagrindinė problema dėl ko didžioji dalis apklaustų šeimų šiai dienai neturi nuolatinio darbo. Taip pat didžioji dalis apklaustų šeimų norėtų, kad socialiniai darbuotojai skirtų daugiau pagalbos šeimoje augantiems vaikams dėl jų mokymosi problemų.

Atliktas tyrimas atskleidė, kad didžioji dalis šeimų pritaria teiginiui, jog pradėjus šeimoje lankytis socialiniam darbuotojui: atsakingiau žiūri į vaikų auklėjimą pradėjo labiau rūpintis savo vaikais. Didelė dalis šeimų pradėjo labiau tvarkytis buityje, pradėjo galvoti apie įsidarbinimą. Taip pat didelė dalis šeimų nurodė, kad socialinio darbuotojo teikiamos pagalbos metu įsitikino, kad gali būti savarankiški. O tai svarbiausias socialinio darbuotojo siekis žvelgiant į asmenybę *holistiniu požiūriu, kaip padedant šeimai siekti tapti, tuo kuo gali tapti* tai aktualu kliento (šėimos) įgalinimo procese išmokyti šeimas spręsti iškilusias problemas savarankiškai.

Remiantis LR vaiko teisių apsaugos *kontrolieriaus 2018 metų veiklos ataskaita (2019)* savivaldos institucijos turėtų būti aktyvesnės identifikuodamos šeimas, ypač tarp jau patiriančių įvairius socialinės rizikos veiksnius, kurioms reikalinga įvairiapusė (papildoma) pagalba. Taip pat turėtų ne tik orientuotis į krizių sprendimą, pagalbą ir paslaugų šeimai ir vaikui teikimą krizinėse situacijose, tačiau daugiau dėmesio skirti tokių situacijų prevencijai, užtikrinant šeimoms (vaikams) aktualios informacijos apie paslaugas, pagalbą ir kitą paramą sklaidą bei aktyviam bendravimui ir bendradarbiavimui su šeimomis. *Taip pat Socialinės įtraukties didinimo (2013), 2014 – 2020 metais veiksmų plano priemonių* punkte numatyta:

- Organizuoti kompleksinių paslaugų teikimą krizinėse situacijose esantiems tėvams, auginantiems vaikus, ugdant tėvų socialinius ir pozityvios tėvystės įgūdžius ir teikiant prioritetą ankstyvųjų šėimos krizių prevencijai.
- Vykdyti smurto artimoje aplinkoje prevenciją ir teikti pagalbą smurtą patyrusiems asmenims.

Atlikto tyrimo duomenis atskleidė, dalis apklaustų šeimų nurodo, kad jų šėimai nepakanka pasiūlymų dalyvauti įvairiuose mokymuose, paskaitose, renginiuose. Ukmergės mieste ir rajone dažniausiai socialiniai darbuotojai kartą per metus organizuoja tėvystės įgūdžių kursus tėvams. Didžioji dalis socialinių darbuotojų visai neorganizuoja kūrybinio ugdymo užsiėmimų bei savi – pagalbos grupių susitikimų, o būtent šias pateiktas veiklas didžioji dalis apklaustų šeimų įvardina, kaip labiausiai naudingas į kurias šėimos norėtų eiti. Tik maža dalis socialinių darbuotojų kartą per pusmetį šėimoms rengia grupinius užsiėmimus pačių klientų pasirinkta tema, organizuoja alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevenciją. Atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad didelė dalis apklaustų šeimų, organizuojamose prevencinėse ugdomosiose veiklose nedalyvauja dėl to, kad neturi, kam palikti nepilnamečių vaikų, kad juos prižiūrėtu. Ši problema galėtų būti išsprėdžiama, jei kaimuose būtų kuriami dienos centrai ar kitos erdvės, kur vaikai galėtų praleisti laiką, kol tėvams

būtų organizuojami mokymai. Atlikto tyrimo metu dalis šeimų, kaip nenoro priežastį dalyvauti prevencinėse ugdomosiose veiklose įvardina – bendruomenės neigiamą požiūrį į jų šeimą ir šeimos problemas, todėl nėra sunku suprasti, kodėl šeimos ne visada noriai dalyvauja. Pasak G. Šiaučiūnienės (2012), siekiant mažinti tokių šeimų ir jose augančių vaikų socialinę atskirtį, būtina skatinti socialinę riziką patiriančias šeimas integruotis į bendruomenę, motyvuoti bendruomenės narius padėti šioms šeimoms, o ne jas atstumti.

Tyrimo metu atskleista, kad gerinant socialinės ir edukacinės pagalbos teikimo galimybes šeimoms patiriančioms socialinę riziką labai svarbu telkti pedagogų, socialinių pedagogų, psichologų ir kitų specialistų komandą darbui su šeimomis patiriančiomis socialinę riziką, aktyviau bendrauti su kitomis institucijomis galinčiomis suteikti pagalbą šeimoms bei daugiau dėmesio skirti darbui su vaikais. Taip pat, kad labai svarbu stengtis įtraukti šeimas į bendruomenės gyvenimą ir joje vykstančius renginius. Dauguma darbuotojų mano, kad svarbu nepamiršti organizuoti šeimoms pamokėles, mokymus siekiant ugdyti vaikų auklėjimo ir kasdieninius šeimų gyvenimo įgūdžius. Tyrimo metu gauti rezultatai atskleidė, kad apklaustų šeimų nuomonė teikiama socialinė ir edukacinė pagalba šeimai galėtų būti gerinama, jai kartu su pačiu klientu būtų aptariama kokia pagalba bus teikiama šeimai ir kokių rezultatų tikimasi. Šeimos nurodo, kad jiems svarbu gauti moralinę paramą ir palaikymą iš socialinio darbuotojo. Šiame darbe galima remtasi keliomis epistemologijos pažinimo rūšimi: subjektyvistine ir konstruktyvistine. Remiantis A. Gustiene (2012) *subjektyvistine pažinimo* pozicija siekiama, atskleisti kaip socialinę riziką patirianti šeima supranta, interpretuoja realybę, patiriamas problemas. Didelė dalis šeimų mano, kad pagalbos kokybė pagerėtų, jai j būtų aiškiai įvardinta dėl kokių esančių sunkumų šeimoje yra siūloma pagalba, taip pat šeimos nurodo, kad jiems svarbu ugdyti tėvų gebėjimą spręsti savarankiškai spręsti jam ir jo šeimai kylančias problemas šeimų mano, kad svarbu skirti didesnę dėmesį šeimoje augančių vaikų ugdymui. Didelė dalis šeimų nurodo, kad jų šeimai ne tik svarbi socialinė pagalba, bet svarbus ir dažnesnis prevencinių ugdomųjų veiklų, paskaitų, kursų organizavimas jų šeimai. Anot A. Kiaunytės ir V. Lygnugarienės (2019) socialiniame darbe pagalbos procesas įmanomas tik bendradarbiaujant su klientu. Teikiamos pagalbos veiksmingumas šeimai priklauso ir nuo paties kliento norų, lūkesčių, įsivaizdavimų, įsitraukimo. Todėl pritariant autorės pateiktiems teiginiams reikėtų raginti socialinių paslaugų teikėjus skirti daugiau dėmesio išklaudyti pačių klientų (šeimų) nuomonę apie jiems teikiama pagalbą. Socialiniai darbuotojai mano, kad labai svarbu mokyti šeimas spręsti savo problemas savarankiškai, taip skatinti šeimas būti socialiai atsakingais asmenimis.

Tyrimo ribotumas – šio tyrimo gauti rezultatai atskleidžia, tik konkrečiau rajono, šiuo atveju Ukmergės rajone teikiamos socialinės ir edukacinės pagalbos galimybių analizę. Kadangi tyrime dažnai minima sąvoka „bendruomenė“, tolimesniuose tyrimuose būtų naudingą iširti kitų bendruomenės narių (ugdymo įstaigų, seniūnijų) galimybes prisidėti prie pagalbos teikimo šeimoms

patiriančioms socialinę riziką. Galima būtų bandyti sužinoti, kokios yra pagrindinės problemos, kad šeimos patiriančios socialinę riziką vis dar jaučia ir socialinę atskirtį, vengia dalyvauti įvairiuose renginiuose, bendruomenės rengiamose šventėse ar veiklose.

IŠVADOS

1. Teorinė analizė atskleidė, kad mokslinėje literatūroje šeimos, patiriančios socialinę riziką, sąvoka apibūdinama taip – tai šeima, kurioje auga vaikai ir kurioje bent vienas iš tėvų piktnaudžiauja alkoholiu ar kitomis psichotropinėmis medžiagomis, dėl socialinių įgūdžių stokos nemoka ar negali tinkamai prižiūrėti vaikų. Šeimose gaunamą valstybės paramą panaudojama ne šeimos interesams ir todėl iškyla pavojus vaikų fiziniams, protiniams, dvasiniams, doroviniams vystymuisi bei saugumui. Tokiose šeimose dažnai bendravimas yra sutrikęs ir šeimoje esanti neigiama aplinka neskatina sveiko ir produktyvaus asmenybės augimo ir vystymosi. Socialinės ir edukacinės pagalbos teikimas orientuotas į švietimo, užimtumo, kultūros, socialinės priežiūros ir apsaugos paslaugas. Socialinės paslaugos šeimai gali būti teikiamos ir prevencijos tikslais, vykdant švietėjišką ir aiškinamąjį darbą visuomenėje tam, kad išvengtų galimų socialinių problemų pasireiškimo. Socialinė ir edukacinė pagalba kuriama teikiant nuoseklią, planingą prevencinę ir kompleksinę pagalbą šeimai.
2. Atlikto socialinių darbuotojų nuomonės tyrimo metu socialiniai darbuotojai išskyrė kelias pagrindines problemas su kuriomis susiduria teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą Ukmergės rajone gyvenančioms šeimoms: trūksta didesnio bendruomenės supratingumo ir palaikymo, bendruomenės įsitraukimo į pagalbos šeimai teikimą. Kaime vietovėse nėra vaikų dienos centro (kitų patalpų), kur vaikai galėtų pabūti po pamokų, paruošti namų darbus. Jaučiamas prevencinių ir ugdomųjų veiklų įvairovės trūkumas. Nėra laikino apgyvendinimo paslaugos (šeimoms atsidūrusioms krizinėse situacijose). Trūksta geresnio susisiekiama su didesnių transporto išteklių (kaime gyvenančios šeimos neretai patiria socialinę atskirtį, joms sunkiau prieinamos įvairių specialistų paslaugos, ribotas susisiekiama su miestu ir joje esančiomis institucijomis). Trūksta kvalifikuotų psichologų, psichoterapeutų vaikams turintiems elgesio ir emocijų sutrikimų. Apklausti socialiniai darbuotojai mano, kad gerinant socialinės ir edukacinės pagalbos kokybę, labai svarbu mokyti šeimas spręsti savo problemas savarankiškai, taip skatinti šeimas būti socialiai atsakingais asmenimis. Telkti pedagogų, socialinių pedagogų, psichologų ir kitų specialistų komandą darbui su šeimomis patiriančiomis socialinę riziką, aktyviau bendrauti su kitomis institucijomis galinčiomis suteikti pagalbą šeimoms bei daugiau dėmesio skirti darbui su vaikais. Stengtis įtraukti šeimas į bendruomenės gyvenimą ir joje vykstančius renginius. Organizuoti šeimoms pamokėles, mokymus siekiant ugdyti vaikų auklėjimo ir kasdieninius šeimų gyvenimo įgūdžius.
3. Šeimų, patiriančių socialinę riziką, nuomonių tyrimas parodė, kad, šių šeimų nuomone, socialinis darbuotojas sociokultūrinės paslaugas ir edukacines veiklas jų šeimai organizuoja

tik kartais, retai arba niekada. Šeimoms labai retai arba visai yra nesiūloma dalyvauti prevencinėse ugdomosiose veiklose. Kaip viena iš patiriamų sunkumų šeimos nurodo bendruomenės neigiamą požiūrį į jų šeimos gyvenimą. Dalis šeimų, kaip nenoro priešastį dalyvauti organizuojamose prevencinėse ugdomosiose veiklose įvardina – bendruomenės neigiamą požiūrį į jų šeima ir šeimos problemas. Šeimoms socialinio darbuotojo teikiamos pagalbos įvairiose socialinėse srityse pakanka, trūksta dažnesnių pasiūlymų dalyvauti įvairiuose mokymuose, paskaitose ar renginiuose, didesnės pagalbos ieškantis nuolatinio darbo, pagalbos šeimoje augantiems vaikams dėl jų mokymosi problemų. Didelė dalis šeimų mano, kad jų šeimai būtų naudingi pozityvios tėvystės mokymai, grupiniai užsiėmimai, gyvenimo įgūdžių ugdymo veiklos, šeimoms įdomu būtų lankyti savipagalbos grupes. Šeimų nuomonę socialinė ir edukacinė pagalba galėtų būti gerinama jai kartu su pačiu klientu būtų aptariama kokia pagalba bus teikiama šeimai ir kokių rezultatų tikimasi. Pagalbos kokybė pagerėtų: jai būtų aiškiai įvardinta dėl kokių esančių sunkumų šeimoje yra siūloma pagalba šeimai, šeimoms svarbu jog būtų ugdomas pačių tėvų gebėjimas spręsti šeimoje kylančias problemas savarankiškai. Šeimos skirti didesnę dėmesį šeimoje augančių vaikų ugdymui. Šeimoms ne tik svarbi socialinė pagalba, bet svarbus ir dažnesnis prevencinių ugdomųjų veiklų, paskaitų, kursų organizavimas jų šeimai.

REKOMENDACIJOS

Ukmergės rajone dirbantiems socialiniams darbuotojams:

1. *Rekomenduotina aktyviau organizuoti ir teikti pasiūlymus šeimos patiriančioms socialinę riziką dalyvauti prevencinėse ugdomosiose veiklose. Atkreipti dėmesį į šeimų įvardintas veiklas, kuriose šeimoms būtų įdomų dalyvauti: pozityvios tėvystės mokymai, grupiniai užsiėmimai, kuriuose galėtų patys pasiūlyti užsiėmimų temą, gyvenimo įgūdžių ugdymo veiklos, savipagalbos grupės.*
2. *Skirti daugiau dėmesio šeimose augančių vaikų mokymosi problemoms, padėti vaikams su namų darbais.*
3. *Aiškiai įvardinti dėl kokių esančių problemų šeimoje yra siūloma pagalba šeimai kartu su klientu (šeima) aptarti kokia pagalba bus teikiama ir kokių rezultatų tikimasi.*
4. *Telkti pedagogų, socialinių pedagogų, psichologų ir kitų specialistų komandą darbui su šeimomis patiriančiomis socialinę riziką, aktyviau bendradarbiauti su kitomis institucijomis galinčiomis suteikti pagalbą šeimoms.*
5. *Ugdyti tėvų gebėjimą spręsti kylančias problemas šeimoje savarankiškai, taip skatinti šeimas būti socialiai atsakingais asmenimis.*
6. *Stengtis įtraukti šeimas į bendruomenės gyvenimą ir joje vykstančius renginius, šventes, taip mažinant šeimų socialinę atskirtį.*
7. *Keisti bendruomenės požiūrį į šeimas patiriančias socialinę riziką.*

Šeimoms patiriančioms socialinę riziką:

1. *Bendradarbiauti su socialinių darbuotojų ir kitais specialistais, priimti jų teikiama socialinę ir edukacinę pagalbą šeimai.*
2. *Stengtis būti aktyvia šeima bendruomenėje, esant galimybei sudalyvauti organizuojamose prevencinėse, ugdomosiose veiklose.*
3. *Palaikyti ryšį su socialiniu darbuotoju, pasakyti kokios pagalbos trūksta šeimai.*

Ukmergės rajono ugdymo įstaigoms:

1. *Bendradarbiauti su socialinių darbuotojų, informuoti darbuotoją apie bet kokius pakitimus šeimoje augančio vaiko elgesyje..*
2. *Teikti pasiūlymus vaikams augantiems socialinės rizikos šeimose lankyti pamokinę veiklą, įvairius būrelius.*

Miesto / kaimo seniūnijoms:

- 1. Inicijuoti pokyčius socialiniame šeimos gyvenime, tam panaudojant bendruomenės išteklius (bendruomenės nariai galėtų skatinti šeimas patiriančias socialinę riziką prisijungti prie bendruomenėje vykstančių renginių, talkų).*

LITERATŪRA

1. Augutienė R., Bartkevičienė A., Čaplinskas S., ir kt autoriai. 2010. *Socialinis darbas. Profesinė veikla, metodai ir klientai*. Vadovėlis. Vilnius. p. 10
2. Alifanovienė D. 2003. Teoriniai socioedukacinės veiklos modeliai. Šiauliai. [žiūrėta 2020 kovo 2 dieną]. Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/13196/2191-4678-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
3. Bitinas B. 2013. *Rinktiniai edukologijos raštai*. I tomas. Ugdymo filosofija. Ugdymo idėjos ir problemos. Vilnius: edukologija, p. 188 – 189, 195 [žiūrėta 2019 spalio 28 dieną]. Prieiga per internetą: <http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjslIDhp8DiAhVP26QKHUyEA6QQFjAAegQIAhAC&url=http%3A%2F%2Fgs.elaba.lt%2Fobject%2Felaba%3A4358642%2F4358642.pdf&usg=AOvVaw2BQoTOSPbu8vJsYM2WsNdw>
4. Bagdonas A. 2001. *Socialinis darbas Lietuvoje: raidos, praktikos ir akademinis aspektai*. [žiūrėta 2020 vasario 22 dieną]. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2001~1367181458040/J.04~2001~1367181458040.pdf>
5. Bardauskienė R. 2016. Socialinio darbuotojo veiklos efektyvumas ir jį ribojantys veiksniai. Vilnius. [žiūrėta 2020 vasario 23 dieną]. Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14571/4493-9961-1-SM.pdf?sequence=1>
6. Brandon M., Thoburn J. 2008. *Safeguarding children in the UK: A longitudinal study of services to children suffering or likely to suffer significant harm*. *Child and family social work*. [žiūrėta 2020 vasario 23 dieną]. Prieiga per internetą: <https://ezproxy.biblioteka.ku.lt:4415/doi/epdf/10.1111/j.1365-2206.2008.00561.x>
7. Camarihna – Matos L.M., Afsarmanesh H. 2008. *Concept of collaboration*. [žiūrėta 2020 vasario 26 dieną]. Prieiga per internetą: https://pdfs.semanticscholar.org/afc3/c4ebe28efebb5780d06caa9bf079acd9bd5b.pdf?_ga=2.74195803.816598392.1582976429-365655889.1582976429
8. Eidukavičiūtė E. 2017. *Vyras tėvas kaip socialinių paslaugų gavėjas: istorinės patirties raiška socialinio darbuotojo profesinėje komunikacijoje*. [žiūrėta 2019 spalio 20 dieną]. Prieiga per internetą: <http://www.zurnalai.vu.lt/informacijos-mokslai/article/viewFile/11676/10444>.
9. Eisenstadt N. (2011). *Think family – a new approach to Families*. [žiūrėta 2020 vasario 24 dieną]. Prieiga per internetą: <https://aifs.gov.au/sites/default/files/fm87e.pdf>

10. Goštautaitė – Midttun, N. *Pagalbą vaikams, kurių šeimos nariai alkoholi vartoja žalingai*. 2017. [žiūrėta 2020 vasario 22 dieną]. Prieiga per internetą: <https://vpssc.lrv.lt/lt/naujienos/informacinis-leidinys-pagalba-vaikams-kuriu-seimos-nariai-alkoholi-vartoja-zalingai>
11. Gaižauskaitė I., Mikėnė S. 2014. *Socialinių tyrimų metodai: apklausa*. Vilnius. [žiūrėta 2020 vasario 22 dieną]. Prieiga per internetą: https://wdn.ipublishcentral.com/association_lithuania_serials/viewinsidehtml/64562202905605
12. Gustienė A. 2012. *Socialinės rizikos šeimų motinų subjektyvus vaiko Teisių apsaugos skyriaus darbuotojų veiklos vertinimas*. Kaunas. [žiūrėta 2020 kovo 2 dieną]. Prieiga per internetą: <https://vb.vdu.lt/object/elaba:1860492/index.html>
13. Kondrotaitė G. 2006. *Socialinės rizikos šeimos: atvejo studija*. Lietuvos mokslų akademija. [žiūrėta 2020 kovo 02 dieną]. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367158390037/J.04~2006~1367158390037.pdf>
14. Kondrotaitė G., Guščinskienė J. 2006. *Socialinės rizikos šeimų problemos: Pagėgių savivaldybės atvejo studija*. p.15-16. [žiūrėta 2019 spalio 28 dieną]. Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/13248/2084-8560-1-PB.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
15. Kunickienė L. 2010. *Socialinės pagalbos teikimas rizikos šeimoms*. Vilnius. [žiūrėta 2020 kovo 2 dieną]. Prieiga per internetą: [file:///C:/Users/1993g/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/2079853%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/1993g/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/2079853%20(1).pdf)
16. Kvieskienė G. 2003. *Socializacija ir vaiko gerovė*. Vilnius: monografija.
17. Kiaunytė A., Lygnugarienė V. 2019. *Vaiko globos sisteminė pertvarka kaip iššūkis socialinių darbuotojų profesionalumui: kas parodo supervizijos ir intervizijos poreikį?* Klaipėdos Universitetas. [žiūrėta 2020 sausio 19 dieną]. Prieiga prie interneto: file:///C:/Users/1993g/Desktop/MAGISTRO%20INFO/ISSN2029-5820_2019_N_23_1.PG_69-94.pdf
18. Klaipėdos universiteto Senatas. 2010. Nutarimas dėl „Klaipėdos universiteto studentų savarankiškų rašto ir meno darbų bendrųjų reikalavimų aprašo“ patvirtinimo. [žiūrėta 2019 spalio 28 dieną]. Prieiga per internetą: https://www.ku.lt/svmf/wpcontent/uploads/sites/7/2016/10/KKK_KU_Senato_nutarimas.pdf
19. Kovachevikj R., Bijedikj M ir kt. 2009. *Family risk factors as indicators of behavioral problems with Youth*. [žiūrėta 2020 vasario 25 dieną]. Prieiga prie interneto:

- <http://ezproxy.biblioteka.ku.lt:3671/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=5&sid=05f7235b-a7f4-4147-90a2-548f685493a6%40pdc-v-sessmgr04>
20. Kalaušienė V. 2015. *Tarpinstitucinio bendradarbiavimo modeliavimas dirbant su socialinės rizikos šeimomis: Kaišiadorių rajono atvejo analizė*. Vilnius. [žiūrėta 2020 vasario 26 dieną]. Prieiga prie interneto: <https://vb.vdu.lt/object/elaba:8580103/>
 21. Konikovaitė G. 2015. *Socialinio darbuotojo veiklos ypatumai, teikiant paramą socialinės rizikos šeimoms: Vilniaus miesto atvejis*. Vilnius. [žiūrėta 2020 kovo 2 dieną]. Prieigą per internetą: <https://vb.vdu.lt/object/elaba:8663501/>
 22. Lietuvos Respublikos Konstitucija. 1992. III skirsnis. *Visuomenė ir valstybė*. 38 straipsnis. [žiūrėta 2019 spalio 20 dieną]. Prieiga prie interneto: <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>.
 23. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus veiklos ataskaita. *2018 metų veiklos ataskaita*. 2019. Vilnius. [žiūrėta 2020 sausio 19 dieną]. Prieiga prie interneto: [file:///C:/Users/1993g/Desktop/MAGISTRO%20INFO/vta-kontrolieriaus-2018-metu-veiklos-ataskaita-2019-04-01-nr-4-36%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/1993g/Desktop/MAGISTRO%20INFO/vta-kontrolieriaus-2018-metu-veiklos-ataskaita-2019-04-01-nr-4-36%20(1).pdf)
 24. Lietuvos statistikos departamentas. *Socialinės paslaugos 2017*. [žiūrėta 2019 spalio 21 dieną]. Prieigą per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/naujienos?articleId=5756111>.
 25. Lietuvos statistikos departamentas. 2018. *Socialinės rizikos šeimų skaičius metų pabaigoje*. [žiūrėta 2020 vasario 23 dieną]. Prieigą per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S3R470#/>
 26. Lietuvos statistikos departamentas. 2019. *Vaikų skaičius socialinės rizikos šeimose metų pabaigoje*. [žiūrėta 2020 vasario 23 dieną]. Prieigą per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S3R551#/>
 27. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas. 2017. 18. *Straipsnis 8 dalis. Socialinių paslaugų samprata ir tikslai*. [žiūrėta 2019 spalio 21 dieną]. Prieigą per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/74777700aa6311e7a65c90dfe4655c64?jfwid=-k3id7nc1e>.
 28. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas. 2016. Dėl socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų kvalifikacinių reikalavimų, socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų profesinės kvalifikacijos kėlimo tvarkos bei socialinių darbuotojų atestacijos tvarkos aprašo patvirtinimas. 16.1. [žiūrėta 2020 vasario 23 dieną]. Prieigą per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.274447>
 29. Legkauskas V. 2004. *Žmogaus socialinės motyvacijos pagrindai*. [žiūrėta 2019 spalio 26 dieną]. Prieigą per internetą: <http://www.zurnalai.vu.lt/sociologija-mintis-ir-veiksmai/article/view/5962/4870>.

30. Leliugienė I., Pielkytė, L., Kaušylienė, A. 2011. *Socialinė – edukacinė aprėptis kaimo bendruomenėje: socialinio darbuotojo vaidmuo ir galimybės*. [žiūrėta 2019 spalio 22 dieną]. Prieiga per internetą: <http://ezproxy.biblioteka.ku.lt:3672/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=da70ceaf-19a6-4fab-a6c5-d334c6758b8d%40sessionmgr4008>
31. Leliūgienė I. 2001. *Socioedukacinio darbo tyrimų objekto socioistorinė raida ir šiuolaikinių metodologinių nuostatų diskursas*. [žiūrėta 2019 spalio 22 dieną]. Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/13370/2228-4758-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
32. Lyderiu karta. 2019. 2014 – 2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa. [žiūrėta 2020 vasario 27 dieną]. Prieiga per internetą: <http://projektas.lyderiukarta.lt/>
33. Munro E. 2009. *Managing societal and institutional risk in child protection*. [žiūrėta 2019 spalio 22 dieną]. Prieigą per internetą: <https://core.ac.uk/download/pdf/217744.pdf>.
34. Maslou A. 1943. *Piramidė*. [žiūrėta 2019 – 05 – 28]. Prieigą internete: http://distance.ktu.lt/kursai/verslumas/personalo_motyvacija_I/121202.html
35. Matos A.R., Sousa L.M. 2004. *How multiproblem families try to find support in social services*. [žiūrėta 2020 vasario 16 dieną]. Prieigą per internetą: <http://ezproxy.biblioteka.ku.lt:3672/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=6&sid=e29b6f10-1433-4fed-96c6-79bf78799bf2%40sdc-v-sessmgr01>
36. Moriarty J., Manthorpe J. (2016). *The effectiveness of social work with adults. A systematic Scoping Review*. [žiūrėta 2020 vasario 25 dieną]. Prieigą per internetą: <https://core.ac.uk/download/pdf/45316880.pdf>
37. Magnussen J. 2018. *Supervision in Denmark – an empirical account of experiences and practices*. [žiūrėta 2020 kovo 3 dieną]. Prieigą per internetą: <https://ezproxy.biblioteka.ku.lt:4418/doi/full/10.1080/13691457.2018.1451827>
38. Neifeld, H. 2010. *Socialinių darbuotojų veiklos optimizavimas, dirbant su socialinės rizikos šeimomis*. Magistro diplominis darbas. Vilnius. [žiūrėta 2019 spalio 21 dieną]. Prieigą per internetą: [file:///C:/Users/1993g/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/1745137%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/1993g/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/1745137%20(1).pdf)
39. Peele S. 2000. *What Addiction Is and Is Not*. [žiūrėta 2020 vasario 16 dieną]. Prieigą per internetą: <https://peele.net/lib/mistakennotions.html>

40. Rimkus V., S. Žemgulienė. Tiltai. 2013. *Socialinės rizikos šeimų socialinio tinklo ir jo teikiamo socialinio palaikymo aspektai*. [<http://journals.ku.lt/index.php/tiltai/article/view/451>].
41. Račkauskienė, S. 2018. Tėvų, patiriančių socialinę riziką, patirtys po pozityvios tėvystės mokymų. Klaipėdos valstybinė kolegija. žiūrėta 2020 vasario 16 dieną]. Prieigą per internetą: <http://ojs.kaunokolegija.lt/index.php/mttk/article/view/260>
42. Rodrigo M.J., Byrne S. *Social support and personal agency in at-risk mothers*. 2011. Spain. [žiūrėta 2020 vasario 25 dieną]. Prieigą per internetą: <http://www.copmadrid.org/webcopm/publicaciones/social/in2011v20n1a2.pdf>
43. Rimkutė A. 2006. *Epistemologija*. Visuotinė Lietuvių enciklopedija. žiūrėta 2020 kovo 2 dieną]. Prieigą per internetą: <https://www.vle.lt/Straipsnis/epistemologija-49205>
44. Valstybės vaiko teisių apsaugos tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. *Socialinės rizikos šeima*. [žiūrėta 2019 spalio 20 dieną]. Prieigą per internetą: <http://www.vaikoteises.lt/vaiko-teisiu-apsauga/socialine-rizika/socialines-rizikos-seima.html>
45. Van Weezel. L. G. ir kitų autorių. 2012. *Socialinis darbas su socialinės rizikos šeimomis*. [žiūrėta 2019 spalio 22 dieną]. Prieigą per internetą: https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/1362_metodines-rekomendacijos.pdf.
46. Johnson, L. C. 2001. *Socialinio darbo praktika: bendrasis požiūris*. Vilnius: Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorija.
47. Skridlaitė, I., Kavaliauskienė, A., Račkeliene ir kt autoriai. 2016. *Socialinio darbo profesijos terminų žodynas*. Kauno kolegija. [žiūrėta 2020 vasario 16 dieną]. Prieigą per internetą: <https://core.ac.uk/download/pdf/75821365.pdf>
48. Simanauskienė N. 2019. *Socialinių paslaugų teikimo tobulinimas*. [žiūrėta 2020 vasario 16 dieną]. Prieigą per internetą: https://vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/93195/1/natalija_simanauskiene_md.pdf
49. Stremauskaitė R., Žibėnienė G. 2014. Socialinių darbuotojų, dirbančių Vilniuje su socialinės rizikos šeimomis ir teikiančių joms socialines paslaugas, patiriami sunkumai. Vilnius. žiūrėta 2020 vasario 25 dieną]. Prieigą per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2014~1496904826566/J.04~2014~1496904826566.pdf>
50. Socialinės įtraukties didinimo 2014 – 2020 m. veiksmų planas. 2013. *Socialinės įtraukties didinimo 2014 – 2020 m. veiksmų plano įgyvendinimo priemonės* (1.2.1. ir 1.2.2 punktai). [žiūrėta 2020 vasario 26 dieną]. Prieigą per internetą: https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/11482_socialines-itraukties-veiksmu-planas-2014-2020-redakcija2016.pdf

51. Sadauskas J., Leliūgienė I. 2010. *Socialinio darbuotojo kompetencijos veikti bendruomenėje struktūra*. Kaunas. [žiūrėta 2020 kovo 2 dieną]. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367178534347/J.04~2010~1367178534347.pdf>
52. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. 2017. 2016 – 2017 metų socialinis pranešimas. Vilnius. [žiūrėta 2020 kovo 2 dieną]. Prieiga per internetą: https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/13488_socialinis-pranesimas-2016-17.pdf
53. Šiaučiūnienė G. 2012. Magistro darbas. *Bendruomenės pagalba socialinės rizikos šeimai: poreikių atitikimo analizė*. [žiūrėta 2019 spalio 27 dieną]. Prieiga per internetą: <https://vb.vdu.lt/object/elaba:1939892/>.
54. The International Federation of Social Workers. 2014. [žiūrėta 2020 vasario 26 dieną]. Prieiga per internetą: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>
55. Ukmergės rajono savivaldybė. 2019. *Seniūnijos*. [žiūrėta 2020 vasario 27 dieną]. Prieiga per internetą: <https://www.ukmerge.lt/go.php/lit/Seniunijos>
56. Ukmergės rajono savivaldybė. *Ukmergės rajono savivaldybės veiklos ataskaita 2018. Kompleksinė pagalba šeimai*. p. 13.
57. Ukmergės rajono savivaldybės taryba. 2016. *Sprendimas dėl Ukmergės nestacionarių socialinių paslaugų centro nuostatų patvirtinimo*. [žiūrėta 2020 vasario 27 dieną]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmergesnspc.lt/wp-content/uploads/2016/12/NSPC-nuostatai.pdf>
58. Ukmergės nestacionarių socialinių paslaugų centras. 2019. *Socialinės rizikos šeimoms, auginančioms vaikus, paslaugų teikimo tvarka*. [žiūrėta 2020 vasario 27 dieną]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmergesnspc.lt/bi-ukmerges-nestacionariu-socialiniu-paslaugu-centro-socialines-rizikos-seimoms-auginancioms-vaikus-paslaugu-teikimo-tvarka/>
59. Žydžiūnaitė V. 2011. Baigiamojo darbo rengimo metodologija. [žiūrėta 2020 balandžio 27 dieną]. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2012_Baigiamojo_darbo_metodologija.pdf

PRIEDAI

Ukmergės nestacionarių socialinių paslaugų centro tikslas ir bendrosios nuostatos
(Ukmergės rajono savivaldybės taryba, 2016. Sprendimas dėl Ukmergės nestacionarių socialinių paslaugų centro nuostatų patvirtinimo)

Centro tikslas – įgyvendinti socialinių paslaugų strategija, kuria siekiama sudaryti žmonėms palankias, saugias, orumo nežeminančias gyvenimo sąlygas, užtikrinančias savarankiškumo išsaugojimą, skatinančias integruotis į visuomenę (Ukmergės rajono savivaldybės taryba, 2016).

I. Ukmergės nestacionarių socialinių paslaugų centro bendrosios nuostatos:

1. Socialinių paslaugų teikimo socialinės rizikos šeimoms ir jose augantiems vaikams tvarkos aprašas reglamentuoja įrašymo bei išbraukimo iš socialinės rizikos šeimų apskaitos procedūras, socialinių paslaugų poreikio socialinės rizikos šeimai ir vaikui nustatymą, sprendimų dėl socialinių paslaugų skyrimo, jų nutraukimo bei keitimo procedūras, socialinių paslaugų ir paramos teikimą.

Socialinių paslaugų teikimo socialinės rizikos šeimoms tikslas – padėti ugdyti suaugusių šeimos narių socialinius įgūdžius ir motyvaciją, kurti saugią, sveiką ir darnią aplinką savo namuose, šeimoje, palaikyti socialinius ryšius su visuomene ir užtikrinti šioje šeimoje augančių vaikų visapusišką vystymąsi ir ugdymą.

II. Darbo su socialinės rizikos šeimomis, auginančiomis vaikus, organizavimas ir vykdymas:

1. Centrai gavus informaciją iš Ukmergės rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyriaus (toliau – VTAS) apie šeimos įtraukimą į Ukmergės rajono socialinės rizikos šeimų, auginančių vaikus, apskaitą, direktoriaus viza socialiniam darbuotojui nurodomas paslaugų gavėjas.
2. Susipažinęs su dokumentais socialinis darbuotojas renka papildomą informaciją apie šeimą, remdamasis vidiniais (kitų centro darbuotojų) ir išoriniais (ugdymo, sveikatos priežiūros, policijos ir kt.)
3. Socialinių paslaugų centro socialiniai darbuotojai darbui su socialinės rizikos šeimomis sudaro socialinės rizikos šeimos bylą, kurioje kaupiama visa informacija apie šeimą.

Socialinis darbuotojas, padėdamas šeimai spręsti socialines problemas, pagal šeimos veiklos planą kliento namuose arba centro patalpose teikia šias **socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugas:**

- teikiama informacija apie įstaigas, kuriose tvarkomi asmens dokumentai, skiriama pinigine socialinė parama, nemokamas maitinimas mokyklose, tikrinama sveikata, teikiama vaikų

ugdymo ir priežiūros paslauga, tvarkomos už būsto išlaikymą susikaupusios skolos, skiriamas socialinis būstas, skiriama teisinė konsultacija ir kt.;

- teikiama konsultacija, kaip spręsti šeimoje esančias problemas, kartu ieškomas veiksmingas problemų sprendimo būdas;
- teikiama tarpininkavimo ir atstovavimo paslauga Ukmergės miesto savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyriuje, Vaiko teisių apsaugos skyriuje, UAB „Butų ūkis“, Vilniaus teritorinės užimtumo tarnybos Ukmergės skyriuje, gydymo įstaigose, švietimo ir ugdymo įstaigose, policijoje, Vilniaus apskrities VPK Ukmergės r. PK VPS Migracijos poskyryje ir kt. Padeda spręsti šeimos teises, sveikatos, ūkines buitines problemas, tvarkant dokumentus, mokant mokesčius, užrašant pas specialistus ir kt.;
- bendraujama vaikų auklėjimo, ugdymo, sveikatos, buities tvarkymo, konfliktų su artimaisiais sprendimo bei kitais gyvenime aktualiais klausimais;
- teikiama kasdieninio gyvenimo įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslauga namų ruošoje, tvarkant pinigų apskaitą, apsiperkant ir mokant mokesčius, planuojant ir atliekant namų ruošos darbus, prižiūrint vaikus;
- esant galimybei organizuojamos sociokultūrinės, prevencinės paslaugos, t.y. išvykos į lankytinas vietas, šventės;
- esant galimybei šeimos aprūpinamos būtiniaisiais drabužiais ir avalyne;
- teikiama psichologo pagalba;
- esant būtinybei vaikai nukreipiami vaikų (dienos) socialinei priežiūrai.

<http://www.ukmergesnspc.lt/wp-content/uploads/2016/12/NSPC-nuostatai.pdf>

Anketa socialiniams darbuotojams**Gerbiami Kolegos,**

Esu Ema Povilavičiūtė, Klaipėdos Universiteto socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto pedagogikos katedros magistro studentė, noriu atlikti tyrimą „**Socialinės ir edukacinės pagalbos teikimas sunkumų patiriančioms šeimoms: Ukmergės rajono atvejis**“. Jums bus pateikti klausimai, susiję su socialinės ir edukacinės pagalbos teikimu, sunkumu patiriančioms šeimoms. Klausimynas yra anoniminis, todėl Jums nereikės nurodyti savo vardo ar pavardės. Atsakydami į klausimus pasirinkite vieną atsakymo variantą, atsakydami į pateiktus teiginius Jums tinkantį atsakymo variantą pažymėkite X . Iš anksto dėkoju Jums už dalyvavimą tyrime. Laukiu Jūsų nuoširdžių atsakymų (klausimyno pildymas užtruks apie 15-20 min.)

1. Jūsų lytis?

- a) Moteris;
- b) Vyras.

2. Jūsų amžius?

- a) 18 – 30 metų;
- b) 31 – 40 metų;
- c) 41 – 50 metų;
- d) 51 – 60 metų;
- e) 61 – 70 metų.

3. Jūsų išsilavinimas?

- a) Aukštasis;
- b) Aukštesnysis;
- c) Aukštasis koleginis.

4. Koks Jūsų socialinio darbo stažas?

- a) Iki 1 metų;
- b) 1 – 5 metų;
- c) 6 – 10 metų;
- d) 10 – 15 metų;
- e) 16 metų ir daugiau.

5. Su kiek šeimų šiuo metu dirbate?

- a) 1 – 5 šeimomis;
- b) 6 – 10 šeimomis;
- c) 11 – 15 šeimų;

- d) 16 – 20 šeimų;
- e) 21 šeima ir daugiau.

6. Kur šiuo metu teikiate pagalbą, sunkumų patiriančioms šeimoms?

- a) Ukmergės mieste;
- b) Ukmergės mieste ir rajone.
- c) Ukmergės rajone.

7. Kokioms šeimoms dažniausiai Jums tenka teikti socialinę ir edukacinę pagalbą (Prie kiekvieno teiginio atsakymą pažymėkite ženklų **X**)

	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
Turinčiomis alkoholio priklausomybę					
Turinčiomis psichotropinėms medžiagoms priklausomybę					
Išėjusiais iš įkalinimo įstaigos					
Turinčiais priklausomybę azartiniam žaidimams					
Turinčiais protinę negalią					
Turinčiai problemų dėl smurtinio elgesio					
Kita (įrašykite savo variantą)					

8. Kaip manote, su kokiais sunkumais dažniausiai susiduria šeimos gyvenančios Ukmergės r. savivaldybėje, kurioms teikiama socialinė ir edukacinė pagalba (Prie kiekvieno teiginio atsakymą pažymėkite ženklų **X**)

	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
Bedarbystė					
Pinigų trūkumas, netikslingas pajamų planavimas					
Skurdas					
Piktnaudžiavimas alkoholiu ir kt. psichotropinėmis medžiagomis					
Smurtas artimoje aplinkoje					
Specialistų (psichologų, psichiatrų, šeimos terapeutų) stygius					
Tėvystės įgūdžių trūkumas					
Vaikams nustatyta laikinoji globa					
Nesaugi aplinka augti vaikui					
Kita (įrašykite savo variantą)					

--	--	--	--	--	--

9. Kokio pobūdžio socialinę ir edukacinę pagalbą dažniausiai teikiate sunkumų patiriančioms šeimoms? (Prie kiekvieno teiginio atsakymą pažymėkite ženklų X)

	Nuolat	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
Informavimas					
Konsultavimas					
Tarpininkavimas ir atstovavimas					
Įgūdžių ugdymas tvarkant pinigines lėšas, apsiperkant ir mokant mokesčius					
Transporto organizavimas					
Sociokultūrinės paslaugos					
Aprūpinimas drabužiais ir avalyne					
Individualūs pokalbiai					
Darbo su šeima planų sudarymas, poreikio nustatymas					
Organizuojami edukacinius užsiėmimus					
Pagalbą vaikams atliekant namų darbus					
Įgūdžių ugdymas namų ruošoje (maisto gaminimas, kambarių tvarkymas)					
Kita (įrašykite savo variantą)					

10. Su kokiais sunkumais Jums tenka susidurti dažniausiai teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą šeimoms? (Prie kiekvieno teiginio atsakymą pažymėkite ženklų X)

	Nuolat	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
Patiriamas emocinis smurtas:					
Įžeidinėjimai					
Žeminimas					
Keiksmazodžiai					
Grasinimai žodžiu					
Fizinis smurtas:					
Stumtelėjimas					
Grasinimas pavojingu daiktu					
Sumušimas ar kiti fiziniai veiksniai					
Seksualinis priekabiavimas					
Kita:					
Socialinis darbuotojas išprašomas iš kliento namų					
Socialinis darbuotojas neįsileidžiamas į namus					
Valkataujančių (palaidų) šunų užpuolimai					
Pavojus užsikrėsti įv. ligomis					
Pavojus užsikrėsti parazitais					

Bendravimas su apsvaigusiais nuo alkoholio ar kt. psichotropinių medžiagų klientais					
Šeimų nenoras priimti siūlomos pagalbos					
Nepakankamas bendradarbiavimas tarp institucijų					
Šeima gyvena atokioje kaimo vietoje (prastas susisiekimas)					
Kita _____ (įrašykite)					

11. Kaip vertintumėte bendradarbiavimą su kitų įstaigų specialistais, teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą sunkumų patiriančioms šeimoms? (Prie kiekvieno teiginio atsakymą pažymėkite ženklų X)

	Labai gerai	Gerai	Nei gerai, nei blogai	Blogai	Labai blogai
Su seniūnijų darbuotojais					
VTAS mobilia komandos nariais					
Policijos pareigūnais					
Vaiko teisių apsaugos specialistais					
Savivaldybės darbuotojais					
Šeimos gydytojais					
Ugdymo įstaigų specialistais					
Ukmergės psichikos sveikatos centro specialistais					
UNSPC psichologu					
Vaikų dienos centro darbuotojais					
Krizių centro darbuotojais					
Labdaros teikimo organizatoriais					
Priklausomybių konsultantu					
Atvejo vadybininku					
Kita _____ (įrašykite)					

12. Įvertinkite įstaigoje kurioje dirbate sudarytas darbo kokybę gerinančias sąlygas ir jų pakankamumą: (Prie kiekvieno teiginio pažymėkite tinkamiausią atsakymo variantą ženklų X)

	Yra ir pakanka	Yra, bet nepakanka	Nėra, bet reikia
Galimybė lankyti / kvalifikacijos kėlimo kursus / seminarus			
Aprūpinimas apsaugos / gynybos priemonėmis			
Lankymasis pas klientą dviem specialistams vienu metu			
Atsitikusių įvykių aptarimas			
Vadovo parama ir palaikymas			
Kolegų paramą ir palaikymas			
Bendradarbiavimo su kitais specialistais užtikrinimas (atvejo vadybininku)			
Kita _____ (įrašykite)			

13. Kaip dažnai, organizuojate šias prevencines ugdomasias veiklas, užsiėmimus šeimoms? (Prie kiekvieno teiginio pažymėkite tinkamiausią atsakymo variantą ženklų X)

	Kartą per savaitę	Kartą per mėnesį	Kartą per pusmetį	Kartą per metus	Neorganizuoju
Rengiu, grupinius užsiėmimus klientams pasirinkta tema;					
Parengiu ir pateikiu lankstinukus, straipsnius ar kitą informaciją šeimoms joms aktualiomis temomis;					
Organizuoju „Tėvystės įgūdžių kursus“;					
Organizuoju alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevenciją;					
Organizuoju kūrybinius ugdymo užsiėmimus (siuvinėjimo, mezgimo, rankdarbių ir kt.);					
Organizuoju gyvenimo įgūdžių ugdymo veiklas (maisto gaminimas);					
Organizuoju savi – pagalbos grupių susitikimus.					
Organizuoju išvykas į kultūrinius renginius, muziejus.					
Kita _____ (įrašykite savo variantą)					

14. Kaip manote, ko labiausiai trūksta, teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą šeimoms gyvenančioms Ukmergės rajone? (Prie kiekvieno teiginio pažymėkite tinkamiausią atsakymo variantą ženklų X)

	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
Bendruomenės suprantingumo, palaikymo;					
Bendruomenės įsitraukimo į pagalbos šeimai teikimą.					
Geresnio susisiekiimo, didesnių transporto išteklių;					
Prevencinių ir ugdomųjų veiklų įvairovės;					
Įvairių užklasinių veiklų mokiniams;					
Darbo vietų;					
Ugdymo įstaigų bendradarbiavimo;					
Socialinių būstų					
Dienos centrų ar kitų įstaigų (kur vaikai galėtų leisti laiką po pamokų)					
Medicinos įstaigų įvairovės					

Psichologo paslaugų					
Psichiatro paslaugų					
Ugdymo įstaigų įvairovės (vaikams turintiems specialiųjų poreikių, turintiems elgesio problemų)					
Įvairių kursų ir mokymų tėvams					
Laikino apgyvendinimo paslaugos					
Moterų/Vyrų krizių centro paslaugų					
Kita _____ (galite įrašyti savo variantą)					

15. Apačioje pateikti pasiūlymai, kaip galima būtų pagerinti socialinės ir edukacinės pagalbos teikimą sunkumų patiriančioms šeimomis, siekiant efektyvesnių rezultatų. Įvertinkite šiuos teiginius: (Prie kiekvieno teiginio pažymėkite tinkamiausią atsakymo variantą ženklu X)

	Labai svarbu	Svarbu	Nei svarbu nei nesvarbu	Nesvarbu	Visiškai nesvarbu
Plėsti socialinių paslaugų įvairovę					
Aktyviau bendradarbiauti su kitomis institucijomis					
Daugiau dėmesio skirti darbui su vaikas					
Į šeimų problemų sprendimą įtraukti bendruomenę					
Skirti daugiau lėšų socialinių darbuotojų kvalifikacijos kėlimui					
Stengtis įtraukti šeimas į bendruomenės gyvenimą ir joje vykstančius renginius, šventes.					
Daugiau laiko skirti individualioms šeimos narių konsultacijoms.					
Organizuoti šeimoms pamokėles, mokymus, siekiant ugdyti vaikų auklėjimo, kasdienio gyvenimo įgūdžius.					
Mokyti šeimas spręsti savo problemas savarankiškai					
Inicijuoti pokyčius socialiniame šeimos gyvenime, tam panaudojant bendruomenės išteklius (<i>bendruomenės nariai skatina šeimas prisijungti prie bendruomenėje vykstančių renginių, talkų</i>)					
Telkti pedagogų, socialinių pedagogų, psichologų ir kitų specialistų komandą darbui su sunkumų patiriančia šeima					
Kita _____ _____ _____ (įrašykite patys)					

Dėkoju už Jūsų atsakymus. Anketos sudarytoja – Ema Povilavičiūtė
e.povilaviciute@ukmerge.lt

Anketa šeimai patiriančiai socialinę riziką

Gerbiamas, respondente,

Esu Ema Povilavičiūtė, Klaipėdos Universiteto socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto pedagogikos katedros magistro studentė, noriu atlikti tyrimą „**Socialinės ir edukacinės pagalbos teikimas sunkumų patiriančioms šeimoms: Ukmergės rajono atvejis**“. Anketa yra anoniminė, todėl Jums nereikės nurodyti savo vardo ar pavardės. Atsakydami į klausimus pasirinkite vieną atsakymo variantą, atsakydami į pateiktus teiginius Jums tinkantį atsakymo variantą pažymėkite X. Iš anksto dėkoju Jums už dalyvavimą tyrime. (klausimyno pildymas užtruks apie 15-20 min.)

Užpildę anketą perlenkite ją ir įdėkite į voka.**1. Jūsų lytis? (pasirinkite vieną atsakymą)**

- a) moteris;
- b) vyras.

2. Jūsų amžius? (pasirinkite vieną atsakymą)

- a) 18 – 25;
- b) 26 – 30;
- c) 31 – 45;
- d) 46 – 50;
- e) 50 – 60;
- f) 60 ir daugiau.

3. Jūsų gyvenamoji vieta? (pasirinkite vieną atsakymą)

- a) Gyvenu Ukmergėje;
- b) Gyvenu Ukmergės rajone.

4. Kiek nepilnamečių vaikų auga Jūsų šeimoje? (pasirinkite vieną atsakymą)

- a) 1 – 2 vaikai;
- b) 3 – 4 vaikai;
- c) 5 – 6 vaikai;
- d) 7 – 8 vaikai;
- e) 9 ir daugiau vaikų.

5. Kaip dažnai socialinis darbuotojas lankosi Jūsų namuose? (pasirinkite vieną atsakymo variantą)

- a) Kelis kartus per savaitę;
- b) Kartą per savaitę;
- c) Kelis kartus per mėnesį;

d) Kartą per mėnesį.

6. Ar sutinkate, kad su pateiktais sunkumais susiduria Jūsų šeima? (prie kiekvieno teiginio Jums tinkantį atsakymo variantą pažymėkite X)

	Sutinku	Nei sutinku nei nesutinku	Nesutinku
Nėra galimybės įsidarbinti			
Priklausomybė alkoholiui arba kt. psichotropinėms medžiagoms			
Vaikų elgesio problemos			
Vaikų mokymosi problemos			
Prasti šeimos narių tarpusavio santykiai (<i>dažni konfliktai tarp šeimos narių</i>)			
Smurtas šeimoje			
Neturime nuosavo būsto			
Trūksta lėšų būtinajam būsto remontui			
Mažos pajamos			
Turime skolų			
Neracionalus lėšų panaudojimas (didelis išlaidumas)			
Vaikams nustatyta laikinoji globa			
Problemos su teisėsauga (<i>policijos pareigūnais ir kt. įstaigomis</i>)			
Higienos įgūdžių trūkumas			
Socialinių įgūdžių stoka tvarkantis buityje			
Bendruomenės neigiamas požiūris į mano šeimos gyvenimo būdą			
Kita (įrašykite)			

7. Kokią socialinę ir edukacinę pagalbą dažniausiai Jūsų šeimai teikia socialinis darbuotojas? (prie kiekvieno teiginio Jums tinkantį atsakymo variantą pažymėkite X)

	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
Informuoja (<i>dėl dokumentų tvarkymo, dėl socialinių pašalpų ir kt. svarbios informacijos</i>)					
Konsultuoja (<i>konsultuoja dėl vaikų auklėjimo, tikslingo pajamų naudojimo klausimais ir kt.</i>)					
Tarpininkauja ir atstovauja (<i>įv. institucijose, ugdymo įstaigose, teismuose, ligoninėse</i>)					

Ugdo įgūdžius (<i>padeda apsipirkti, sumokėti mokesčius, tvarkyti buityje</i>)					
Organizuoja transportą (<i>suteikia pavėžėjimo paslaugą į gydymo įstaigą, užimtumo tarnybą</i>)					
Organizuoja edukacinius užsiėmimus (<i>socialinis darbuotojas kviečia į įv. renginius, mokymus</i>)					
Aprūpina būtiniaisiais drabužiais ir avalyne					
Individualus pokalbiai (<i>asmeniniai pokalbiai, palaiko, pataria</i>)					
Kita (įrašykite) _____					

8. Socialinis darbuotojas teikdamas Jūsų šeimai socialinę ir edukacinę pagalbą atlieka apačioje pateiktas funkcijas. Kaip Jus jas vertinate pagal svarbą? (prie kiekvieno teiginio Jums tinkantį atsakymo variantą pažymėkite X)

	Svarbu	Nei svarbu nei nesvarbu	Nesvarbu
Kontroliuoja, kaip tėvai rūpinasi vaikų poreikiais			
Motyvuoja šeimos narius teigiamiems pokyčiams			
Motyvuoja tėvus gydytis nuo alkoholio priklausomybės			
Padeda šeimai susitvarkyti buityje			
Teikia informaciją įvairiais klausimais			
Padeda ieškoti šeimoje iškilusių problemų sprendimo būtų			
Aprūpina šeimą būtiniaisiais drabužiais, avalyne ir daiktais			
Tarpininkauja, kad šeimos nariai turėtų galimybę sudalyvauti įvairiose ugdomosiose veiklose			
Tarpininkauja ugdymo įstaigoje sprendžiant šeimoje augančių vaikų mokymosi problemas			
Organizuoja šeimoje augantiems vaikams ekskursijas, išvykas.			
Kita (įrašykite) _____			

9. Kaip dažnai socialinis darbuotojas Jums ar Jūsų šeimos nariams siūlo dalyvauti prevencinėse ugdomosiose veiklose? (prie kiekvieno teiginio Jums tinkantį atsakymo variantą pažymėkite X)

	Dažnai (kartą per mėnesį)	Kartais (kartą per metus)	Niekada
Grupiniuose užsiėmimuose įvairiomis temomis			
Tėvystės įgūdžių kursuose			

Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos renginiuose			
Kūrybiškumo ugdymo užsiėmimuose (siuvinėjimo, mezgimo, rankdarbių ir kt.)			
Gyvenimo įgūdžių ugdymo veiklose (maisto gaminimo užsiėmimus)			
Savipagalbos grupių susitikimuose (panašių sunkumų patiriančių žmonių pokalbius)			
Išvykose į kultūrinius renginius, muziejus, ekskursijas.			
Kita (įrašykite)_____			

10. Kokios socialinės ir edukacinės pagalbos iš socialinio darbuotojo Jūsų šeimai pakanka, o kokios trūksta? (prie kiekvieno teiginio Jums tinkantį atsakymo variantą pažymėkite X)

	Pakanka	Iš dalies pakanka	Nepakanka
Kad padėtų susitvarkyti reikiamus dokumentus (dėl nemokamo maitinimo, socialinės pašalpos ir t.t.)			
Patarimų, kaip spręsti iškilusias problemas dėl vaikų auklėjimo, priklausomybių ir pan.			
Tarpininkavimo ir atstovavimo vykstant į kitas įstaigas (gydymo įstaigą, banką, savivaldybę ir pan.).			
Transporto paslaugų			
Paramos drabužiais ir avalyne, būtiniaisiais buities daiktais.			
Pagalbos ieškant gyvenamosios vietos.			
Pagalbos mokant mokesčius			
Pagalbos ieškant laikino ar nuolatinio darbo			
Pagalbos padedant paruošti vaikams namų darbus			
Pasiūlymų dalyvauti man ir mano šeimos nariams iv. mokymuose, paskaitose, renginiuose			
Kita (įrašykite)_____			

11. Dėl kokių priežasčių dažniausiai nedalyvaujate organizuojamuose prevencinėse ugdomosiose veiklose? (galite pasirinkti kelis variantus).

- Neturiu kam palikti nepilnamečių vaikų, kad juos prižiūrėtų;
- Nenoriu dėl bendruomenės neigiamo požiūrio į mane, mano šeimos problemas;
- Neturiu transporto atvykti į organizuojamas veiklas;

d) Nenoriu dalyvauti, nes veiklose pasakojama medžiaga kartoja, yra pasenusi.

e) Kita (įrašykite) _____

12. Nurodykite kokios prevencinės ugdomosios veiklos Jums ar Jūsų šeimos nariams būtų naudingos? (prie kiekvieno teiginio Jums tinkantį atsakymo variantą pažymėkite X)

	Naudingos	Nei naudingos nei nenaudingos	Nenaudingos
Kūrybinio ugdymo užsiėmimai (siuvinėjimo, mezgimo, keramikos užsiėmimai)			
Gyvenimo įgūdžių ugdymo veiklos (maisto gaminimo užsiėmimai, higienos ir sveiko gyvenimo būdo užsiėmimai)			
Savipagalbos grupių susitikimai (kuriuose vyktų panašių sunkumų patiriančių žmonių pokalbiai)			
Pozityvios tėvystės mokymai (užsiėmimai šeimoms, siekiant išugdyti geriausias tėvų ir vaikų savybes bei padėti jiems atskleisti savo gebėjimus ir galimybes)			
Grupiniai užsiėmimai (kuriuose patys galėtumėte pasiūlyti užsiėmimų temą)			
Tėvystės įgūdžių kursai			
Kita _____ (galite įrašyti savo variantą).			

13. Kaip vertinate šių visų specialistų teikiamą socialinę ir edukacinę pagalbą Jūsų šeimai: (prie kiekvieno teiginio Jums tinkantį atsakymo variantą pažymėkite X)

	Labai gerai	Gerai	Nei gerai nei blogai	Blogai	Šio specialisto pagalbos mūsų šeimai nereikėjo
Ugdymo įstaigos pedagogų					
Kaimo/miesto seniūnijos darbuotojų					
Vaiko teisių apsaugos specialistų					
Psichologo					
Psichiatro					
Socialinio darbuotojo					
Ukmergės Globos centro darbuotojų					
Priklausomybių konsultanto					
Vaikų dienos centro darbuotojų					
Labdaros teikimo organizacijos darbuotojų					
Ukmergės rajono savivaldybės specialistų					

Šeimos atvejo vadybininko					
---------------------------	--	--	--	--	--

14. Kokie pokyčiai įvyko jūsų šeimoje, pradėjus socialiniam darbuotojui teikti Jūsų šeimai socialinę ir edukacinę pagalbą? Įvertinkite šiuos teiginius: (prie kiekvieno teiginio Jums tinkantį atsakymo variantą pažymėkite X)

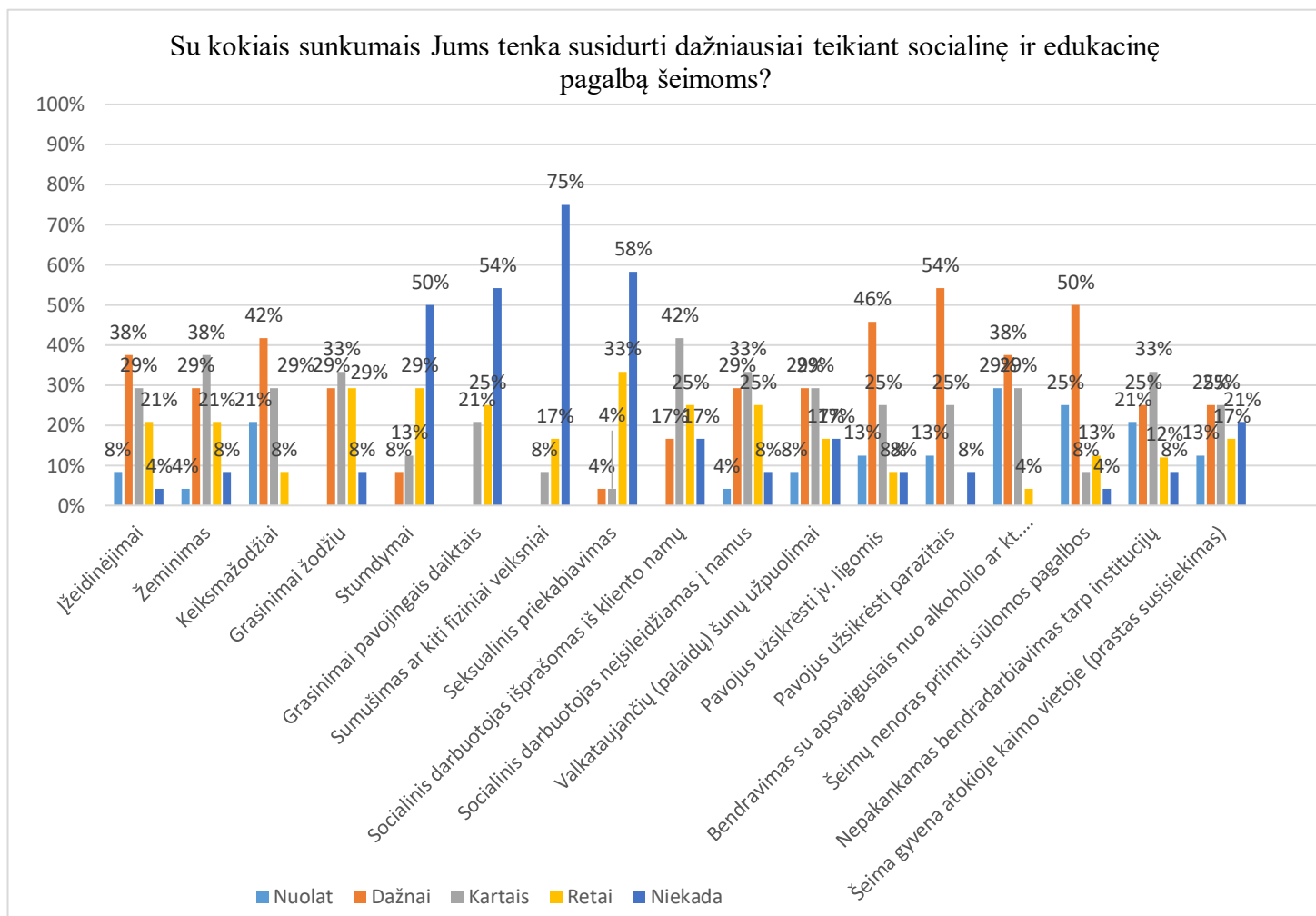
	Sutinku	Nei sutinku nei nesutinku	Nesutinku
Pradėjau labiau tvarkytis buityje			
Atsakingiau žiūriu į vaikų auklėjimą			
Pradėjau gydytis nuo alkoholio priklausomybės			
Pagerėjo tarpusavio santykiai šeimoje			
Pradėjau galvoti apie įsidarbinimą			
Susiradau nuolatinį darbą			
Pradėjau labiau rūpintis vaiku			
Įsitikinau, kad galiu būti savarankiška			
Susigražinau vaiką/vaikus iš globos įstaigos			
Susitvarkė finansinės šeimos problemos			
Kita (įrašykite) _____			

15. Apačioje pateikti pasiūlymai, kurie padėtų socialiniam darbuotojui gerinti šeimoms teikiamą socialinę ir edukacinę pagalbą. Įvertinkite šiuos teiginius: (prie kiekvieno teiginio Jums tinkantį atsakymo variantą pažymėkite X)

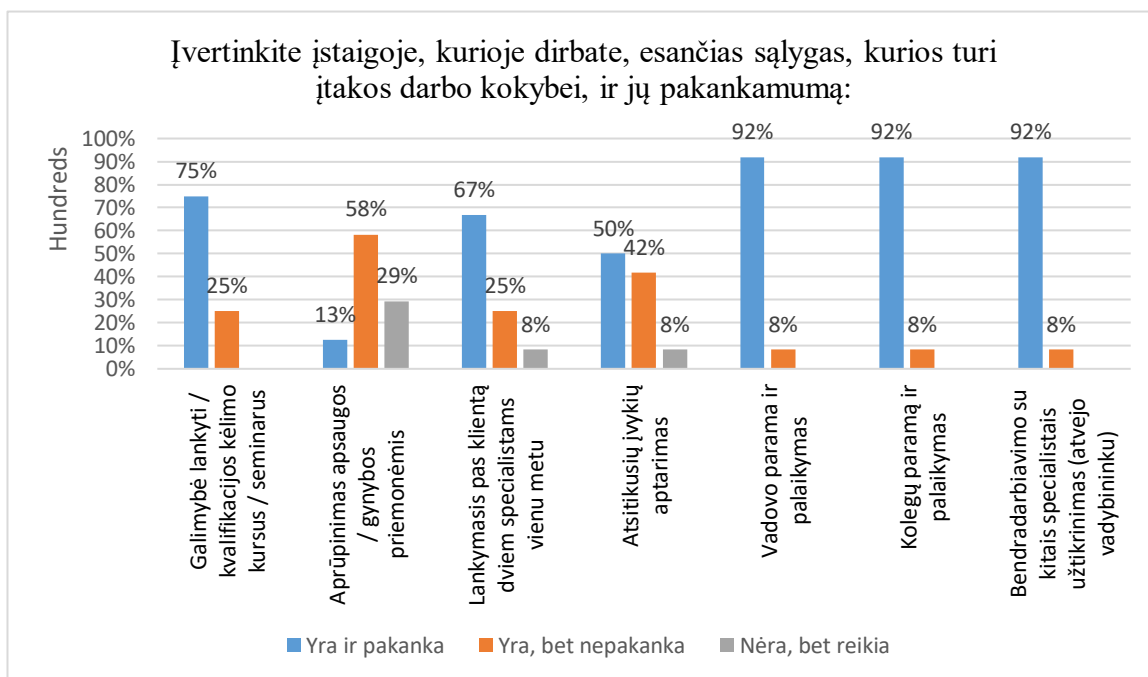
	Svarbu	Nei svarbu nei nesvarbu	Nesvarbu
Dažnesnis įvairių prevencinių ugdomųjų veiklų, paskaitų, kursų organizavimas			
Aiškiai įvardinti dėl kokių šeimoje esančių sunkumų siūloma socialinio darbuotojo pagalba			
Daugiau laiko skirti individualioms konsultacijoms, pokalbiams			
Moralinės paramos ir palaikymo			
Tarpininkavimo tarp mano šeimos ir Vaiko teisių apsaugos specialistu			
Ugdyti tėvų gebėjimą savarankiškai spręsti jam ar jo šeimai kylančias problemas			
Kartu su klientu aptarti, kokia pagalba bus teikiama ir kokių rezultatų tikimasi			
Skirti didesnę dėmesį šeimoje augančių vaikui ugdymui			
Kita (įrašykite) _____ _____ _____			

Sudarytoja - Ema Povilavičiūtė, e.povilaviciute@ukmerge.lt

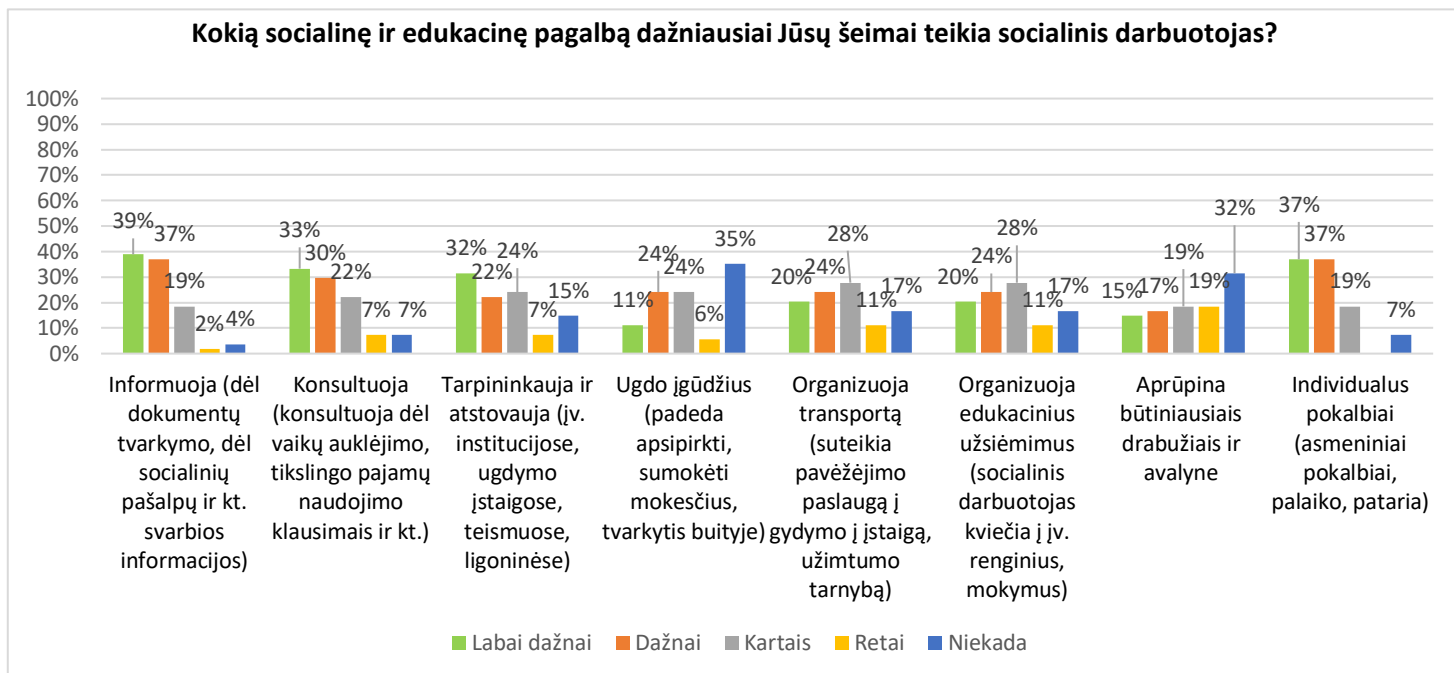
**Sunkumai su kuriais socialiniams darbuotojams tenka
susidurti dažniausiai teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą šeimoms**

Socialiniai darbuotojai vertina darbo sąlygas ir jų pakankamumą, kurios turi įtakos darbo kokybei

Tiriamieji nurodo, kokią socialinę ir edukacinę pagalbą socialinis darbuotojas teikia jų šeimai

Tyrimo sudarymo instrumentas šeimoms patiriančioms socialinę riziką

AUTORIUS	AUTORIAUS TEIGINYS	KLAUSIMAI
		Jūsų lytis? (pasirinkite vieną atsakymą) a) moteris; b) vyras.
		Jūsų amžius? (pasirinkite vieną atsakymą) a) 18 – 25; b) 26 – 30; c) 31 – 45; d) 46 – 50; e) 50 – 60; f) 60 ir daugiau.
		Jūsų gyvenamoji vieta? (pasirinkite vieną atsakymą) a) Gyvenu Ukmergėje; b) Gyvenu Ukmergės rajone.
		Kiek nepilnamečių vaikų auga Jūsų šeimoje? (pasirinkite vieną atsakymą) a) 1 – 2 vaikai; b) 3 – 4 vaikai; c) 5 – 6 vaikai; d) 7 – 8 vaikai; e) 9 ir daugiau vaikų.
		Kaip dažnai socialinis darbuotojas lankosi Jūsų namuose? (pasirinkite vieną atsakymo variantą) a) Kelis kartus per savaitę; b) Kartą per savaitę; c) Kelis kartus per mėnesį; d) Kartą per mėnesį.
H. Neifield (2010)	Autorius savo tyrime išskiria tokias pagrindines priežastys, dėl kurių socialinę riziką patirianti šeima tampa socialinių darbuotojų klientais – tai menki materialiniai ištekliai (skurdas, nedarbas šeimoje), tėvų nesugebėjimas suprasti savo vaikų poreikių. Turinčios problemų auginant vaikus, asmeninių gebėjimų įveikti problemines situacijas trūkumas.	Ar sutinkate, kad su pateiktais sunkumais susiduria Jūsų šeima? (prie kiekvieno teiginio Jums tinkantį atsakymo variantą pažymėkite X) Skalių rangai <i>Sutinku / Nei sutinku nei nesutinku / Nesutinku</i> <ul style="list-style-type: none"> • Nėra galimybės įsidarbinti • Priklausomybė alkoholiui arba kt. psichotropinėms medžiagoms • Vaikų elgesio problemos • Vaikų mokymosi problemos

	<p>Turinčių aplinkos ir asmeninių poreikių neatitikimo problemų. Smurtas, girtuokliavimas šeimoje, vaikų nusikalstamumas ir polinkis į savižudybes, daugiavaikių šeimų piktnaudžiavimas socialinėmis išmokomis.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Prasti šeimos narių tarpusavio santykiai (<i>dažni konfliktai tarp šeimos narių</i>) • Smurtas šeimoje • Neturime nuosavo būsto • Trūksta lėšų būtinajam būsto remontui • Mažos pajamos • Turime skolų • Neracionalus lėšų panaudojimas (didelis išlaidumas) • Vaikams nustatyta laikinoji globa • Problemos su teisėsauga (<i>policijos pareigūnais ir kt. įstaigomis</i>) • Higienos įgūdžių trūkumas • Socialinių įgūdžių stoka tvarkantis buityje • Bendruomenės neigiamas požiūris į mano šeimos gyvenimo būdą • Kita _____
<p>V. Ivanauskienė (2012)</p>	<p>Socialiniai darbuotojai šeimoms teikia paslaugas, siekdami skatinti ir prireikus atkurti jų savarankiškumą, atliekant įvairias visuomeniniame ar asmeniniame (šeimos) gyvenime reikalingas funkcijas (pagalba tvarkant pinigų apskaitą, apsiperkant, mokant mokesčius, prižiūrint vaikus, atliekant namų ruošos darbus ir pan.). Šeimos yra informuojamos ir konsultuojamos socialinės paramos klausimais. Nemažai dėmesio skiriama ir finansinės paramos, kurią gauna šeima, panaudojimo priežiūrai, taip pat šeimų, kurių vaikai yra apgyvendinti vaikų globos namuose, lankymui.</p>	<p>Kokią socialinę ir edukacinę pagalbą dažniausiai Jūsų šeimai teikia <u>socialinis darbuotojas</u>? (prie kiekvieno teiginio Jums tinkantį atsakymo variantą pažymėkite X)</p> <p>Skalių rangai <i>Labai dažnai / dažnai / kartais / retai / niekada</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Informuoja (<i>dėl dokumentų tvarkymo, dėl socialinių pašalpų ir kt. svarbios informacijos</i>) • Konsultuoja (<i>konsultuoja dėl vaikų auklėjimo, tikslingo pajamų naudojimo klausimais ir kt.</i>) • Tarpininkauja ir atstovauja (<i>įv. institucijose, ugdymo įstaigose, teismuose, ligoninėse</i>) • Ugdo įgūdžius (<i>padeda apsipirkti, sumokėti mokesčius, tvarkytis buityje</i>) • Organizuoja transportą (<i>suteikia pavėžėjimo paslaugą į gydymo į įstaigą, užimtumo tarnybą</i>) • Organizuoja edukacinius užsiėmimus (<i>socialinis</i>)

		<p><i>darbuotojas kviečia į įv. renginius, mokymus)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Aprūpina būtiniausiai drabužiais ir avalyne • Individualus pokalbiai (<i>asmeniniai pokalbiai, palaiko, pataria</i>) • Kita _____
R. Stremauskienė ir G. Žibėnienė (2014)	<p>Autorės savo tyrime „<i>Socialinių darbuotojų, dirbančių Vilniuje su socialinės rizikos šeimomis ir teikiančių joms socialines paslaugas, patiriami sunkumai</i>“ atskleidė, kad socialinę riziką patiriančių šeimų neigiamos ir agresyvios reakcijos dažnai pasireiškia kartu su neigiamu požiūriu į socialinį darbuotoją ir nesupratimu, kas yra socialinis darbuotojas ir kokie jo tikslai.</p>	<p>Socialinis darbuotojas teikdamas Jūsų šeimai socialinę ir edukacinę pagalbą atlieka apačioje pateiktas funkcijas. Kaip Jus jas vertinate pagal svarbą? (prie kiekvieno teiginio Jums tinkantį atsakymo variantą pažymėkite X) Skalių rangai <i>Svarbu / Nei svarbu nei nesvarbu / nesvarbu</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kontroliuoja, kaip tėvai rūpinasi vaikų poreikiais • Motyvuoja šeimos narius teigiamiems pokyčiams • Motyvuoja tėvus gydytis nuo alkoholio priklausomybės • Padeda šeimai susitvarkyti buityje • Teikia informaciją įvairiais klausimais • Padeda ieškoti šeimoje iškilusių problemų sprendimo būtų • Aprūpina šeimą būtiniausiai drabužiais, avalyne ir daiktais • Tarpininkauja, kad šeimos nariai turėtų galimybę sudalyvauti įvairiose ugdomosiose veiklose • Tarpininkauja ugdymo įstaigoje sprendžiant šeimoje augančių vaikų mokymosi problemas • Organizuoja šeimoje augantiems vaikams ekskursijas, išvykas. • Kita _____
I. Leliūgienė, L. Pielikytė, A. Kaušylienė (2011)	<p>Socialinio darbo misija šiuolaikinėje visuomenėje - sustiprinti žmogaus prisitaikymo prie aplinkos sugebėjimus, atkurti prarastą ryšį su bendruomene, dėmesio centre visada lieka žmogus, todėl svarbu visapusiškai ugdyti jo socialinius įgūdžius. Tai vykdoma per socialinę, prevencinę ir edukacinę veiklą.</p>	<p>Kaip dažnai socialinis darbuotojas Jums ar Jūsų šeimos nariams siūlo dalyvauti prevencinėse ugdomosiose veiklose? (prie kiekvieno teiginio Jums tinkantį atsakymo variantą pažymėkite X). Skalių rangai <i>Dažnai (kartą per mėnesį) / Kartais (kartą per metus) / niekada</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Grupiniuose užsiėmimuose įvairiomis temomis • Tėvystės įgūdžių kursuose

		<ul style="list-style-type: none"> • Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos renginiuose • Kūrybiškumo ugdymo užsiėmimuose (siuvinėjimo, mezgimo, rankdarbių ir kt.) • Gyvenimo įgūdžių ugdymo veiklose (maisto gaminimo užsiėmimus) • Savipagalbos grupių susitikimuose (panašių sunkumų patiriančių žmonių pokalbius) • Išvykose į kultūrinius renginius, muziejus, ekskursijas. • Kita _____
A. Kiaunytė ir V. Lygnugarienė (2019)	Socialiniame darbe pagalbos procesas įmanomas tik bendradarbiaujant su klientu, todėl profesinėje veikloje socialiniam darbuotojui kiekvieną dieną tenka spręsti santykių užmezgimo, palaikymo ir puoselėjimo problemas. Tačiau pagalbos veiksmingumas labai priklauso ne vien nuo socialinio darbuotojo kompetencijos ir kitų veiksnių, bet ir nuo paties kliento norų, lūkesčių, įsivaizdavimų, įsitraukimo.	<p>Kokios socialinės ir edukacinės pagalbos iš socialinio darbuotojo Jūsų šeimai pakanka, o kokios trūksta? (prie kiekvieno teiginio Jums tinkantį atsakymo variantą pažymėkite X). Skalių rangai <i>Pakanka / Iš dalies pakanka / Nepakanka</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kad padėtų susitvarkyti reikiamus dokumentus (<i>dėl nemokamo maitinimo, socialinės pašalpos ir t.t.</i>) • Patarimų, kaip spręsti iškilusias problemas dėl vaikų auklėjimo, priklausomybių ir pan. • Tarpininkavimo ir atstovavimo vykstant į kitas įstaigas (<i>gydymo įstaigą, banką, savivaldybę ir pan.</i>). • Transporto paslaugų • Paramos drabužiais ir avalyne, būtiniaisiais buities daiktais • Pagalbos ieškant gyvenamosios vietos. • Pagalbos mokant mokesčius • Pagalbos ieškant laikino ar nuolatinio darbo • Pagalbos padedant paruošti vaikams namų darbus • Pasiūlymų dalyvauti man ir mano šeimos nariams įv. mokymuose, paskaitose, renginiuose • Kita _____
I. Leliūgienė, L. Pielikytė, A.	Socialinė – edukacinė aprėptis – reiškinys, kurį lemia įvairios	Dėl kokių priežasčių dažniausiai nedalyvaujate organizuojamuose

Kaušylienė (2011)	socialinio gyvenimo sritys, Ji priklauso nuo paties asmens aktyvumo ir dalyvavimo.	<p>prevencinėse ugdomosiose veiklose? (galite pasirinkti kelis variantus).</p> <p>a) Neturiu kam palikti nepilnamečių vaikų, kad juos prižiūrėtų;</p> <p>b) Nenoriu dėl bendruomenės neigiamo požiūrio į mane, mano šeimos problemas;</p> <p>c) Neturiu transporto atvykti į organizuojamas veiklas;</p> <p>d) Nenoriu dalyvauti, nes veiklose pasakojama medžiaga kartojasi, yra pasenusi.</p> <p>e) Kita _____ (įrašykite)</p>
Bendro darbo su šeima tvarkos aprašas (2012)	Savivaldybėse šeimoms sudaromos galimybės dalyvauti pozityvios tėvystės mokymuose, kurie orientuoti į tėvystės įgūdžių stiprinimą bei vaiko savarankiškumo ir tėvų kontrolės balanso paiešką, siekiant užkirsti kelią disfunkcinės tėvystės praktikai bei mažinti šeimos rizikos veiksnius, susijusius su netinkamu vaiko elgesiu	<p>Nurodykite kokios prevencinės ugdomosios veiklos Jums ar Jūsų šeimos nariams būtų naudingos? (prie kiekvieno teiginio Jums tinkantį atsakymo variantą pažymėkite X). Skalių rangai <i>Naudingos / Nei naudingos nei nenaudingos / Nenaudingos</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kūrybinio ugdymo užsiėmimai (siuvinėjimo, mezgimo, keramikos užsiėmimai) • Gyvenimo įgūdžių ugdymo veiklos (maisto gaminimo užsiėmimai, higienos ir sveiko gyvenimo būdo užsiėmimai) • Savipagalbos grupių susitikimai (kuriuose vyktų panašių sunkumų patiriančių žmonių pokalbiai) • Pozityvios tėvystės mokymai (užsiėmimai šeimoms, siekiant išugdyti geriausias tėvų ir vaikų savybes bei padėti jiems atskleisti savo gebėjimus ir galimybes) • Grupiniai užsiėmimai (kuriuose patys galėtumėte pasiūlyti užsiėmimų temą) • Tėvystės įgūdžių kursai • Kita _____
V. Kalaušienės (2015)	Pagalbą socialinę riziką patiriančioms šeimoms krizių metu gali suteikti ne tik socialiniai darbuotojai, bet ir psichologai, socialiniai pedagogai, medicinos	Kaip vertinate šių visų specialistų teikiamą socialinę ir edukacinę pagalbą Jūsų šeimai: (prie kiekvieno teiginio Jums tinkantį atsakymo variantą pažymėkite X). Skalių rangai <i>Labai gerai / Gerai / Nei</i>

	įstaigų darbuotojai ir kiti specialistai	<p><i>gerai nei blogai / Blogai / Šio specialisto pagalba mūsų šeimai nereikėjo</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ugdymo įstaigos pedagogų • Kaimo/miesto seniūnijos darbuotojų • Vaiko teisių apsaugos specialistų • Psichologo • Psichiatro • Socialinio darbuotojo • Ukmergės Globos centro darbuotojų • Priklausomybių konsultanto • Vaikų dienos centro darbuotojų • Labdaros teikimo organizacijos darbuotojų • Ukmergės rajono savivaldybės specialistų • Šeimos atvejo vadybininko
L.G.V. Weezel ir kt. autoriai (2012)	Kadangi socialinę riziką patirianti šeima turi neigiamos patirties, užtrunka laiko, kol ji priima paramą ir supranta, kad socialinis darbuotojas iš tikrųjų nori jai padėti.	<p>Kokie pokyčiai įvyko jūsų šeimoje, pradėjus socialiniam darbuotojui teikti Jūsų šeimai socialinę ir edukacinę pagalbą? Įvertinkite šiuos teiginius: (prie kiekvieno teiginio Jums tinkantį atsakymo variantą pažymėkite X). Skalių rangai <i>Sutinku / Nei sutinku nei nesutinku / Nesutinku</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Pradėjau labiau tvarkytis buityje • Atsakingiau žiūriu į vaikų auklėjimą • Pradėjau gydytis nuo alkoholio priklausomybės • Pagerėjo tarpusavio santykiai šeimoje • Pradėjau galvoti apie įsidarbinimą • Susiradau nuolatinį darbą • Pradėjau labiau rūpintis vaiku • Įsitikinau, kad galiu būti savarankiška • Susigražinau vaiką/vaikus iš globos įstaigos • Susitvarkė finansinės šeimos problemos • Kita (įrašykite)
J. Moriarty ir J. Manthorpe (2016)	Socialinio darbuotojo veiklos efektyvumas priklauso nuo jo gebėjimo derinti įvairius vaidmenis, įskaitant šeimos problemos vertinimo, šeimos narių konsultavimo, tinkamo žinių panaudojimo ir paramos teikimo įgūdžių.	<p>Apačioje pateikti pasiūlymai, kurie padėtų socialiniam darbuotojui gerinti šeimoms teikiamą socialinę ir edukacinę pagalbą. Įvertinkite šiuos teiginius: (prie kiekvieno teiginio Jums tinkantį atsakymo variantą įrašykite)</p>

		<p>pažymėkite X). Skalių rangai <i>Svarbu / Nei svarbu nei nesvarbu / Nesvarbu</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Dažnesnis įvairių prevenciniu ugdomųjų veiklų, paskaitų, kursų organizavimas • Aiškiai įvardinti dėl kokių šeimoje esančių sunkumų siūloma socialinio darbuotojo pagalba • Daugiau laiko skirti individualioms konsultacijoms, pokalbiams • Moralinės paramos ir palaikymo • Tarpininkavimo tarp mano šeimos ir Vaiko teisių apsaugos specialistu • Ugdyti tėvų gebėjimą savarankiškai spręsti jam ar jo šeimai kylančias problemas • Kartu su klientu aptarti, kokia pagalba bus teikiama ir kokių rezultatų tikimasi • Skirti didesnę dėmesį šeimoje augančių vaikui ugdymui • Kita (įrašykite) _____
--	--	--

Tyrimo sudarymo instrumentas socialiniams darbuotojams

AUTORIUS	AUTORIAUS TEIGINYS	KLAUSIMAI
		Jūsų lytis? a) Moteris; b) Vyras.
		Jūsų amžius? a) 18 – 30 metų; b) 31 – 40 metų; c) 41 – 50 metų; d) 51 – 60 metų; e) 61 – 70 metų
Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2017)	Socialiniai darbuotojai ar atvejo vadybininkai privalo turėti aukštąjį arba jam prilygintą išsilavinimą.	Jūsų išsilavinimas? a) Aukštasis; b) Aukštesnysis; c) Aukštasis koleginis.
		Koks Jūsų socialinio darbo stažas? a) Iki 1 metų; b) 1 – 5 metų; c) 6 – 10 metų; d) 10 – 15 metų; e) 16 metų ir daugiau.
		Su kiek šeimų šiuo metu dirbate? a) 1 – 5 šeimomis; b) 6 – 10 šeimomis; c) 11 – 15 šeimų; d) 16 – 20 šeimų; e) 21 šeima ir daugiau.
		Kur šiuo metu teikiate pagalbą, sunkumų patiriančioms šeimoms? a) Ukmergės mieste; b) Ukmergės mieste ir rajone. c) Ukmergės rajone.
Socialinių paslaugų įstatymas (2017)	Socialinę riziką patirianti šeima – tai šeima, kurioje auga vaikų iki 18 metų ir kurioje bent vienas iš tėvų piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis, psichotropinėmis ar toksinėmis medžiagomis yra priklausomas nuo	Kokioms šeimoms dažniausiai Jums tenka teikti socialinę ir edukacinę pagalbą (Prie kiekvieno teiginio atsakymą pažymėkite ženklų X) Skalių rangai: <i>Labai dažnai / dažnai / kartais / retai / niekada.</i> • Turinčiomis alkoholio priklausomybę

	<p>azartinių lošimų, dėl socialinių įgūdžių stokos nemoka ar negali tinkamai prižiūrėti vaikų, naudoja prieš juos psichologinę, fizinę ar seksualinę prievartą. Šiose šeimose gaunamą valstybės parama panaudojama ne šeimos interesams ir todėl iškyla pavojus vaikų fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam vystymuisi bei saugumui. Socialinę riziką patiriančiai šeimai priskiriama ir šeima, kurios vaikui įstatymų nustatyta tvarka yra nustatyta laikinoji globa (rūpyba).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Turinčiomis psichotropinėms medžiagoms priklausomybę • Išėjusiais iš įkalinimo įstaigos • Turinčiais priklausomybę azartiniams žaidimams • Turinčiais protinę negalią • Turinčiais problemų dėl smurtinio elgesio • _____ Kita (įrašykite savo variantą)
<p>R. Kovachevikj, M. Bijedikj ir kt. (2009)</p>	<p>Socialinę riziką patiriančių šeimų atsiradimas nulemtas konkrečių krizinių situacijų: gyvenamosios vietos pakeitimo, finansinių sunkumų, bedarbystės, turto netekimo, patirtų traumų, vaiko prievarta, liga, vieno iš šeimos narių mirtis, kriminaliniai nusikaltimai ir kt. Šeima, patekusi į krizinę situaciją ar patyrusi traumų, dėl vidinių ir išorinių resursų trūkumo neįveikia sunkumų, jai nepavyksta išvengti ir socialinės rizikos veiksnių (azartinių lošimų, psichotropinių medžiagų vartojimo, negatyvios įtakos).</p>	<p>Kaip manote, su kokiais sunkumais dažniausiai susiduria šeimos gyvenančios Ukmergės r. savivaldybėje, kurioms teikiama socialinė ir edukacinė pagalba (Prie kiekvieno teiginio atsakymą pažymėkite ženklų X) Skalių rangai: <i>Labai dažnai / dažnai / kartais / retai / niekada.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Bedarbystė • Pinigų trūkumas, netikslingas pajamų planavimas • Skurdas • Piktnaudžiavimas alkoholiu ir kt. psichotropinėmis medžiagomis • Smurtas artimoje aplinkoje • Specialistų (psichologų, psichiatrų, šeimos terapeutų) stygius • Tėvystės įgūdžių trūkumas • Vaikams nustatyta laikinoji globa • Nesaugi aplinka augti vaikui • Kita (įrašykite savo variantą)
<p>N. Simanauskienė (2019)</p>	<p>Socialinę ir edukacinę pagalbą šeimai apibūdina, kaip viena iš sudėtinių Lietuvos Respublikos</p>	<p>Kokio pobūdžio socialinę ir edukacinę pagalbą dažniausiai teikiate sunkumų patiriančioms šeimoms? (Prie kiekvieno teiginio atsakymą pažymėkite ženklų X)</p>

	<p>socialinės apsaugos sistemos dalių, kurios tikslas yra sudaryti sąlygas asmeniui (šeimai) ugdyti ar stiprinti gebėjimus ir galimybes spręsti savo socialines problemas, palaikyti socialinius ryšius su visuomene, taip pat padėti įveikti socialinę atskirtį.</p>	<p>Skalių rangai: <i>Nuolat / dažnai / kartais / retai / niekada</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Informavimas • Konsultavimas • Tarpininkavimas ir atstovavimas • Įgūdžių ugdymas tvarkant pinigines lėšas, apsiperkant ir mokant mokesčius • Transporto organizavimas • Sociokultūrinės paslaugos • Aprūpinimas drabužiais ir avalyne • Individualūs pokalbiai • Darbo su šeima planų sudarymas, poreikio nustatymas • Organizuojami edukacinius užsiėmimus • Pagalbą vaikams atliekant namų darbus • Įgūdžių ugdymas namų ruošoje (maisto gaminimas, kambarių tvarkymas • Kita (įrašykite savo variantą)
<p>N. Eisenstadt (2011)</p> <p>L.G.V. Weezel ir kt. autoriai (2012)</p> <p>H. Neifield (2010)</p>	<p>Pagalbos veiksmingumas šeimai labai priklauso ne vien nuo socialinio darbuotojo kompetencijos ir kitų veiksnių, bet ir nuo paties kliento norų, lūkesčių, įsivaizdavimų, įsitraukimo. Šiuo požiūriu socialiniai darbuotojai patiria nemažą profesinį iššūkį – klientai dažnai nenori pagalbos, netgi jai priešinasi.</p> <p>Socialiniam darbuotojui ne visada lengva išklaudyti klientus ar priimti juos pagarbiai, nes jie gali kaltinti, gintis ar izoliuotis. Jų elgesys dažnai grindžiamas baime, pykčiu ir išoriniu spaudimu. Dėl pribloškiančio šių klientų problemų sudėtingumo bei</p>	<p>Su kokiais sunkumais Jums tenka susidurti dažniausiai teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą šeimoms? (Prie kiekvieno teiginio atsakymą pažymėkite ženklu <u>X</u>) Skalių rangai: <i>Nuolat / dažnai / kartais / retai / niekada</i></p> <p>Patiriamas emocinis smurtas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Įžeidinėjimai • Žeminimas • Keiksmazodžiai • Grasinimai žodžiu <p>Fizinis smurtas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stumtelėjimas • Grasinimas pavojingu daiktu • Sumušimas ar kiti fiziniai veiksniai • Seksualinis priekabiavimas <p>Kita:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Socialinis darbuotojas išprašomas iš kliento namų • Socialinis darbuotojas neįsileidžiamas į namus

	<p>bendravimo įgūdžių stokos socialinio darbuotojo darbas, jo užduotys, tampa labai sudėtingos.</p> <p>Be to, pasitaiko atvejų, kai socialiniai darbuotojai yra užpuolami, ypač tada, kai lanko alkoholi vartojančias ar smurtaujančias socialinę riziką patiriančias šeimas.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Valkataujančių (palaidų) šunų užpuolimai • Pavojus užsikrėsti įv. ligomis • Pavojus užsikrėsti parazitais • Bendravimas su apsvaigusiais nuo alkoholio ar kt. psichotropinių medžiagų klientais • Šeimų nenoras priimti siūlomos pagalbos • Nepakankamas bendradarbiavimas tarp institucijų • Šeima gyvena atokioje kaimo vietoje (prastas susisiekimasis) • Kita _____
<p>LR vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2018 metų veiklos ataskaita (2019)</p>	<p>Nuoseklios, individualios, planingos pagalbos vaikui ir šeimai užtikrinimui yra itin reikšmingas ir aktualus šeimos ir jai pagalbą teikiančių darbuotojų bendradarbiavimas. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje nagrinėti atvejai, kai reikalingos paslaugos, pagalba ar kita parama šeimoms nebuvo suteikta arba šis procesas buvo apsunkintas dėl nesėkmingo tarpusavio šeimos ir specialistų bendradarbiavimo</p>	<p>Kaip vertintumėte bendradarbiavimą su kitų įstaigų specialistais, teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą sunkumų patiriančioms šeimoms? (Prie kiekvieno teiginio atsakymą pažymėkite ženklų X) Skalių rangai: <i>Labai gerai / gerai / nei gerai nei blogai / blogai</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Su seniūnijų darbuotojais • VTAS mobilia komandos nariais • Policijos pareigūnais • Vaiko teisių apsaugos specialistais • Savivaldybės darbuotojais • Šeimos gydytojais • Ugdymo įstaigų specialistais • Ukmergės psichikos sveikatos centro specialistais • UNSPC psichologu • Vaikų dienos centro darbuotojais • Krizių centro darbuotojais • Labdaros teikimo organizatoriais • Priklausomybių konsultantu • Atvejo vadybininku • Kita _____
<p>R. Bardauskienė (2016)</p>	<p>R. Bardauskienė (2016) analizavo socialinio darbuotojo veiklos efektyvumą ir jį sąlygojančius veiksnius. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad pagrindinis efektyvumą ribojantis</p>	<p>Įvertinkite įstaigoje kurioje dirbate sudarytas darbo kokybę gerinančias sąlygas ir jų pakankamumą: (Prie kiekvieno teiginio pažymėkite tinkamiausią atsakymo variantą ženklų X) Skalių rangai: <i>Yra ir pakanka / Yra, bet nepakanka / Nėra, bet reikia</i></p>

	veiksny s glūdi pačioje socialinių paslaugų sistemoje (socialinio darbo veiklos organizavimas, ribotos galimybės, darbo krūviai).	<ul style="list-style-type: none"> • Galimybė lankyti / kvalifikacijos kėlimo kursus / seminarus • Aprūpinimas apsaugos / gynybos priemonėmis • Lankymasis pas klientą dviem specialistams vienu metu • Atsitikusių įvykių aptarimas • Vadovo parama ir palaikymas • Kolegų paramą ir palaikymas • Bendradarbiavimo su kitais specialistais užtikrinimas (atvejo vadybininku) • Kita _____
Socialinės įtraukties didinimo (2013), 2014 – 2020 metais veiksmų planas	<p>Veiksmų plano priemonių punkte numatyta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Organizuoti kompleksinių paslaugų teikimą krizinėse situacijose esantiems tėvams, auginantiems vaikus, ugdant tėvų socialinius ir pozityvios tėvystės įgūdžius ir teikiant prioritetą ankstyvųjų šeimos krizių prevencijai. • Vykdyti smurto artimoje aplinkoje prevenciją ir teikti pagalbą smurtą patyrusiems asmenims. 	<p>Kaip dažnai, organizuojate šias prevencines ugdomasias veiklas, užsiėmimus šeimoms? (Prie kiekvieno teiginio pažymėkite tinkamiausią atsakymo variantą ženklų X) Skalių rangai: <i>kartą per savaitę / kartą per mėnesį / kartą per pusmetį / kartą per metus / neorganizuoju</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rengiu, grupinius užsiėmimus klientams pasirinkta tema; • Parengiu ir pateikiu lankstinukus, straipsnius ar kitą informaciją šeimoms joms aktualiomis temomis; • Organizuoju „Tėvystės įgūdžių kursas“; • Organizuoju alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevenciją; • Organizuoju kūrybinius ugdymo užsiėmimus (siuvinėjimo, mezgimo, rankdarbių ir kt.); • Organizuoju gyvenimo įgūdžių ugdymo veiklas (maisto gaminimas); • Organizuoju savi – pagalbos grupių susitikimus. • Organizuoju išvykas į kultūrinius renginius, muziejus. • Kita _____
R. Bardauskienė (2016)	Socialinio darbuotojo veiklai poveikį daro klientų	Kaip manote, ko labiausiai trūksta, teikiant socialinę ir edukacinę pagalbą

<p>H. Neifield (2010)</p> <p>V. Kalaušienė (2015)</p>	<p>motyvacija, neigiamas visuomenės požiūris į socialinės rizikos veiksnius patiriančias šeimas bei neigiama aplinka.</p> <p>Ypač problemiška, kai socialinės rizikos šeimos gyvena atokiose kaimo vietovėse, yra sunkiai pasiekiamos. Dar sudėtingiau tuomet, kai socialinis darbuotojas neturi tinkamos transporto priemonės, negali privažiuoti. Todėl parama kartais gali būti uždelsta arba visai nesuteikta.</p> <p>Pagalbą socialinę riziką patiriančioms šeimoms krizių metu gali suteikti ne tik socialiniai darbuotojai, bet ir psichologai, socialiniai pedagogai, medicinos įstaigų darbuotojai ir kiti specialistai.</p>	<p>šeimoms gyvenančioms Ukmergės rajone? (Prie kiekvieno teiginio pažymėkite tinkamiausią atsakymo variantą ženklų X) Skalių rangai: <i>labai dažnai / dažnai / kartais / retai / niekada</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Bendruomenės suprantingumo, palaikymo; • Bendruomenės įsitraukimo į pagalbos šeimai teikimą. • Geresnio susisiekiimo, didesnių transporto išteklių; • Prevencinių ir ugdomųjų veiklų įvairovės; • Įvairių užklasinių veiklų mokiniams; • Darbo vietų; • Ugdymo įstaigų bendradarbiavimo; • Socialinių būstų • Dienos centrų ar kitų įstaigų (kur vaikai galėtų leisti laiką po pamokų) • Medicinos įstaigų įvairovės • Psichologo paslaugų • Psichiatro paslaugų • Ugdymo įstaigų įvairovės (vaikams turintiems specialiųjų poreikių, turintiems elgesio problemų) • Įvairių kursų ir mokymų tėvams • Laikino apgyvendinimo paslaugos • Moterų/Vyrų krizių centro paslaugų • Kita _____
<p>V. Legkauskas (2008)</p> <p>L. Kunickienė (2010)</p>	<p>Bendruomenėje, sprendžiant socialines problemas, labai svarbi yra specialistų, socialinių darbuotojų, socialinių pedagogų, ikimokyklinio ugdymo darbuotojų, nevyriausybinių organizacijų atstovų teikiama socialinė pagalba.</p>	<p>Apačioje pateikti pasiūlymai, kaip galima būtų pagerinti socialinės ir edukacinės pagalbos teikimą sunkumų patiriančioms šeimomis, siekiant efektyvesnių rezultatų. Įvertinkite šiuos teiginius: (Prie kiekvieno teiginio pažymėkite tinkamiausią atsakymo variantą ženklų X) Skalių rangai: <i>Labai svarbu / Svarbu / Nei svarbu nei nesvarbu / Nesvarbu / Visiškai nesvarbu</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Plėsti socialinių paslaugų įvairovę

	<p>Visoms šeimoms būtina suteikti pagalbą laiku, t.y. būtinas prevencinis darbas su šeima, siekiant problemas spręsti jų užuomazgos stadijoje, o ne tada, kai jos jau įsišaknijusios. Tik tada galima tikėtis teigiamo rezultato.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Aktyviau bendradarbiauti su kitomis institucijomis • Daugiau dėmesio skirti darbui su vaikas • Į šeimų problemų sprendimą įtraukti bendruomenę • Skirti daugiau lėšų socialinių darbuotojų kvalifikacijos kėlimui • Stengtis įtraukti šeimas į bendruomenės gyvenimą ir joje vykstančius renginius, šventes. • Daugiau laiko skirti individualioms šeimos narių konsultacijoms. • Organizuoti šeimoms pamokėles, mokymus, siekiant ugdyti vaikų auklėjimo, kasdienio gyvenimo įgūdžius. • Mokyti šeimas spręsti savo problemas savarankiškai • Inicijuoti pokyčius socialiniame šeimos gyvenime, tam panaudojant bendruomenės išteklius (<i>bendruomenės nariai skatina šeimas prisijungti prie bendruomenėje vykstančių renginių, talkų</i>) • Telkti pedagogų, socialinių pedagogų, psichologų ir kitų specialistų komandą darbui su sunkumų patiriančia šeima • Kita _____
--	---	---